

ΑΝΩΤΑΤΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗΣ

***ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ: « ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟ-
ΒΛΗΜΑΤΑ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΟΡΑΣΗΣ »***

**ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ:
ΜΕΛΙΣΣΑ ΧΡΥΣΟΥΛΑ**

**ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ:
ΜΕΣΕΛΙΔΟΥ ΟΛΓΑ
ΠΡΑΤΑΝΟΥ ΑΝΝΑ**

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2008

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το θέμα της πτυχιακής μας εργασίας με τίτλο << Ψυχοκοινωνικά προβλήματα ατόμων με προβλήματα όρασης >>, το επιλέξαμε με σκοπό να μάθουμε περισσότερα πράγματα γι' αυτούς τους συνανθρώπους μας, καθώς υπάρχει ένα σοβαρό κενό στην εκπαίδευση μας για σωστή αντιμετώπιση των ατόμων με ειδικές ικανότητες γενικότερα. Ελλείψεις υπάρχουν δυστυχώς πολλές στον ελλαδικό χώρο που τις αντιμετωπίζουν και τις βιώνουν καθημερινά όλα τα άτομα με αναπηρία.

Τα τρία πιο σημαντικά προβλήματα που αναφέρουν οι ίδιοι οι τυφλοί αφορούν:

α) την εκπαίδευση και κυρίως όσον αφορά τις σπουδές τους στα ανώτατα ιδρύματα. Το κράτος δεν τους προσφέρει δωρεάν τα προγράμματα που χρειάζονται στον υπολογιστή για να μελετάνε, τα οποία κοστίζουν ακριβά και υποχρεούνται να τα πληρώνουν με δικά τους έξοδα. Επίσης τα περισσότερα βιβλία δεν είναι γραμμένα στην μέθοδο Braille και δεν έχουν πρόσβαση σ' αυτά.

β) η υποδομή των δρόμων και το κινητικό πρόβλημα όπου καθιστά δύσκολη την μετακίνηση τους χωρίς βοήθεια. Παρόλο που η τεχνολογία εξελίσσεται σ' αυτόν τον τομέα με τον πλοηγό - οδηγό, η αγορά του είναι αρκετά ακριβή.

γ) την εύρεση εργασίας. Για χρόνια είναι "καθηλωμένοι" στο επάγγελμα του τηλεφωνητή, χωρίς πολλές δυνατότητες εξέλιξης παρότι έχουν ικανότητες να αναδειχθούν και σε άλλες επιστήμες και τομείς, πέραν τις θεωρητικές όπως είναι η τέχνη,

μουσική.

Η συγγραφή αυτή της εργασίας μας χάρισε πολλές ευχάριστες εμπειρίες και αποφασίσαμε να την αφιερώσουμε στα τυφλά άτομα που ξεπερνούν το πρόβλημα που έχουν και καταφέρνουν να έχουν μια ευτυχισμένη και παραγωγική ζωή. Αν και η πρώτη επαφή με τα άτομα αυτά στην Ένωση Τυφλών Βορείου Ελλάδος στην αρχή μας έκανε να νιώσουμε άβολα (καθώς θλίψη, φόβος, αγωνία ακόμη και λύπη ήταν τα πρώτα συναισθήματα που νιώσαμε). Πολύ γρήγορα αισθανθήκαμε όμορφα και γαλήνια "φετερουγίσματα". Οι πρώτες λέξεις που ανταλλάξαμε μας έκαναν να νιώσουμε πολύ οικεία και φιλικά ώστε να κάνουμε και αστεία μεταξύ μας. Εκείνοι ήταν που δημιούργησαν πρώτοι το τόσο φιλικό και ζεστό περιβάλλον. Γι ' αυτό θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά την Νατάσσα, τον Δημήτρη και τον Σπύρο (μέλη της ένωσης τυφλών βορείου Ελλάδος), για την συνέντευξη που μας παραχώρησαν και έδειξαν κατανόηση στην κατά καιρούς αμηχανία μας ή δυσκολία που είχαμε στο να τους ρωτήσουμε κάποια πράγματα. Επίσης ευχαριστούμε τον Πρόεδρο της ένωσης αυτής τον κ. Ποντίκη Ιωάννη για τις συμβουλές και τα βιβλία που μας παραχώρησε όπως και τη Σχολή Τυφλών Θεσσαλονίκης, καθώς και την καθηγήτρια μας κυρία Μελισσά Χρυσούλα για την βοήθεια της στη συγγραφή της πτυχιακής μας εργασίας.

Από τη δική μας πλευρά ως νοσηλεύτριες ελπίζουμε ότι με τις γνώσεις και τις εμπειρίες αυτές και θα μπορέσουμε να παίξουμε κάποιο ρόλο στην "κοινωνία των τυφλών" και να συνεισφέρουμε εμείς στο μέλλον σε βελτίωση των συνθηκών της ζωής τους.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	3
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι: ΑΝΑΠΗΡΙΑ – ΤΥΦΛΩΣΗ	
1.1 Ορισμός της αναπηρίας	12
1.2 Ανάπηρα άτομα (άτομα με ειδικές ανάγκες/ικανότητες	
Α. Σωματικές αναπηρίες	14
Β. Ψυχικές αναπηρίες και πνευματικές (Διανοητικές)	
1.3 Τύφλωση	
Α. Ορισμοί και ορολογία	15
Β. Ταξινομήσεις της τύφλωσης	17
Γ. Συχνότητα των οπτικών δυσλειτουργιών	19
Δ. Αίτια της τύφλωσης	20
Ε. Μορφές της τύφλωσης	22
1.4 Ιστορική αναδρομή – Αναφορά στη χριστιανική θρησκεία	25
1.5 Αγωγή/ εκπαίδευση των τυφλών	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ : ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΤΥΦΛΩΣΗ	
2.1 Μορφολογική ανάπτυξη	33
2.2 Ψυχολογική ανάπτυξη	35
2.3 Ψυχολογικά προβλήματα κατά την ανάπτυξη του	38

2.4 Ψυχολογικές αντιδράσεις και συμπεριφορά του τυφλού παιδιού	46
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ : Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ / ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

3.1 Η σημαντικότητα της γλώσσας στο τυφλό παιδί - Τρόποι εκμάθησης της	52
--	----

3.2 Η εκπαίδευση των τυφλών παιδιών στην οικογένεια	
Α. Ανάγκη για άμεση και έγκαιρη παρέμβαση από την οικογένεια	62

Β. Εκπαίδευση των τυφλών σε:	
α. ασκήσεις σωματογνωσίας	66
β. ασκήσεις προσανατολισμού στο χώρο	66
γ. λεπτή κινητικότητα – αφή	67
δ. καλλιέργεια αισθήσεων	68
ε. ασκήσεις για τη λήψη τροφής και ασκήσεις γεύσεις	69
στ. γραφή και ανάγνωση	70
ζ. σύγχρονες τεχνολογίες	71

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙV: ΤΟ ΤΥΦΛΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

4.1 Η εκπαίδευση τυφλών στην Ελλάδα	73
4.2 Βασικά οφέλη που προκύπτουν από τη συνεργασία σχολείου και οικογένειας	75
4.3 Εμπόδια στη συνεργασία σχολείου και οικογένειας	77

4.4 Στάσεις εκπαιδευτικών απέναντι στους γονείς παιδιών με ειδικές ανάγκες	78
4.5 Μια ελληνική έρευνα	80
4.6 Αποτελεσματικοί τρόποι επικοινωνίας γονιών εκπαιδευτικών	87
4.7 Στάσεις εκπαιδευτικών	89
4.8 Καθοδήγηση των γονέων για την υποστήριξη του παιδιού στο σπίτι	93

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V: ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΥΦΛΩΝ

5.1 Καθημερινά προβλήματα τυφλού και τρόποι αντιμετώπισης τους	96
5.2 Δυσκολίες στην εκπαίδευση και αντιμετώπιση τους	103
5.3 Στρατηγικές διδασκαλίας – Αποτελεσματικές πρακτικές οδηγίες	107
5.4 Παρεμβάσεις του κράτους	112
5.5 Επαγγελματική αποκατάσταση τυφλών	114

ΕΠΙΛΟΓΟΣ **116**

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ **118**

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ **120**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι γεγονός ότι τα άτομα με αναπηρία και κυρίως τα τυφλά, που είτε γεννήθηκαν με απώλεια όρασης είτε τυφλώθηκαν στην πορεία της ζωής τους από διάφορα αίτια, ως συνέπεια αυτής βιώνουν τον αποκλεισμό από την κοινωνία (ή τουλάχιστον από ορισμένα άτομα) . Υπάρχουν ωστόσο άνθρωποι που θέλουν να τους βοηθήσουν αλλά λόγω άγνοιας ,ή και έλλειψης παιδείας σε θέματα κοινωνικής ευαισθητοποίησης, τους προσεγγίζουν με λάθος τρόπο. Μπορεί μάλιστα να εξοργίζει τα ανάπηρα άτομα η λάθος βοήθεια ή σε λάθος στιγμή βοήθεια. Τα άτομα που έχουν αποκτήσει μια αυτονομία, ώστε πολλές φορές δεν χρειάζονται καθόλου βοήθεια. Από την άλλη, υπάρχουν και άτομα που αντιμετωπίζουν τους τυφλούς ρατσιστικά, με περιφρόνηση και αδιαφορία. Δεν μπορούν να έρθουν στη θέση τους και δεν φαντάζονται ότι θα συνέβαινε ποτέ αυτή η κατάσταση στους ίδιους ή σε πρόσωπα του οικογενειακού ή φιλικού τους περιβάλλοντος. Στην περίπτωση αυτή μπορεί να είναι ψυχροί και απόμακροι, ενώ κάποιοι φτάνουν στο σημείο ακόμη και να τους περιπαίζουν.

Ένα παιδί που γεννήθηκε τυφλό είναι πιο εύκολο να προσαρμοστεί αφού δεν γνωρίζει τον κόσμο με τα μάτια του. Προσαρμόζεται από μικρό και μαθαίνει να κινείται στο χώρο καθώς αναπτύσσει και χρησιμοποιεί σταδιακά τις υπόλοιπες αισθήσεις. Εκπαιδεύεται στην γραφή και στην ανάγνωση ευκολότερα απ' ότι ένα παιδί που τυφλώνεται στο μέλλον, και υποχρεούται να αλλάζει τον τρόπο και τα δεδομένα της ζωής του. Το παιδί που δεν τυφλώθηκε εκ γενετής αντιμετωπίζει δυσκολίες προσαρμογής, κλονίζεται ο συναισθηματικός - ψυχικός του κόσμος και γίνεται απόμακρο. Χάνει τους παλιούς φίλους αλλά συνάμα κάνει καινούριους που δεν βλέ-

πουν, οπότε σταδιακά νιώθει ότι ανήκει σε μια ομάδα ομοιοπαθών.

Τα συναισθήματα του άγχους και του πόνου που συνθέτουν τον ψυχικό κόσμο του τυφλού παιδιού για τη στέρηση της όρασης, συχνά οδηγούν σε επιθετικότητα ή παθητικότητα, σε θλίψη ή απογοήτευση αλλά και σε τάση φυγής. Όλη αυτή η συναισθηματική κατάσταση επιδεινώνεται συνήθως από τις έντονες αντιδράσεις του οικογενειακού περιβάλλοντος στην αναπηρία. Ωστόσο πολλοί γονείς αφού επεξεργαστούν εσωτερικά το πρόβλημα του παιδιού τους και δεχτούν την κατάσταση αυτή, βοηθούν το παιδί να μην νιώθει μειονεκτικά και το ενθαρρύνουν σε καθημερινή βάση να αντιμετωπίζει με αισιοδοξία τη ζωή. Βρίσκονται στο πλευρό του και το στηρίζουν στις αποφάσεις του. Το παιδί ζώντας σε ένα υγιές περιβάλλον όπου υπάρχει επικοινωνία μεταξύ των μελών, αγάπη και συμπάρασταση αισθάνεται ασφάλεια και σιγουριά αποκτώντας δύναμη, κουράγιο και είναι ευτυχισμένο.

Το παιδί όμως αντιμετωπίζει προβλήματα και στο χώρο της εκπαίδευσης. Η αγωγή του ξεκινά από την έγκαιρη παρέμβαση που γίνεται στη μικρή ηλικία από την οικογένεια, με την καθοδήγηση ειδικών παιδαγωγών ή άλλων ειδικών ψυχικής υγείας. Γι' αυτό ο ρόλος των γονέων και των ειδικών παιδαγωγών είναι πολύ σημαντικός στην πρώτη παιδική ηλικία. Το παιδί χρειάζεται να διδαχθεί δεξιότητες και νοήματα τα ποία τα παιδιά που βλέπουν τα μαθαίνουν τυχαία ή μέσω του αισθητηρίου της όρασης. Η ανάπτυξη επιδεξιοτήτων βασίζεται κατά ένα μέρος στη μίμηση.

Τα μερικώς βλέποντα παιδιά στη χώρα μας εκπαιδεύονται στο κανονικό σχολείο και οι επιδόσεις τους δεν φαίνονται να υπολείπονται από εκείνες των βλέπόντων. Τα τυφλά επίσης παιδιά φοιτούν στα κανονικά γυμνάσια και λύκεια γιατί δεν υπάρχουν στον τόπο μας ειδικά σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Στη συνέχεια φοιτούν σε Ιδρύματα Ανώτατης Εκπαίδευσης οπότε και μπορούν να εργαστούν σε διάφορους τομείς, διευρύνοντας το ταλέντο

και τη δημιουργικότητα τους.

Τέλος, το κράτος συμβάλλει στην επαγγελματική αποκατάσταση, όμως το ποσοστό των θέσεων που παραχωρεί στα ανάπηρα άτομα είναι μικρό, με αποτέλεσμα αρκετοί τυφλοί να παραμένουν άνεργοι για πολλά χρόνια. Βέβαια το κράτος χορηγεί κάποιο επίδομα αρκετά πενιχρό όμως μπροστά στις ανάγκες τους. Ειδικά στο χώρο της Β. Ελλάδος σημαντική είναι η προσφορά των συλλόγων όπως είναι: η Σχολή τυφλών, η Ένωση τυφλών, ο σύλλογος γονέων και κηδεμόνων και αθλητικοί σύλλογοι. Ειδικά η Σχολή τυφλών είναι το μέρος όπου τα παιδιά μαθαίνουν να γράφουν και να διαβάζουν και εκεί εκπαιδεύονται έως ώτου φτάσουν στην εφηβική ηλικία. Επίσης προσφέρουν επαγγελματική εκπαίδευση και το πιο σημαντικό την διαμόρφωση της προσωπικότητας. Οι σύλλογοι αυτοί σε συνεργασία με άλλους φορείς, κρατικούς ή μη και με τους νοσηλευτές, κοινωνικούς λειτουργούς και ψυχολόγους προσπαθούν να βελτιώσουν την ποιότητα ζωής των τυφλών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΑΝΑΠΗΡΙΑ - ΤΥΦΛΩΣΗ

1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ

Η πολυπλοκότητα, η αοριστία, η γενικότητα και οι δυσκολίες που υπάρχουν στο να οριστεί η έννοια της αναπηρίας, δεν συνεισφέρουν στην αποσαφήνιση του όρου. Αντιθέτως, δημιουργούν ή ενισχύουν το έδαφος για την ανάδυση κοινωνικών αναπαραστάσεων και ωραιοποιημένων παραγώγων. Για παράδειγμα καθένας μας έχει μια εικόνα από ολοκληρωμένο σώμα, αλλά επίσης και μια εικόνα από μια «σωματική απόκλιση».

Όταν λοιπόν θέλουμε να ορίσουμε τι είναι αναπηρία, διαπιστώνουμε και από την καθημερινή μας εμπειρία ότι δεν είναι και τόσο εύκολο επειδή κάτω από την έννοια αναπηρία ο καθένας μας αντιλαμβάνεται κάτι εντελώς διαφορετικό.

Ο παιδαγωγός έχει έναν ορισμό για την αναπηρία διαφορετικό απ' αυτόν του γιατρού και ο γιατρός διαφορετικό απ' αυτόν του ψυχολόγου ή του κοινωνιολόγου κλπ. Τις ίδιες δυσκολίες ορισμού της αναπηρίας τις βρίσκουμε και στα νομοθετικά κείμενα, όπου δεν υπάρχει καμία ξεκάθαρη και κατανοητή διατύπωση.

«Αναπηρία – όπως διατυπώθηκε στο International Rehabilitation Meeting –είναι κάθε χρόνια βλάβη ή ελλειπτικότητα που επέρχεται στις σωματικές, πνευματικές ή και ψυχικές λειτουργίες του ανθρώπινου οργανισμού, με αποτέλεσμα να εμποδίζει το άτομο να εργάζεται, να αυτοεξυπηρετείται ή να επικοινωνεί με το περιβάλλον του»..⁽¹⁾

Γι' αυτό θεωρούμε ότι η αναπηρία υπάρχει όταν ένα άτομο βάσει ενός μειονεκτήματος ή μιας μειωμένης απόδοσης δεν είναι επαρκώς ενταγμένο στο πολυσύνθετο πεδίο του κοινωνικού συστήματος.⁽¹⁾

Η αναπηρία είναι μια πραγματικότητα την οποία όσο κι αν την αρνιόμαστε δεν ανατρέπουμε. Μπορούμε ωστόσο να τροποποιήσουμε αυτή την πραγματικότητα με την έννοια όχι της αλλαγής- γιατί αυτή δυστυχώς είναι αδύνατη- αλλά της βελτίωσης. Είμαστε σε θέση με αλληπάλληλες λογικές και μεθοδικές συστηματικές παρεμβατικές ενέργειες, βασισμένες στερεά σε θεωρητικά υπόβαθρα, να βελτιώσουμε τη σωματική, πνευματική και ψυχοσυναισθηματική κατάσταση πάρα πολλών ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Μια πολύ μεγάλη κατηγορία αναπήρων είναι κι αυτή των τυφλών ατόμων. Και σ' αυτά τα άτομα η σε θεωρητικές βάσεις στηριγμένη παρέμβαση φέρνει θεαματικά αποτελέσματα κυρίως στον ψυχοκινητικό και γνωστικό τομέα. Μερικά ερωτήματα προβάλλουν όμως καίρια:

- Πότε πρέπει ν' αρχίζουμε την παρέμβαση;
- Πότε μπορούμε να εφαρμόζουμε παρεμβατική αγωγή στα τυφλά άτομα;
- Πώς θα εφαρμόσουμε «πρακτικές ασκήσεις»;
- Τι θα περιλαμβάνει μια ολοκληρωμένη αγωγή;
- Η σύγχρονη τεχνολογία είναι σε θέση να προσφέρει εκπαίδευση στους τυφλούς;
- Ποια θα πρέπει να είναι η παρεχόμενη από την οικογένεια «αγωγή» στα τυφλά άτομα;

1.2 ΑΝΑΠΗΡΑ ΑΤΟΜΑ/(ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ/ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ)

Μερικά άτομα έρχονται στον κόσμο ανάπηρα και άλλα γίνονται ανάπηρα κατά τη διάρκεια της ζωής τους. Έτσι έχουμε άτομα εκ γενετής ανάπηρα και άτομα με επίκτητες αναπηρίες.

A. Σωματικές αναπηρίες

Αυτές χωρίζονται σε α) κινητικές (τετραπληγίες κλπ), β) Αναπηρίες λειτουργίας εσωτερικών συστημάτων π.χ. καρδιοπάθειες, φυματίωση, νεφρική ανεπάρκεια κλπ γ) Χρόνιες δερματικές παθήσεις, δ) Αναπηρίες στην ομιλία, ε) Ιδιόμορφες χρόνιες παθήσεις (επιληψία, λέπρα κλπ), στ) Αναπηρίες αισθητηρίων οργάνων (τυφλότητα, βαρηκοΐα κλπ).

B. Ψυχικές αναπηρίες και πνευματικές (Διανοητικές)

Αυτές διακρίνονται σε: α) Νευρώσεις και ψυχώσεις (σχιζοφρένειες, συναισθηματικές διαταραχές, δυσκολίες κοινωνικής προσαρμογής), β) Διανοητικές καθυστερήσεις.

1.3 ΤΥΦΛΩΣΗ

A. Ορισμοί – Ορολογία

Τύφλωση θα μπορούσε να ονομάσει κανείς την αδυναμία του οπτικού συστήματος του ανθρώπου να συλλάβει οπτικά ερεθίσματα, που καταλήγουν στη δημιουργία οπτικών παραστάσεων. Θα μπορούσαμε επίσης ως τύφλωση να χαρακτηρίσουμε την κατάσταση δυσλειτουργίας της όρασης ενός ανθρώπου, εξαιτίας της οποίας δεν μπορεί αυτός μόνος του να προσανατολιστεί σε άγνωστο σ' αυτόν περιβάλλον ή ακόμη με τη βοήθεια της αίσθησης της όρασης δεν μπορεί να αποκτήσει εμπειρίες κατά τη διαδικασία της μάθησης ή να ασκήσει κάποιο βιοποριστικό επάγγελμα. ⁽¹⁰⁾

Οι Έλληνες ειδικοί ονομάζουν τύφλωση την απώλεια της όρασης και από τους δύο οφθαλμούς σε τέτοιο βαθμό, που η οπτική οξύτητα να προσδιορίζεται κάτω από το 1/20.

Πρακτικά, τυφλός είναι εκείνος που δεν μπορεί να αναγνωρίσει με βεβαιότητα και να μετρήσει δάχτυλα μιας ανοιχτής παλάμης που βρίσκεται σε απόσταση 5 ν. Στην Ιταλία τυφλός ή απόλυτα τυφλός ή μη βλέπων (cieco ή cieco assoluto ή non vedere) ονομάζεται όποιος δεν έχει καθόλου όραση ή έχει το 1/20 της όρασής του.

Στην ελληνική ορολογία υπάρχει και ο όρος μερικώς βλέποντες (δεν είναι νομικά κατοχυρωμένος) να χαρακτηρίσει τα άτομα τα οποία έχουν μεν σοβαρά προβλήματα όρασης αλλά δεν είναι εντελώς τυφλά. Στην Ιταλία ο μερικώς βλέπων ονομάζεται *irovedente*. Ακόμη στην ίδια χώρα υπάρχουν και οι όροι οπτικώς υποαποτελεσματικοί και οπτικώς ελαττωματικοί, σχεδόν συνώνυμοι του όρου *irovedenti* (δηλαδή μερικώς βλέποντες). ⁽¹⁰⁾

B. ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΥΦΛΩΣΗΣ

Ο μεγάλος αριθμός των οπτικών διαταραχών των παιδιών καθιστά δυσχερές το έργο της ταξινόμησης τους. Παιδιά με δυσλειτουργίες της όρασης είναι δυνατό να ταξινομούνται: α) Σύμφωνα με το βαθμό της οπτικής οξύτητας και του εύρους του οπτικού τους πεδίου (ιατρική ταξινόμηση), β) Ανάλογα με τη χρήση της όρασης για σκοπούς μάθησης και γενικότερα εκπαίδευσης (παιδαγωγική ταξινόμηση).

Η πρώτη μορφή ταξινόμησης, η ιατρική, επηρέαζε επί σειρά ετών την εκπαιδευτική οργάνωση και διαδικασία, Σταδιακά όμως η ειδική παιδαγωγική καθιέρωσε δικές της ταξινομήσεις, που αφορούσαν κυρίως σε παιδαγωγικούς σκοπούς.

Σύμφωνα με παλαιότερες παιδαγωγικές αντιλήψεις, που στοιχούσαν στην ιατρική ταξινόμηση, τα παιδιά με οπτική δυσλειτουργία — παιδιά τυφλά ή παιδιά με «μερική όραση» — πρέπει να αποφεύγουν την καταπόνηση των οφθαλμών και να κάνουν ελάχιστη χρήση της υπολειπόμενης όρασης τους. Έτσι, οι σχολικές τάξεις, στις οποίες φοιτούσαν τα «εν μέρει τυφλά» παιδιά, ονομάστηκαν «τάξεις διαφύλαξης της όρασης».

Αντίθετα, σήμερα, στο πλαίσιο της ειδικής αγωγής, επιδιώκεται η μέγιστη άσκηση και αξιοποίηση της όρασης που διαθέτει το παιδί.

Η κλινική ταξινόμηση παιδιών με οπτική δυσλειτουργία γίνεται στις Η.Π.Α. με βάση την οπτική οξύτητα ή την καθαρότητα της όρασης. Με αυτό το κριτήριο τυφλό θεωρείται ένα παιδί που με τον οφθαλμό του, που βρίσκεται στην καλύτερη λειτουργική κατάσταση, βλέπει σε απόσταση 20 μέτρων ή λιγότερο (π.χ. 10μ., 5μ.) το αντικείμενο εκείνο, το οποίο βλέπει σε απόσταση 200 μέτρων ένας φυσιολογικός οφθαλμός. Επομένως το παιδί αυτό έχει οπτική οξύτητα 20/200. Σύμφωνα λοιπόν με την προαναφερθείσα άποψη, «νομικώς τυφλό» χαρακτηρίζεται ένα παιδί με όραση 20/200 και λιγότερο, ενώ ένα άλλο θεωρείται ως άτομο με «μερική όραση», όταν έχει οπτική οξύτητα από 20/70 έως 20/200 στον καλύτερο οφθαλμό, ο οποίος όμως έχει υποστεί την πιο αποτελεσματική διόρθωση.

Η ορολογία που έχει επικρατήσει σήμερα στο χώρο της ειδικής παιδαγωγικής σχετίζεται με εκπαιδευτικούς κυρίως σκοπούς, διακρίνει δε δύο μεγάλες κατηγορίες παιδιών με οπτικό μειονέκτημα (εκπαιδευτική ταξινόμηση):

α) Τα παιδιά που παρουσιάζουν κάποια βλάβη της όρασης, η οποία δυσχεραίνει μεν αλλά δεν παρακωλύει τελείως την εκμάθηση της ανάγνωσης του εντύπου λόγου.

β) Τα τυφλά παιδιά, τα οποία δεν είναι σε θέση να μάθουν να διαβάζουν έντυπα, μπορούν όμως να δεχθούν μέσω του συστήματος Braille κάποια μορφή διδασκαλίας.

Πρέπει με προσοχή να κάνουμε τη διάκριση μεταξύ της τελείας τύφλωσης και της οπτικής εκείνης κατάστασης, κατά την οποία το παιδί αντιλαμβάνεται το φως και το σκότος ή γενικά τη μορφή και το περίγραμμα των αντικειμένων, έστω και ασαφώς.

Γ. ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΟΠΤΙΚΩΝ ΔΥΣΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ

Γενικά η συχνότητα των οπτικών δυσλειτουργιών και διαταραχών διεθνώς παρουσιάζεται αυξημένη. Πάντως τα στατιστικά δεδομένα των διαφόρων χωρών δεν συμφωνούν όσον αφορά στην παραπάνω συχνότητα. Στις Η.Π.Α. 0,1% των παιδιών σχολικής ηλικίας παρουσιάζουν σοβαρές δυσλειτουργίες της όρασης και ως εκ τούτου χρειάζονται ειδική παιδαγωγική μεταχείριση. Πολλές σύγχρονες έρευνες, που διεξήχθησαν στη Γαλλία και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, έδειξαν ότι στην αρχή της σχολικής ηλικίας (5^ο-7^ο έτος) 10-20% των παιδιών είναι φορείς κάποιας οπτικής απόκλισης και δυσλειτουργίας. Ο στραβισμός φθάνει στο 3-4% και η αμβλυωπία στο 2-3% των παιδιών. Αντίθετα, η πλήρης τύφλωση είναι συνήθως σπάνια (2.000 περίπου τυφλά παιδιά στη Γαλλία).

Στην Ελλάδα οι τυφλοί είναι περίπου 9.000, δηλαδή 1‰ περίπου του συνολικού πληθυσμού. Στην Αίγυπτο οι τυφλοί είναι το 3% του πληθυσμού ενώ στην Κ. Αφρική υπάρχουν ολόκληρα χωριά τυφλών.

Σχετικά με την κοινωνική προέλευση των τυφλών παρατηρούμε ότι οι οικογένειες τους ανήκουν σε όλα τα κοινωνικά στρώματα.

Δ. ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΤΥΦΛΩΣΗΣ

Τα αίτια της τύφλωσης συχνά παραμένουν άγνωστα. Τα βασικότερα απ' αυτά ταξινομούνται στις επόμενες γενικές κατηγορίες: κληρονομικά και επίκτητα αίτια, λοιμώδεις ασθένειες, δηλητηριάσεις, δυστυχήματα και κακώσεις, όγκοι, προγεννητικά, περιγεννητικά και μεταγεννητικά αίτια.

Στη συνέχεια αναφέρουμε ορισμένα από τα σημαντικότερα αίτια της τύφλωσης:

α) Κύριες ασθένειες του οπτικού οργάνου, όπως είναι η ανάπτυξη διαφόρων όγκων, ινοπλασμάτων, ο καταρράκτης, το γλαύκωμα, η ατροφία του οπτικού νεύρου, αποστήματα του κερατοειδούς, η αμαυρωτική οικογενειακή ιδιοτεία, η οπισθοβολβική νευρίτιδα, η εκφύλιση της ωχράς κηλίδας κ.ά. ασθένειες προκαλούν σημαντικές οπτικές δυσλειτουργίες και μερικές φορές και πλήρη τύφλωση. Η «οπισθοφακική ινοπλασία», μια ιατρογενής νόσος, η οποία εκδηλώνεται με την εμφάνιση ινώδους ιστού στον αμφιβληστροειδή χιτώνα του ματιού, αποτελεί αιτία ενός μεγάλου ποσοστού τύφλωσης (33,3%).

β) Μολυσματικές ασθένειες, από τις οποίες είχε προσβληθεί η μητέρα κατά την περίοδο της κύησης (προγεννητικά αίτια), όπως είναι η ερυθρά. Η προσβολή της κυοφορούσας μητέρας από την ασθένεια αυτή μέχρι τον τρίτο μήνα της κύησης δημιουργεί το ενδεχόμενο εμφάνισης συγγενούς παθήσεως στο παιδί, όπως είναι η τύφλωση, η ακουστική δυσλειτουργία ή η νοητική απόκλιση.

Τα αφροδίσια νοσήματα και μάλιστα η παλαιότερη γονόρροια της μητέρας και στη συνέχεια η βλεννόρροια του νεογέννητου και η σύφιλη θεωρούνται από τα κύρια αίτια της τυφλότητας κατά την εμβρυϊκή και βρεφική περίοδο.

γ) Μολυσματικές επίσης ασθένειες κατά την παιδική ηλικία, όπως είναι η μηνιγγίτιδα, η οστρακιά, η ευλογιά, η εγκεφαλίτιδα, η ιλαρά, η διφθερίτιδα κ.ά. είναι δυνατό να αποτελέσουν την απαρχή μιας οπτικής δυσλειτουργίας ή ακόμη και της πλήρους τύφλωσης (μεταγεννητικά αίτια).

δ) Τραυματισμοί του κρανίου, προξενούμενοι συνήθως από εμπιέσματα σ' αυτό από εμβρυολκό ή άλλα μαιευτικά εργαλεία κατά τη διάρκεια ενός εργώδους τοκετού (περιγεννητικά αίτια), είναι δυνατό να προξενήσουν αιμορραγία του εγκεφάλου και μεταξύ άλλων και τύφλωση. Διάφορες άλλες κακώσεις, ατυχήματα και δηλητηριάσεις αποτελούν συνήθως αίτια τύφλωσης.

ε) Διαθλαστικές δυσλειτουργίες του οπτικού οργάνου, όπως είναι η μυωπία, ο αστιγματισμός, η πρεσβυωπία, η υπερμετρωπία. Αν δεν αντιμετωπισθούν θεραπευτικά εγκαίρως, εγκυμονούν κινδύνους για ευρύτερες οπτικές δυσλειτουργίες ή και τελεία τύφλωση ακόμη.

Ε. ΜΟΡΦΕΣ ΤΥΦΛΩΣΗΣ

α. Η τέλεια τύφλωση

Η τέλεια ή σχεδόν τέλεια τύφλωση (cécité complète) είναι μια κατάσταση ολικής απώλειας της οράσεως, η οποία είναι συγγενής ή προέκυψε σταδιακά, μετά τα πρώτα έτη της ζωής του ανθρώπου, ως συνέπεια ατυχήματος ή κάποιας ασθένειας, ή ως επιδείνωση προϋπάρχουσας αμβλυωπίας. Στην περίπτωση αυτή μιλάμε για παιδιά με προϊούσα τύφλωση.

Στην κατάσταση της τέλει τύφλωσης η οπτική οξύτητα για μακρινές αποστάσεις του οφθαλμού που λειτουργεί καλύτερα στο παιδί, μετά από διόρθωση, είναι κατώτερη του 1/20. Εάν η προαναφερθείσα οπτική οξύτητα προσδιορίζεται στη μετρική κλίμακα μεταξύ του 1/20 και 4/10, έχουμε περιπτώσεις λειτουργικής ή οργανικής αμβλυωπίας (amblyopie fonctionnelle, organique). Η αβλυωπία αποτελεί εξασθένιση της όρασης. Μπορεί να είναι συγγενής βλάβη, οπότε εμφανίζεται συνήθως στον ένα οφθαλμό μόνο. Αίτια της βλάβης αυτής μπορεί να είναι η εγκεφαλική πάθηση, η υστερία, οι ελαιογενείς πυρετοί και η υπερβολική χρήση κινίνης, ο ερεθισμός του τριδύμου νεύρου κ.α.

β. Οι διαθλαστικές δυσλειτουργίες

Η υπερμετρωπία ή πρεσβυωπία (hypermétropie-presbytie) είναι μια λειτουργική κατάσταση του οφθαλμού, κατά την οποία οι ακτίνες του φωτός που προέρχονται από ένα αντικείμενο, εστιάζονται πίσω από τον αμφιβληστροειδή και σχηματίζουν έτσι θαμπή και ασαφή εικόνα πάνω σ' αυτόν.

Η μυωπία (myopie) είναι μια διαθλαστική δυσλειτουργία αντίθετη προς την υπερμετρωπία.

Ο αστιγματισμός ή αστιγμία (astigmatisme) είναι διαθλαστική πάθηση που προέρχεται από ανωμαλία της καμπυλότητας του κερατοειδούς χιτώνα ή του φακού του οφθαλμού.

γ. Οι διαταραχές της οφθαλμικής κινητικότητας

Ο στραβισμός ή αλληθωρισμός (strabism) προέρχεται από την έλλειψη συντονισμού της λειτουργίας των οφθαλμικών ινών.

Η ετεροφορία (hétérophorie) είναι βλάβη της μυϊκής ισορροπίας των οφθαλμών.

Ο νυσταγμός (nystagmus) είναι σπασμός των κινούντων τους οφθαλμούς μυών.

δ. Οι διαταραχές της αίσθησης των χρωμάτων, η φωτοφοβία.

Η αχρωματοψία είναι μια συγγενής οπτική ασθένεια σπάνια.

Οι δυσχρωματοψίες, μια δυσλειτουργία, επιφέρει σύγχυση μεταξύ ερυθρού και πράσινου χρώματος.

Η φωτοφοβία είναι μια υπερβολική ευαισθησία των οφθαλμών στο έντονο φως.

ε. Άλλες παθήσεις που προξενούν οπτική δυσλειτουργία

Ο καταρράκτης (la cataracte) ή υπόχυμα είναι πάθηση κατά οποία ο κρυσταλλώδης φακός του οφθαλμού γίνεται αδιαφανής (θόλωση του φακού, opacité du cristallin) με αποτέλεσμα την απώλεια της οπτικής οξύτητας.

Το γλαύκωμα είναι ασθένεια που προέρχεται από την αύξηση της ενδοφθάλμιας πίεσης.

Ο αλβινισμός ή λευκοπάθεια είναι μια κληρονομική συγγε-

νής ασθένεια, που χαρακτηρίζεται από την έλλειψη της μελαγχρωστικής στον οργανισμό του ανθρώπου.

Εκφυλιστικές καταστάσεις του αμφιβληστροειδούς (les désépérescences rétiniennes). Πρόκειται για κληρονομικές ασθένειες αρκετά συχνές.

Παθήσεις του αμφιβληστροειδούς διαβητικής προελεύσεως.

Την οπισθοφακική ινοπλασία ή ινοπλασία του αμφιβληστροειδούς. Είναι ένα είδος αμαύρωσης του υαλοειδούς σώματος του οφθαλμού.

Την συγγενή τοξοπλάσμωση την οποία μεταδίδει στο παιδί η προσβληθείσα απ' αυτήν μητέρα κατά την περίοδο της κύησης.

1.4 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ- ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Πολύ νωρίς, ο Απόλλων – ο αρχαίος θεός του φωτός, ενσωματώθηκε στη Χριστιανική θρησκεία σαν «Χριστός Ήλιος». μια από τις παλαιότερες απεικονίσεις του Χριστού έχει αυτή τη μορφή και βρίσκεται στη Ρώμη, στη νεκρόπολη κάτω από τον Άγιο Πέτρο. Χρονολογείται τον 3^ο αιώνα μ.Χ. Λίγο αργότερα (το 354μ.Χ.) εκτοπίστηκε η εορτή του Μίθρα που εορτάζονταν στις 25 Δεκεμβρίου, και υποκαταστάθηκε από την εορτή της Γεννήσεως του Χριστού. Έτσι, πάλι ταυτίστηκε ο Χριστός με τον ήλιο που δίνει φως στον κόσμο. Και μ' αυτόν τον τρόπο ταυτίζεται το φως, που μας κάνει να βλέπουμε, με τον Θεό που μας οδηγεί στον πνευματικό φωτισμό «Ως Τέκνα Φωτός Περιπατείτε». Ο Χριστός ήλθε ακριβώς για να διαλύσει το σκοτάδι, να μας κάνει να δούμε καθαρά, να ιδρύσει τη θρησκεία του φωτός.

Θα περιορισθούμε σε λίγα παραδείγματα από την Χριστιανική Θρησκεία για να δείξω τη σημασία της οράσεως στον δικό μας κόσμο. Στον Ακάθιστο Ύμνο η Παναγία προσφωνείται «χαίρε φωτός του εμού θεραπεία». Επίσης ο Χριστός ήλθε για να δούμε το Θεό με τα μάτια μας. Και οι πιστοί του θα έπρεπε να βλέπουν μονίμως καθαρά μέσα τους και γύρω τους, στο πνευματικό σκοτάδι που τους περιέβαλε. Όπως το παγώνι, ιερό πουλί στη Χριστιανική θρησκεία αλλά και στην Περσική που απεικονίζεται με την ουρά του στολισμένη με χιλιάδες μάτια. Το «ριπίδιον» της Ορθόδοξης λατρευτικής είναι ένα μεταλλικό ιερό αντικείμενο πα-

ρόμοιο με τα εξαπτέρυγα. Συμβολίζει τα σεραφεΐμ και τα χερουβίμ και απεικονίζονται τα φτερά του παγωνιού στην περιφέρεια. Έτσι και τα πνευματικά βοηθήματα των πιστών για την όρασή τους ήταν ειδικοί άγγελοι, τα Πολυόμματα. Πολλές φορές είχαν τη μορφή που μας δίνεται στην περιγραφή του Ιεζεκιήλ (1,5-21) που προαναφέραμε. Άλλες φορές είχαν φτερά γεμάτα μάτια για να βλέπουν παντού ή και σώματα (σύμβολα των Ευαγγελιστών) γεμάτα μάτια.

Ο Θεός δεν βοηθά την όραση των πιστών του μόνο με τους πολυόμματος αγγέλους και τα σύννεφα των οφθαλμών ή με το δικό του μάτι. Ειδικά στην χριστιανική θρησκεία ο ίδιος ο Χριστός έδωσε έμφαση στη θεραπεία τυφλών. Στην Καινή Διαθήκη υπάρχουν πολλές αναφορές από τους Ευαγγελιστές ότι ο Χριστός θεράπευε τυφλούς. Συγκεκριμένες αναφορές υπάρχουν στις παρακάτω ευαγγελικές περικοπές.

Ματθαίος Θ, 27-31: των δύο τυφλών στην Καπερναούμ

Ματθαίος ΙΑ', 4-5: των τυφλών

Ματθαίος ΙΒ, 22-24: δαιμονιζόμενου, τυφλού και κωφάλαλου (Γαλιλαία)

Ματθαίος ΚΑ, 14-17: τυφλών και χωλών στο ναό της Ιερουσαλήμ

Ματθαίος Κ, 29-34: των δύο τυφλών εν Ιεριχώ

Μάρκος, Ι, 46-52: των δύο τυφλών

Μάρκος, Η, 22-26: του τυφλού της Βηθσαϊδά

Ιωάννης, Θ, 1-41: του εκ γενετής τυφλού (Ιερουσαλήμ)

Λουκάς ΙΗ, 35-43: των δύο τυφλών εν Ιεριχώ

Είναι πολύ ενδιαφέρον ότι από όλα τα θαύματα του Χριστού υπερτερούν αναλογικά τα θαύματα σε τυφλούς όπως φαίνεται από τον επόμενο πίνακα.

Λεπροί	5%
Νεκροί	5%
Κωφοί	5%
Παράλυτοι	5%
Δαιμονισμένοι	13%
Τυφλοί	16%
Διάφορα	51%

Προϋπόθεση για την επιτυχία της θεραπείας ήταν η πίστη του αρρώστου στον Χριστό. Η ίδια επίσης πίστη αποτελούσε την γενεσιουργό αιτία της δημιουργίας αναλόγων έργω τέχνης, τόσο στην Ορθόδοξη όσο και στην Καθολική Εκκλησία. Οι απεικονίσεις αυτές είχαν διδακτική και λατρευτική σημασία στην αρχή, αλλά αργότερα τα ίδια αυτά έργα τέχνης με την απεικόνιση του Χριστού, της Παναγίας, ή των αγίων εθεωρήθη ότι μπορούσαν να θεραπεύσουν επειδή η θρησκευτική εικόνα εθεωρήθη ως ένα αποτελεσματικός μεσολαβητής προς το Θεό. Η λατρεία των εικόνων διεδόθη ακόμη περισσότερο στο β' μισό του 6^{ου} αιώνα και στον 7^ο αιώνα όταν μειώθηκε η ευλάβεια για τα λείψανα. Επίσης, όπως ο Μέγας Βασίλειος είπε, και επανέλαβε ο Ιωάννης Δαμασκηνός, «η της εικόνας τιμή επί το πρωτότυπον διαβαίνει». Επίσης έχουμε αναφορές για εικόνες που είχαν ειδική θεραπευτική δράση σε οφθαλμικές παθήσεις ή αντίθετα που προκάλεσαν τύφλωση για τιμωρία.

Ο πρώτος που είχε σχέση με τύφλωση ήταν ο απόστολος Παύλος (Σαούλ). Στο δρόμο προς τη Δαμασκό όπου πήγαινε να καταδιώξει τους χριστιανούς είδε ένα όραμα με το Χριστό και ε-τυφλώθη. Τον οδήγησαν οι σύντροφοι του και έφθασε στη Δαμασκό. Έμεινε τυφλός τρεις μέρες και μετά εθεραπεύθη από έναν χριστιανό, τον Ανανία. Κατόπιν αυτού έγινε και ο Παύλος χριστιανός και εργαζόταν για την διάδοση της καινούργιας θρησκείας παντού. (Πράξεις Θ, 1-23). Ο ευαγγελιστής Λουκάς ονομάσθη «ο πραγματικός θεραπευτής». Ο τάφος του στην Θήβα ήταν κατά την παράδοση ένα κέντρο για θεραπευτικά θαύματα, ειδικά για παθήσεις των οφθαλμών.

Όπως προηγουμένως είδαμε στην περίπτωση του Αποστόλου Παύλου, η τύφλωση και μετά τη επανόρθωση της οράσεως δια της πίστεως στον Χριστό, είναι ένα θέμα που επαναλαμβάνεται στις περισσότερες ιστορίες με αγίους. Η πιο γνωστή στην Ορθόδοξη εκκλησία για την θεραπεία ματιών είναι η Αγία Παρασκευή που, όπως αναφέρεται εγεννήθη το 117 περίπου μ.Χ. στην περιοχή της Ρώμης, από ευσεβείς Χριστιανούς γονείς που είχαν μείνει άτεκνοι για πάρα πολλά χρόνια.

Υπάρχουν και πιο πρόσφατα θαύματα που αναφέρονται στις εκδόσεις διαφόρων μοναστηριών. Στον Άγιο Νικόλαο στα Σπάτα Ηλείας, αναφέρεται θαύμα με μια τυφλή γυναίκα που βρήκε το φως της μετά από προσκύνημα στο μοναστήρι, αλλά ξανατυφλώθηκε για τιμωρία. Μετά την ελυπήθη ο Άγιος και της έδωσε το φως της. Επίσης θαύμα που έγινε την 10/5/81 αναφέρει έναν άρρωστο που προσκύνησε στο μοναστήρι πριν από μια σοβαρή εγχείρηση στα μάτια του και λέει: «Η εγχείρηση επέτυχε και από

τυφλός τώρα βλέπω». Από την Ιερά Μονή του Ασκητού Γουμέρου, αναφέρεται ότι ένας κακόβουλος άνθρωπος «έφαγε ράπισμα δυνατό από την Παναγία μας και μετά από λίγα χρόνια ευφλώθη».

Από όλα τα ανωτέρω αναφερόμενα φαίνεται ότι μέσα από τον απλοϊκό συμβολισμό, ή την υπερβολική αφαίρεση, αναδεικνύεται η βαθύτερη αγάπη της Χριστιανικής Θρησκείας, για τον άνθρωπο που θέλει να το βοηθήσει να δει καλύτερα με τα μάτια του αλλά και με την ψυχή του. ⁽⁶⁾

1.5 ΑΓΩΓΗ /ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΤΥΦΛΩΝ

Η εκπαίδευση των τυφλών άρχισε στη Γαλλία από τον Vallentin Hauy, έναν φιλόνηρωπο που το 1874 ίδρυσε στο Παρίσι το Εθνικό Ινστιτούτο για νεαρούς τυφλούς. Το σχολείο αυτό απευθυνόταν τόσο σε τυφλούς όσο και σε βλέποντες φοιτητές έτσι ώστε να μην απομονώνεται ο τυφλός από τους συνομηλίκους του. Η επιτυχία του Ινστιτούτου οδήγησε στη δημιουργία 7 όμοιων σχολείων στην Ευρώπη τα επόμενα 15 χρόνια. Στις ΗΠΑ το πρώτο σχολείο για τυφλούς ιδρύθηκε το 1829 στη Μασαχουσέτη και εξακολουθεί να υπάρχει μέχρι και σήμερα με το όνομα Pesicins School for the Blind. Ακολούθησε μια ραγδαία ανάπτυξη σχολείων – ιδρυμάτων για τυφλούς στα οποία προοδευτικά ενσωματώνονταν και βλέποντες μαθητές. Τα ιδρύματα αυτά παρείχαν εκπαίδευση στα τυφλά παιδιά μέχρι την ίδρυση των πρώτων ειδικών τάξεων σε δημόσια σχολεία, μια κίνηση που άρχισε το 1900 στο Σικάγο. Η πρώτη τάξη για παιδιά με διαταραχές όρασης ιδρύθηκε 13 χρόνια αργότερα στη

Σημαντικό σταθμό στην εκπαίδευση των τυφλών αποτέλεσε η ανάπτυξη συστημάτων ανάγνωσης και γραφής. Ο Hauy ανέπτυξε ένα σύστημα σε διογκωμένα γράμματα για να μπορούν οι τυφλοί να διαβάζουν μέσω της αφής. Σε τέτοιο σύστημα γραμμάτων εκδόθηκαν και τα πρώτα βιβλία για τυφλούς. Τα υπερυψωμένα γράμματα παρόλο που αρχικά θεωρήθηκαν δύσκολα αργότερα αποτέλεσαν το καθιερωμένο σύστημα ανάγνωσης για τους τυφλούς. Τη μέθοδο αυτή εισήγαγε ο Louis Braille, τυφλός ο ίδιος και μαθητής του Hauy. Το σύστημα Braille χρησιμοποιεί υπερυψωμένες κουκίδες που συμβολίζουν τα γράμματα του αλφαβή-

του. Το 1892 κατασκευάστηκε η πρώτη γραφομηχανή για το σύστημα Braille και το 1893 το πρώτο τυπογραφείο. Το 1932 η μέθοδος σταθμίστηκε για την αγγλική γλώσσα και έχει διεθνή αποδοχή ως κώδικας επικοινωνίας των τυφλών. ⁽¹⁾

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΤΥΦΛΩΣΗ

2.1 ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Οι γονείς τον καιρό της προσμονής του παιδιού τους, εκτός από τις ανησυχίες τους για το πώς θα ανταποκριθούν καλύτερα και καταλληλότερα στις τόσες ανάγκες και φροντίδες του, αρχίζουν να πλάθουν συγχρόνως και όνειρα γι' αυτό. Στην περίπτωση όμως παιδιών με ελαττωματική όραση, είναι πολύ δύσκολο να διακρίνει κανείς μια βλάβη, επειδή συνήθως τα μάτια των παιδιών αυτών φαινομενικά είναι τελείως φυσιολογικά. Θα αντιληφθούν την πραγματικότητα τότε που το παιδί θα αρχίσει να αισθάνεται τον γύρω του κόσμο, κατά το δεύτερο δηλαδή ή τρίτο μήνα. Όμως οι γονείς δεν είχαν σκεφτεί το παραμικρό κακό ενδεχόμενο για το παιδί τους, δεν ήταν καθόλου προετοιμασμένοι και γι' αυτό το ξαφνικό ενδεχόμενο και δοκιμάζουν διάφορα αρνητικά συναισθήματα όπως τεράστια απογοήτευση, απελπισία, ενοχές ή κατάθλιψη η οποία μπορεί να εκφράζεται και με μια γενική αδιαφορία προς τη ζωή, διότι κάθε μελλοντική τους ελπίδα για «γερό» παιδί μοιάζει να σβήνει.

Οι γονείς συχνά σκέπτονται περισσότερο τη δική τους ζωή και το μέλλον, παρά του ίδιου του παιδιού, αισθάνονται υποχρεωμένοι και υπεύθυνοι απέναντι του και της κοινωνίας και προσπαθούν να προσαρμοστούν κυρίως οι ίδιοι στην νέα κατάσταση, ψυχικά και ηθικά, διότι το ανάπηρο παιδί, ήδη είναι τοποθετημένο από την κοινωνική προκατάληψη σαν ένα άτομο χωρίς μέλλον, σαν άτομο που πάντα έχει ανάγκη βοήθειας για να συντηρηθεί και να διατηρηθεί στη ζωή.

Το παιδί συνήθως αποκτά και διαμορφώνει την εξωτερική του παρουσίαση, διότι ευρισκόμενο σε διαρκή ακινησία, είτε λόγω υπερβολικής προστασίας είτε και λόγω αδιαφορίας των γονέων, δεν του απομένουν δυνατότητες δράσης παρά οι επιτόπιες κινήσεις των μελών του σώματος. Εάν στο σπίτι επικρατεί σχετική ησυχία, τότε το παιδί που δεν βλέπει, θα έχει το κεφάλι του χαμηλά και τα χέρια του συνήθως θα ακουμπούν στο πρόσωπο και μάλιστα στα μάτια. Εάν το σπίτι έχει θόρυβο τότε το κεφάλι του παιδιού θα έχει κλίση προς τα πάνω. Εάν συνηθίζουν να το τοποθετούν σε κάποια γωνία, το κεφάλι θα γέρνει προς την αντίθετη πλευρά του τοίχου προς την κατεύθυνση δηλαδή απ' όπου φτάνουν οι φωνές. ⁽⁸⁾

2.2 ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Παραθέτουμε μερικές παρατηρήσεις σχετικά με τα άτομα που έχασαν την όρασή τους μετά τη γέννησή τους.

1. Παιδιά που χάνουν την όρασή τους πριν από το δεύτερο έτος, αναπτύσσονται όπως εκείνα που γεννήθηκαν με την αναπηρία, παρ' όλο που οι γονείς δεν αισθάνονται ενοχές για το πρόβλημα. Η στάση τους αλλάζει, το περιβάλλον μεταβάλλεται και οι ψυχολογικές και μορφολογικές επιπτώσεις για τα παιδιά, είναι αυτές που ήδη περιγράψαμε πιο πάνω.
2. Όταν η όραση χαθεί μεταξύ δύο και πέντε ετών, η μορφολογική διάπλαση και στάση είναι σχεδόν ομαλή. Όμως, η εκπαίδευσή του καθίσταται δύσκολη και λεπτή διότι καθώς δεν βλέπει πλέον τίποτε γύρω του, δεν τολμά να αναλάβει και καμία πρωτοβουλία από φόβο, και μέσα στην απραξία και τη μη ικανοποίηση των βασικών του αναγκών, δημιουργείται το αίσθημα της εγκατάλειψης από τους γύρω. αναπτύσσεται ωστόσο μια κριτική λογική, διότι για να καταλάβουν κάποιο αντικείμενο που πέφτει στην αφ' ή τους τ ο συγκρίνουν με κάτι που θυμούνται από την προηγούμενή τους κατάσταση. Έχουν την αίσθηση πως μπορεί κάποια στιγμή να δουν το αντικείμενο. Παραμένουν τύποι οπτικοί. Είναι τα άτομα που αρέσκονται στις λεπτομερείς περιγραφές του χώρου και των εικόνων και παραστάσεων.
3. Όσοι χάνουν την όραση από πέντε έως δέκα ετών, παραμένουν οπτικοί τύποι, η εξωτερική τους παρουσία είναι απολύτως φυσιολογική. Έχει όμως επηρεαστεί πολύ από την

απώλεια της όρασης και προσαρμόζεται πολύ δύσκολα στη νέα κατάσταση. Η δυσκολία προσαρμογής του δημιουργεί ψυχολογικές διαταραχές και χάνεται η εσωτερική του ισορροπία, πράγμα που τον καθιστά ανήσυχος, αντικοινωνικό. Τα συναισθήματα που κυριαρχούν είναι ντροπαλότητας, του φόβου, του άγχους, τα οποία τον οδηγούν στην έλλειψη πρωτοβουλιών. Είναι τα άτομα που ενθουσιάζονται εύκολα με την παραμικρή επιτυχία, αλλά που χάνουν το κουράγιο τους αμέσως μέχρι απελπισίας. Η εκπαίδευσή τους όπως είναι φυσικό καθίσταται πραγματικά προβληματική.

4. Τα άτομα που χάνουν την όρασή τους σε ηλικία δέκα με δεκαπέντε ετών γενικά είναι εκείνα με τον μεγάλο εγωισμό με ανάληψη πρωτοβουλιών και συχνά με πολλή τόλμη. Είναι σκληροί χαρακτήρες και έχουν τάσεις να κυριαρχήσουν σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό ανεπτυγμένο απ' ό,τι τα άλλα άτομα που έχασαν αργά την όρασή τους. Η διαφορά αυτή συμπεριφοράς ίσως να εξηγείται από το γεγονός ότι δεν κατόρθωσαν να ενσωματωθούν ούτε στις ομάδες των βλεπόντων αλλά και ούτε σ' αυτές των αναπήρων. Στους πρώτους επειδή δεν βλέπουν πια, και στους δεύτερους γιατί μέχρι χτες έβλεπαν. Είχαν συνειδητοποιήσει τη σημασία και την αξία της πρώτης των αισθήσεων και είχαν οργανώσει τη ζωή τους με βάση αυτό το δεδομένο. Χάνοντας το φως τους αισθάνονται να τους τυλίγει ένα κρύο σκοτάδι, νιώθουν να χάνονται στο κενό. Έτσι, κάνουν το παν για να ξεφύγουν από την κατάσταση αυτή και αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες ώστε να φανούν ικανοί, να ξεχωρίσουν, δρουν

και αντιδρούν απεγνωσμένα προσπαθώντας να κρύψουν την αναπηρία τους και τα αισθήματα κατωτερότητας που τους κατέχουν. Γι' αυτό ίσως γίνονται σκληροί, εγωιστές και πολλές φορές και σαδιστές.

Ένα παιδί ηλικίας τριών έως έξι ετών προβάλλει περί τις 500 ερωτήσεις την ημέρα και οι 300 αρχίζουν με τη λέξη γιατί. Ένα όμως ανάπηρο παιδί προβάλλει σχεδόν τις μισές και το ένα τρίτο μόνο από αυτές αρχίζουν με τη λέξη γιατί. Πράγμα που επιβεβαιώνει την έλλειψη ενδιαφέροντος των παιδιών αυτών, ενδιαφέροντος προς τον περιβάλλοντα κόσμο. Δεν υπάρχει η συνήθης περιέργεια ενός παιδιού.

Όσα παιδιά έζησαν μέσα σε συνθήκες απραξίας και ακινησίας έως το πέμπτο –έκτο έτος δεν είναι πλέον δυνατή η εκπαίδευση και η επαναφορά τους σε ένα ομαλό μορφολογικό και ψυχολογικό επίπεδο. ⁽⁸⁾

2.3 ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ Α- ΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ

Η μεγαλύτερη ή μικρότερη δυσχέρεια οπτικής επικοινωνίας του παιδιού με το περιβάλλον το αποξενώνει από ένα πλήθος ερεθισμάτων και πληροφοριών, που θα το παρακινούσαν κάτω από άλλες συνθήκες, κανονικές, να διερευνήσει αυτόν τον κόσμο που το περιβάλλει, και μέσα απ' αυτόν να δομήσει το προσωπικό του «σύμπαν».

Το παιδί ήλθε στον κόσμο με κάποια βασική δυσλειτουργία στον αρχικό γενετικό εξοπλισμό, που το διαφοροποιεί αισθητηριακά από τους άλλους ανθρώπους και του θέτει εμπόδια και περιορισμούς στην έμφυτη τάση για διερεύνηση του περιβάλλοντος και κυρίως για κυριαρχία μέσα στο χώρο και για αίσθηση του χρόνου.

Όταν η αισθητηριακή ανεπάρκεια, που παρουσιάζει το παιδί, είναι ολική και εκ γενετής ή πολύ πρόωρη, η δυσκολία του για επικοινωνία είναι μεγάλη. Αντίθετα, όταν η πάθησή εκδηλώνεται σε προχωρημένη ηλικία, οι δυσχέρειες είναι λιγότερες. Πάντως σε όλες αυτές τις περιπτώσεις το στοιχείο που κατέχει την κυρίαρχη θέση στη συνείδηση του παιδιού και κινητοποιεί τον όλο του ψυχισμό είναι η τραυματική εμπειρία, που προέρχεται από τη συγκεκριμένη μειονεκτική του κατάσταση, εφόσον βέβαια την έχει συνειδητοποιήσει, την έχει αποδεχθεί και προσπαθεί να ζει μ' αυτήν.

Για την ψυχική εξέλιξη του παιδιού με ασθενική όραση και κυρίως με τύφλωση προβάλλει ένας διπλός κίνδυνος:

α) Το παιδί να μην αισθάνεται στην αρχή, πιθανόν λόγω ηλικίας, ότι μειονεκτεί έναντι των άλλων ανθρώπων ή για διάφορους λόγους να μην αποδέχεται την κατάσταση του αυτή. Η μη έγκαιρη αποδοχή αυτής της ιδιαίτερης κατάστασης μπορεί να συντελέσει στη δημιουργία σοβαρών συναισθηματικών προβλημάτων στα μετέπειτα αναπτυξιακά στάδια της ζωής του παιδιού.

β) Άλλοτε πάλι μπορεί το παιδί να υπερτονίζει την οπτική του δυσλειτουργία.

Στην πρώτη περίπτωση οι γονείς του παιδιού, που δυσκολεύονται να επικοινωνούν μαζί του, ζουν συνήθως ένα έντονο συναίσθημα μειονεκτικότητας, το οποίο είναι δυνατό να το προβάλλουν στον ψυχισμό και την όλη ζωή του παιδιού. Έτσι, είναι δυνατόν σταδιακά να οργανώσουν μια σχέση με το περιβάλλον τους με επίκεντρο το μειονέκτημα του παιδιού, το οποίο θα βιώνεται τόσο από την οικογένεια, όσο και από το ίδιο το παιδί σαν ένα ανυπέρβλητο εμπόδιο ή σαν ένα ανυπόφορο πλήγμα. Στην πρώτη αυτή περίπτωση το παιδί, μη αποδεχόμενο την αδυναμία του, μπορεί να βεβαιώνει το περιβάλλον του — το οικογενειακό, το σχολικό ή το περιβάλλον των ομηλίκων του — ότι «βλέπει» και «επικοινωνεί άριστα» και ότι δεν υστερεί οπτικά από τους άλλους. Πρόκειται για μια τραγική συμπεριφορά του παιδιού, που υποδηλώνει μια κρίσιμη συνειδησιακή κατάσταση, την οποία πολλές φορές υποθάλπουν οι γονείς, φαλκιδεύοντας έτσι στο τέλμα της αδράνειας τον ψυχικό δυναμισμό του, που θα το ωθούσε ενδεχομένως προς φυσικές διεξόδους αναπλήρωσης.

Στη δεύτερη περίπτωση, τότε δηλαδή που κυριαρχεί η άλλη πλευρά της ψυχικής αντίδρασης, το παιδί, υπερτονίζοντας την

οπτική του μειονεξία, μπορεί να εκμεταλλεύεται το ελάττωμα του αυτό. Έτσι, κάθε περίπτωση αμέλειας ή έλλειψης προσοχής, ενδιαφέροντος και εργατικότητας στο σχολείο μπορεί το παιδί να την αποδίδει στην ασθενική του όραση, προβάλλοντας διάφορες δικαιολογίες.

Όπως είδαμε λοιπόν, υπάρχει ένα ευρύτατο πεδίο ψυχολογικής διαφοροποίησης των παιδιών με οπτική δυσλειτουργία, εντός του οποίου — είναι δυνατό να κατανοήσουμε τις παρατηρούμενες μερικές φορές ψυχοπαθολογικές τους εκδηλώσεις, που σχετίζονται άμεσα με την οπτική τους ανεπάρκεια.

Η ψυχική γενικά εξέλιξη του παιδιού με οπτική δυσλειτουργία στην πρώτη ηλικιακή του φάση χαρακτηρίζεται από μια ένδεια οπτικών εντυπώσεων και ταυτόχρονα από κάποια διεύρυνση και ισχυροποίηση των εντυπώσεων, που προέρχονται από τις υπόλοιπες αισθητηριακές του διόδους. Η εξισορροπητική όμως αυτή τάση, που αναπτύσσεται στον κατ' αίσθηση αντιληπτικό μηχανισμό του παιδιού, δεν μπορεί να ισοσταθμίσει πλήρως την έλλειψη που παρατηρείται στην ερευνητική του δραστηριότητα. Πρόκειται κατ' ουσία για μια ελλιπή αντιληπτική λειτουργία, που κάτω από κανονικές συνθήκες θα ενεργοποιούσε ολόκληρο το φάσμα των αισθήσεων του παιδιού. Τώρα όμως το αντιληπτικό αυτό σύστημα υπολειτουργεί. Έτσι, το τυφλό παιδί προσπαθεί απεγνωσμένα κυρίως με την αφή και την ακοή να συλλέξει πληροφορίες, τις οποίες θα αξιοποιήσει, για να δομήσει το γνωστικό και συναισθηματικό του κόσμο, να κυριαρχήσει στο περιβάλλον του και να βιώσει τις θεμελιακές γι'αυτό έννοιες του χώρου, του χρόνου και του προσανατολισμού. Αλλά μάταια. Το τυφλό παιδί,

ως επί το πλείστον, δεν είναι σε θέση να συναισθανθεί την απέραντη αγαλλίαση, τη βαθιά ικανοποίηση και τη συγκίνηση, που δοκιμάζει κάθε παιδί από τις καθημερινές δραστηριότητες, τις ανακαλύψεις και τις δημιουργίες του. Πάντως, θα κατορθώσει κι αυτό κάποια στιγμή, μετά από μακροχρόνια εξάσκηση και συστηματική παιδευτική προσπάθεια να φθάσει σε ένα υψηλό επίπεδο αντιληπτικότητας, που θα του επιτρέψει να δοκιμάζει ανάλογες συγκινήσεις. Τότε θα κατορθώσει να μιλάει για τους ανθρώπους που έχει μπροστά του, για τη συναισθηματική τους ποιότητα, για το ήθος τους, για το χαρακτήρα τους. Η κρίση του αυτή θα βασίζεται στη διαίσθηση. Θα χαρακτηρίζει τον απέναντι από τον παλμό και τη χροιά της φωνής, από τη θαλπωρή των αισθημάτων του, από τη θετική ή αρνητική του στάση, από τη διαχυτική χειραψία. Θα φτάσει κάποια στιγμή σε ένα τέτοιο επίπεδο διαισθητικής τελειότητας, που θα μιλάει με άνεση για τα χρώματα, για το κόκκινο π.χ., το ζεστό χρώμα της φωτιάς, για το πράσινο, για το γαλάζιο, το χρώμα του ουρανού, της θάλασσας.

Έρευνες που διεξήχθησαν στις Η.Π.Α. οδηγούν στο συμπέρασμα πως η τύφλωση περιορίζει την αντιληπτικότητα και τη γνώση του παιδιού και επηρεάζει τη νοητική του ανάπτυξη, εξαιτίας των περιορισμένης εκτάσεως εμπειριών του, της κινητικότητας του και της αδυναμίας του να - ελέγχει πλήρως το περιβάλλον του, όπως επίσης και τον ίδιο του τον εαυτό.

Από τα όσα είπαμε προηγουμένως, μπορεί κανείς να προσδιορίσει τα κύρια αίτια που συντελούν στη βραδύτητα της νοητικής ανάπτυξης του τυφλού παιδιού, σε σχέση προς την αντίστοιχη ανάπτυξη του βλέποντος. Πάντως, μπορούμε να πούμε

πως γενικά οι διανοητικές ικανότητες ενός παιδιού με περιορισμένη ή ανύπαρκτη όραση βρίσκονται στο αυτό φυσιολογικό επίπεδο με εκείνες των βλεπόντων, με εξαίρεση ορισμένες περιπτώσεις νοητικής απόκλισης, που οφείλονται σε προγεννητικές ή μεταγεννητικές εγκεφαλοπάθειες. Έτσι, παιδιά με οπτικές δυσλειτουργίες παρουσιάζουν την αυτή σχεδόν επίδοση σε πνευματικής φύσεως εργασίες με τα παιδιά με φυσιολογική όραση.

Παράλληλα προς τη νοητική πραγματώνεται και η γλωσσική ανάπτυξη του τυφλού παιδιού. Το παιδί με οπτικές αδυναμίες αναπτύσσει συνήθως το λόγο του κανονικά. Περί το 3^ο έτος της ηλικίας του, μετά από κάποια γλωσσική στασιμότητα ή παλινδρόμηση, η ομιλία του παιδιού προχωρεί κανονικά. Ο λόγος διευρύνεται και χαρακτηρίζεται από μακροσκελείς μονολόγους, επαναλήψεις λέξεων και δυσνόητες φράσεις. Το κύριο στοιχείο που χαρακτηρίζει τον αναπτυσσόμενο αυτό λόγο είναι μια «βερμπαλιστική τ ά σ η » (le verbalisme), η οποία μπορεί να εκληφθεί ως επαναλαμβανόμενη προσπάθεια του τυφλού παιδιού για πληρέστερη κατανόηση των θεμάτων, στα οποία αναφέρεται η ομιλία του. Ο «βερμπαλισμός» αυτός όμως, ο οποίος είναι μια υπερβολική χρήση λέξεων, που δεν στοιχούν σε συγκεκριμένες εμπειρίες, έχει και έναν άλλο βαθύτερο σκοπό- την εκ μέρους του παιδιού επιδίωξη της κοινωνικής επιδοκιμασίας. Η συμπεριφορά αυτή σχετίζεται επίσης με τη γλωσσική και αντιληπτική εξέλιξη του παιδιού και, όπως απέδειξαν ορισμένες έρευνες, αμβλύνεται και σταδιακά με την ηλικιακή πρόοδο και την αντίστοιχη πνευματική ανάπτυξη του παιδιού εξαφανίζεται.

Γενικά, θα λέγαμε πως η γλώσσα των τυφλών παιδιών δεν

είναι ελαττωματική, εφόσον το μεγαλύτερο μέρος της είναι προϊόν διεργασιών ακουστικής μάθησης. Παρ'όλα αυτά η ομιλία τους παρουσιάζει κάποια φωνητική ιδιαιτερότητα' περιορισμένη φωνητική ποικιλία, απουσία ευρυθμίας του φωνητικού τόνου, μεγαλύτερη από το κανονικό ένταση φωνής και περιορισμένο μη λεκτικό-σωματικό κώδικα (λιγότερες χειρονομίες, περιορισμένη κινητική έκφραση).

Στον ψυχοκινητικό εξάλλου τομέα παρατηρείται η ίδια αναπτυξιακή βραδύτητα. Στον πρώτο χρόνο τα τυφλά παιδιά χαρακτηρίζονται ως «ήσυχα μωρά», που έχουν ως κύριο γνώρισμα της συμπεριφοράς τους κάποια παθητικότητα. Τα παιδιά αυτά, λόγω αδυναμίας πρόσληψης των οπτικών ερεθισμάτων του περιβάλλοντος παραμένουν για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα σε «εμβρυακή στάση», δηλαδή με τους αγκώνες λυγισμένους και τις παλάμες στο ύψος των ώμων. Εντούτοις η κινητικότητα των κάτω άκρων είναι μεγαλύτερη. Η βάδιση όμως παρουσιάζεται και εξελίσσεται με κάποια σχετική βραδύτητα μεταξύ του 2^{ου} και 3^{ου} έτους. Έτσι, η λειτουργία αυτή τείνει να καταστεί ένας ανασχετικός παράγοντας της χειραφέτησης του τυφλού παιδιού από το περιβάλλον του. Οι ενστικτώδεις επίσης τάσεις του παιδιού για απτικές εμπειρίες και για προσανατολισμό μέσα στο χώρο χαρακτηρίζονται από κάποιο δισταγμό, ο οποίος εξαλείφεται σταδιακά με την πάροδο του χρόνου.

Ιδιαιτερότητα, τέλος, παρατηρούμε και στον τομέα της συναισθηματικής ανάπτυξης του τυφλού παιδιού. Πρόκειται για μια μορφή ψυχικής εξέλιξης και ωρίμασης, που βασίζεται κυρίως στη σχέση εξάρτησης του παιδιού από το περιβάλλον του. Μέσα στο

εξελικτικό αυτό πλαίσιο τα συναισθήματα του παιδιού αυτού, αποδεσμευμένα από κάθε οπτική εντύπωση και επηρεασμένα από τη λογική σκέψη, κατέχουν κυριαρχική θέση στην ψυχική του ζωή. Ποικίλα συναισθήματα, διαφορετικής έντασης και χροιάς, όμοια ή αντίθετα, συνθέτουν το συναισθηματικό του κόσμο. Την πρώτη θέση, μεταξύ άλλων, κατέχουν το άγχος, ο βαθύς πόνος για τη στέρηση της όρασης, ο οποίος αυξάνει συνήθως κατά την εφηβεία, η άρνηση της άμιλλας, η ευαισθησία στις στερήσεις, η συνεχής θλίψη και απογοήτευση, που εκπηγάζουν συνήθως από μια κατάσταση απραγμοσύνης του παιδιού, κάποια τάση τέλος φυγής και υποχωρητικότητας, που είναι αποτέλεσμα της αποτυχίας και της αδεξιότητας του στα παιχνίδια ή της ειρωνείας των άλλων παιδιών. Όλη αυτή η συναισθηματική κατάσταση επιδεινώνεται συνήθως από τις έντονες αντιδράσεις του οικογενειακού περιβάλλοντος στην αναπηρία ή τη δυσλειτουργία του παιδιού. Πρόκειται για ένα ευρύ φάσμα συναισθηματικών αντιδράσεων και στάσεων των γονέων, που ξεκινάει από τη συναισθηματική εγκατάλειψη, την κατάθλιψη, μια κατάσταση ασυνείδητης μνησικακίας και επιθετικότητας προς το περιβάλλον, συναισθημάτων ενοχής, καλυμμένης ή εμφανούς απόρριψης του παιδιού, και φθάνει μέχρι την υπερπροστασία και τον υπερβολικό οίκτο προς αυτό.

Σε πολλές περιπτώσεις, μετά την ενήβωση του τυφλού παιδιού, παρατηρείται μια τέλεια και αιφνίδια μεταβολή του ψυχισμού του, που συντελείται κατά ένα θαυμαστό και ανεξήγητο για τον παιδαγωγό τρόπο. Ο μέχρι προ ολίγου παραδομένος στη μοίρα του και απαισιόδοξος νέος ξαφνικά γίνεται ζωηρός, μαχητής, επιδιώκει να κερδίσει τη ζωή με όλη του τη δύναμη, συμπε-

ριφέρεται σα να βλέπει, προσπαθεί να επιβληθεί στους άλλους.

Μερικές εκδηλώσεις της συμπεριφοράς του τυφλού παιδιού εντάσσονται σε ένα ιδιαίτερο ψυχοπαθολογικό πλαίσιο. Οι πιο χαρακτηριστικές απ' αυτές είναι οι λεγόμενοι «τυφλισμοί», δηλαδή αυτόματες επαναληπτικές και ρυθμικές κινήσεις, π.χ. στερεότυπες κινήσεις της κεφαλής, του ενός άκρου, τοποθέτηση του δακτύλου στο μάτι κ.ά. Πρόκειται για κινήσεις αυτοερεθισμού. Αναφέρουμε επίσης και ορισμένα άλλα προβλήματα της συμπεριφοράς του τυφλού παιδιού, όπως είναι η υπερκινητικότητα, η επιθετικότητα, το πείσμα και κάποια στοιχεία συμπεριφοράς αυτιστικού τύπου. ^(8,15)

2.4 Ψυχολογικές αντιδράσεις και συμπεριφορά του Τυφλού παιδιού

1. Το κλείσιμο στη σύγκρουση γονέων – παιδιού: Είναι πολύ συχνό όταν το παιδί παρουσιάζει στάσεις και τρόπους συμπεριφοράς που εκλαμβάνονται από τους γονείς ως απογοητευτικοί και πολύ ή λίγο καθαρά, ως επιθετικοί: ενούρηση, σχολικές δυσκολίες και αποτυχίες, τρόποι συμπεριφοράς που προσβάλλουν την καθημερινή ηθική (αταξία, βρομιά, επιθετικότητα έναντι των άλλων παιδιών, έλλειψη φροντίδας στη συντήρηση προσωπικών αντικειμένων και ενδυμάτων, σκαιότητα στο λόγο, έλλειψη ευγένειας, ψέματα κλπ) ή τρόποι συμπεριφοράς που αποτελούν σοβαρότερες παρεκκλίσεις (φυγές, μικρές κλοπές από το πορτοφόλι της μητέρας, ή κλοπές σοβαρότερες έξω από το σπίτι, φιλίες αναξιόπιστες κλπ). Σε όλες τις περιπτώσεις το παιδί- ή ο έφηβος- δεν καταφέρνει να ανταποκριθεί στις ελπίδες που αναπτύσσουν οι γονείς σχετικά με αυτό. Μια σύγκρουση που τίθεται κατ' αυτόν τον τρόπο διατρέχει σοβαρό κίνδυνο να αναπτυχθεί σε αγώνα δύναμης και να παγιωθεί βαθμιαία. Αυτό συμβαίνει όταν οι γονείς προσπαθούν να καταστείλουν τους απροσάρμοστους τρόπους συμπεριφοράς του παιδιού με την επιβάρυνση του συνήθους συστήματος των κυρώσεων (επιβραβεύσεις- τιμωρίες, ενώ οι δεύτερες γενικά υπερισχύουν των πρώτων) και όταν το ίδιο το παιδί αντιδρά εντείνοντας τους ενοχλητικούς τρόπους συμπεριφοράς, οι οποίοι προσλαμβάνουν βαθμιαία ένα νόημα δια-

μαρτυρίας εναντίον των περιορισμών αυτών.

2. Η δραματοποίηση: Απροσάρμοστοι τρόποι συμπεριφοράς, πολλές φορές εκλαμβάνονται με δραματικό τρόπο, πολύ πέρα από την αντικειμενική τους βαρύτητα στα μάτια των τρίτων: πράγματι οι γονείς μπορεί να αισθανθούν βαθιά προσβεβλημένοι στην εικόνα που έχουν ονειρευτεί για το παιδί τους, λόγω μιας σχολικής αποτυχίας, ή ακόμα και μιας μικρής κλοπής κλπ. Μια τέτοια αντίδραση γενικά επιδεινώνει τα πράγματα. Βέβαια δεν πρόκειται για την υποτίμηση της σημασίας των αντικειμενικά δυσμενών επιπτώσεων από τέτοιους τρόπους συμπεριφοράς του παιδιού. Η αναγκαία – όχι πάντα και ικανή- συνθήκη εξαφάνισής τους όμως είναι η αναγωγή τους στις σωστές αναλογίες. Η αγωνία είναι βέβαια πιο δικαιολογημένη στην περίπτωση του τυφλού παιδιού. Πρέπει ωστόσο να προσπαθεί κανείς να τη διευθετήσει και να περιορίσει την έκφρασή της στην επαφή με το ίδιο το παιδί. Όπως κάθε παιδί και περισσότερο ίσως από τα άλλα παιδιά, αυτό έχει τη ζωτική ανάγκη μιας επαφής με τους γονείς τους, που του παρέχει ασφάλεια.
3. Η παραγνώριση: Οι γονείς μπορεί να παραγνωρίσουν κάποιες συμπεριφορές ή κίνητρα κακής συμπεριφοράς του παιδιού. Τέτοιο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο τρόπος συμπεριφοράς με τον οποίο το παιδί επιδιώκει την τιμωρία του: αυτό εμφανίζεται πιθανώς περιστασιακά σε κάθε παιδί (το να τιμωρηθεί σημαίνει επίσης να βρίσκεται σε σχέση με τον πατέρα ή τη μητέρα, και μερικές φορές είναι πολύ χρήσιμο στη διάλυση ορισμένων ενόχων). Όταν όμως όλη η συμπεριφορά οργανώ-

νεται με τέτοιο τρόπο – π.χ. με παραπτωματικό τρόπο- είναι απαραίτητο να τη λαμβάνει κανείς υπόψη του στα σοβαρά. Γιατί αλλιώς υπάρχει σοβαρός κίνδυνος να φανεί στο παιδί η παραγνώριση ως αδιαφορία ή απόρριψη. Συγκεκριμένα υπάρχει κίνδυνος να επιτρέψει την ανάπτυξη διαταραχών και ενός συστήματος απροσαρμόστων τρόπων συμπεριφοράς που θα γίνει πολύ πιο δύσκολο να τροποποιήσει στη συνέχεια: αυτό εξηγεί το γεγονός ότι πολύ συχνά τονίζεται η αναγκαιότητα μιας πρώιμης ανίχνευσης.

4. Η αναζήτηση των ευθυνών και η ενοχή: Το αίσθημα ευθύνης απέναντι στο παιδί, η συνειδητή επιθυμία να του διευκολύνουν την πρόσβαση σε ένα προσωπικό status υπεύθυνου άνδρα ή γυναίκας , είναι θεμελιώδης αρχή για την ανατροφή ενός παιδιού. Γι' αυτό το λόγο , η σοβαρή αναπηρία ή έλλειψη προσαρμογής βιώνονται με πόνο από τους γονείς κι αυτό ωθεί σε πολλές περιπτώσεις σε μια έντονη αναζήτηση των αιτιών του κακού οι οποίες τείνουν συχνά να τοποθετούνται στο επίπεδο μιας προσωπικής ευθύνης που χρωματίζεται από ενοχή.
5. Η απόρριψη και η υπερπροστασία: Όταν το παιδί εμφανίζεται ως υπεύθυνο ηθικών παραβάσεων, άρνησης ένταξης στους περιορισμούς που οι γονείς συνειδητά θέτουν για το καλό του, μπορεί να υπερισχύσει η απόρριψη: αν π.χ. το παιδί αναπτύξει μια σχολική αποτυχία που αποδίδεται στην τεμπελιά του, αν κλέβει, αν ψεύδεται κ.λπ. Αν έχει προσβληθεί από μια αναπηρία για την οποία δεν είναι προφανώς υπεύθυνο (τύφλωση , κώφωση, κ.λπ.) τότε αντίθετα υπερισχύει γενικά γενικά η

υπερπροστασία. Και οι δύο στάσεις των γονέων έχουν δυσάρεστες επιπτώσεις. Η πρώτη διότι έχει πολλές πιθανότητες να βυθίσει το χωρίς ελπίδα παιδί, μέσω της ηθικής καταδίκης και της υποτίμησης, σε στάσεις και μάλιστα σε τρόπους συμπεριφοράς για τους οποίους κατηγορείται. Η δεύτερη, διότι παρεμποδίζει, και μερικές φορές πολύ αισθητά, την ανάπτυξή του: συμβαίνει σε ορισμένα τυφλά παιδιά των οποίων μια ανήσυχη μητέρα περιορίζει υπερβολικά τον κύκλο δραστηριότητας, όπως και σε ορισμένα νοητικώς υστερούντα παιδιά που παραμένουν στην κατάσταση των αιώνιων βρεφών, κ.λπ. Είναι πιθανώς ευκολότερο να εντοπίσει κανείς και να τροποποιήσει τις στάσεις απόρριψης παρά τις στάσεις υπερπροστασίας, διότι οι τελευταίες καλύπτονται από όλα τα άλλοθι της αγάπης.

6. Η απομόνωση: Βιώνεται με τρόπο δραματικό από ορισμένους γονείς σοβαρά προσβεβλημένων αναπήρων (με εγκεφαλικές κινητικές αναπηρίες, με μεγάλη νοητική υστέρηση, κ.λπ.) και προπάντων, όταν στο τέλος μιας σειράς επισκέψεων σε γιατρούς που απογοήτευσαν, καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι δεν μπορεί κανείς να κάνει κάτι γι' αυτούς και μάλιστα ότι ζουν σε έναν αδιάφορο, εχθρικό, εγωιστικό περιβάλλοντα κόσμο. Η αναδίπλωση αυτή στο οικογενειακό δράμα γίνεται μερικές φορές πιο έντονη από το συναίσθημα – πόσο αδικαιολόγητο! – μιας οικογενειακής κατάστασης που είναι καλύτερο να αποκρυφτεί. Ο πόνος που εκφράζει μια τέτοια στάση είναι αναντίρρητος. Είναι ωστόσο επιζήμιος για τους ίδιους τους γονείς, για το ανάπηρο παιδί και για τ' αδέρφια του, που μερι-

κές φορές θυσιάζονται άδικα σ' αυτό το οικογενειακό δράμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ – ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΤΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

3.1 Η ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΤΟ ΤΥΦΛΟ ΠΑΙΔΙ ΤΡΟΠΟΙ ΕΚΜΑΘΗΣΗΣ ΤΗΣ

Η γλώσσα είναι πολύ πιο απαραίτητη για τα παιδιά που δεν βλέπουν. Τα τυφλά παιδιά χρησιμοποιούν τη γλώσσα για να γνωρίσουν τους ανθρώπους και τον κόσμο γύρω τους. Έτσι χρειάζεται περισσότερος χρόνος για να μάθουν τις πρώτες τους λέξεις. Μαθαίνουν να μιλούν από τους ανθρώπους του περιβάλλοντός τους.

Με τα χρόνια οι γονείς έχουν ενδιαφερθεί για τρεις κοινούς τρόπους εκμάθησης γλώσσας για τυφλά παιδιά: 1) Επαναλήψεις, 2) Ερωτήσεις και 3) Αντωνυμίες.

Υπάρχει ηχώ στο δωμάτιο

«Θέλεις ένα μπισκότο;» ρωτά η μαμά.

«Θέλεις ένα μπισκότο;» επαναλαμβάνει το παιδί.

«Αν θέλεις μπισκότο, πες θέλω ένα μπισκότο»

«Πες θέλω μπισκότο», απαντά το παιδί.

Πολλοί γονείς τυφλών παιδιών πληροφορούν ότι τα παιδιά τους επαναλαμβάνουν τις φράσεις, όταν μαθαίνουν να μιλάνε.

Ένα τυφλό παιδί με τη λέξη «μπαμπάς» μπορεί να εννοεί τον πατέρα του, τον θείο του και άλλους γνωστούς. Τα τυφλά παιδιά βέβαια επαναλαμβάνουν περισσότερο από ό,τι τα βλέποντα. Μερικοί επιστήμονες το ονομάζουν αυτό «ηχολαλία» ή «παπαγαλισμός». Αυτό το είδος της ομιλίας παρουσιάζεται σε διά-

φορες μορφές από διαφορετικά παιδιά.

Καταλαβαίνοντας το «γιατί»

Η μίμηση μπορεί να είναι για το παιδί ένας τρόπος να αρχίσει μια συζήτηση ή ένας τρόπος να κρατάει επαφή μαζί με τους γονείς.

Όταν ακούτε και επαναλαμβάνετε τις λέξεις και τις φράσεις στο παιδί, δείχνετε ότι πραγματικά το καταλαβαίνετε και ενδιαφέρεστε γι' αυτό.

«Είσαι έτοιμη για ύπνο;» ρωτά ο μπαμπάς.

«Έτοιμη για το κρεβάτι;» απαντά το παιδί.

«Ναι, είναι ώρα για ύπνο. Είχες μια πολύ δύσκολη μέρα», λέει ο μπαμπάς.

Οι επαναλήψεις είναι το μέσο με το οποίο θα μάθει το παιδί σας να μιλά.

«Μαρία, είναι καιρός να δεις το γιατρό» λέει η μαμά.

«Να δεις το γιατρό, να δεις το γιατρό» επαναλαμβάνει η Μαρία.

«Μοιάζεις λίγο φοβισμένη. Θα είμαι μαζί σου όλη την ώρα και μπορείς να κάτσεις στα γόνατά μου» την ενθαρρύνει η μαμά.

Για να καταλάβει ένα τυφλό παιδί τη γλώσσα θα πρέπει παράλληλα να χρησιμοποιεί και την αφή. Έτσι όταν το παιδί καταλάβει τι εννοείτε θα σας μιμείται λιγότερο.

«Αυτή η πέτρα είναι πολύ απαλή» λέει η μαμά. Συγχρόνως τη δίνει στο παιδί και αυτό την πιάνει.

«Είναι κρύα» λέει το παιδί.

«Είναι κρύα και απαλή. Τη φέραμε από το κάμπινγκ που

είχαμε πάει» θυμάται η μαμά.

Υπάρχουν περιπτώσεις που χρειάζεται να είστε ειλικρινείς με το παιδί σας και να του δώσετε να καταλάβει ότι η γλώσσα δεν είναι η κατάλληλη.

«Θέλεις να έρθεις μαζί μου, για ψώνια ή να παίξεις με το μπαμπά;» ρωτά η γιαγιά.

«Θέλεις να έλθεις για ψώνια;» λέει το παιδί.

«Νομίζω ότι εννοείς ότι θα ήθελες να έλθεις για ψώνια.

Εντάξει. Πάμε στην αγορά για ψώνια» λέει η γιαγιά.

Έχοντας συναναστροφές με πολλούς ανθρώπους, το παιδί αποκτά πολλούς τρόπους ομιλίας.

Τι είναι αυτό;

«Τι είναι αυτός ο θόρυβος;» ρωτάει ο Γιώργος.

«Είναι η μηχανή που κόβει το χόρτο» απαντά ο μπαμπάς.

«Τι είναι αυτός ο θόρυβος;» ρωτάει ο Γιώργος.

«Είναι ο κηπουρός που κόβει το γρασίδι κάτω στο δρόμο», λέει ο μπαμπάς.

«Τι είναι αυτός ο θόρυβος;» ρωτάει ο Γιώργος.

«Ποιος θόρυβος;» ρωτάει ο μπαμπάς.

«Αυτός ο θόρυβος» επαναλαμβάνει ο Γιώργος.

Τα τυφλά παιδιά ρωτούν συνέχεια για πολλούς λόγους. Εδώ θα δούμε μερικούς από αυτούς τους λόγους. Μερικές φορές ρωτούν κάτι για να τα προσέξετε. Άλλες φορές ρωτούν κάτι επειδή δεν έχουν τις απαραίτητες εμπειρίες της γλώσσας για να κουβεντιάσουν. Άλλες φορές επειδή ερωτούνται συνέχεια από ενήλικες.

«Είμαι εδώ»

Τι μπορώ να κάνω;

- 1) Οι ερωτήσεις των παιδιών συχνά εκφράζουν τα αισθήματά τους. Ας υποθέσουμε ότι γυρίζετε με το παιδί σας από το γιατρό και σας ρωτά ξανά και ξανά:

«Πού είναι ο επίδεσμός μου;»

«Πονάει η έννεση;»

«Πάμε στο σπίτι τώρα;»

Με αυτού του είδους τις ερωτήσεις ίσως θέλει να πει: «Φοβόμουν και δεν ήθελα να πάμε στο γιατρό». Σε απάντηση μπορείτε να του πείτε. «Ξέρω ότι όλοι φοβούνται να πάνε στο γιατρό και ότι οι ενέσεις πράγματι πονούν. Και εμένα δε μου αρέσουν οι ενέσεις. Τώρα όμως τελείωσαν όλα. Απόψε μπορείς να πεις στον πατέρα σου για την επίσκεψή σου στο γιατρό».

- 2) Όταν βρισκόμαστε με κάποιο τυφλό παιδί, επειδή θέλουμε να βεβαιωθούμε ότι μας παρακολουθεί κάνουμε πολλές ερωτήσεις. Αντί να πού με «Γιώργο θέλεις να φας σούπα;», μπορούμε να πούμε: «Γιώργο σήμερα θα έχουμε σούπα γι' αυτό σου αγόρασα το ψωμί που σου αρέσει».

- 3) Μπορεί κάποια φορά να πείτε στο παιδί σας ότι έχει κάνει πολλές ερωτήσεις. Σε αυτήν την περίπτωση μπορείτε να πείτε: «Γιώργο ξέρω ότι θέλεις να λάβεις και εσύ μέρος στη συζήτηση όμως είναι η σειρά του Γιάννη. Όταν αυτό τελειώσει μπορείς να ξαναρωτήσεις».

Ερωτήσεις χωρίς απαντήσεις

«Με συγχωρείς που άργησα αλλά έπαθα λάστιχο στο δρόμο», λέει ο Θεός Κώστας.

«Τι κάνει ο παπαγάλος σας;» ρωτάει ο πεντάχρονος Γιώργος.

«Είδες το Α-ΜΠΛΕ-ΜΠΑ-ΜΗΛΟΝ σήμερα το πρωί», επαναλαμβάνει ο θεός Κώστας. «Τέλος πάντων όπως σου έλεγα είχα λάστιχο σήμερα το πρωί και δεν μπορούσα να τα φτιάξω».

«Σου αρέσουν οι τηγανητές πατάτες;» ρωτάει ο Γιώργος.

«Ω, ναι. Μου αρέσουν πάρα πολύ», απαντά ο θεός Κώστας.

Το είδος των ερωτήσεων που κάνει ο μικρός Γιώργος είναι του τύπου «ερωτήσεις χωρίς απαντήσεις». Δεν έχουν καμία σχέση με αυτά που ρωτάει ο θεός Κώστας.

Η περίπτωση ενός επτάχρονου είναι χαρακτηριστική. όποιον και να συναντήσει το πρώτο πράγμα που ρωτά για το αυτοκίνητό του. Πάντα ξεκινάει τις ερωτήσεις του ως εξής: «Γειά σου. Τι αυτοκίνητο έχεις;» και συνεχίζει «Είναι αυτόματο; Τι μηχανή έχει;». Έχει βρει ένα τύπο ερωτήσεων που τον βοηθούν στη συζήτησή του. επειδή όμως κάνει συχνά τις ίδιες ερωτήσεις δεν μπορεί να μάθει πολλά για τους άλλους ανθρώπους, τι τους αρέσει και τι όχι, τα αισθήματά τους, τις ιδέες τους. Αλλά και ο κόσμος δεν μπορεί να μάθει πολλά γι' αυτόν. Δεν μιλά ποτέ για τα χόμπυ του, για τα τραγούδια που του αρέσουν ή για τα μαθήματα που του αρέσουν περισσότερο στο σχολείο.

Τι μπορώ να κάνω

- 1) Όταν το παιδί αλλάζει απότομα το θέμα της συζήτησης χρειάζεται να το επαναφέρετε στο αρχικό θέμα και να του κεντρίσετε το ενδιαφέρον. Βοηθήστε το να βρει τις κατάλληλες λέξεις για να ανταποκριθεί.
- 2) το παιδί χρειάζεται να μάθει τον τύπο των σωστών ερωτήσεων που πρέπει να κάνει σε κάποιο ξένο. Πρέπει να του μάθετε να αρχίζει τις ερωτήσεις του σε κάποιο ξένο, σαν π.χ. «Γειά σας τι κάνετε;» ή «Τι κάνετε σήμερα;». Οι ερωτήσεις αυτού του είδους θα το βοηθήσουν να γνωρίσει άλλους ανθρώπους.
- 3) Το παιδί πρέπει να μάθει να σέβεται τα δικαιώματα των άλλων. Η ώρα του φαγητού είναι μία θαυμάσια ευκαιρία για το παιδί να μοιραστεί τα ενδιαφέροντα και τις ιδέες των άλλων.

Αντωνυμίες

Είναι συνηθισμένο για ένα τυφλό παιδί να πει:

«Ο Γιώργος θέλει να ακούσει μουσική»

«Η Μαρία δεν θέλει να πάει στο κρεβάτι της»

«Θέλεις να πιεις νερό», όταν στην ουσία θέλει να πει «Εγώ θέλω».

Ένας λόγος που τα τυφλά παιδιά δυσκολεύονται να μάθουν τις αντωνυμίες είναι επειδή δεν μπορούν να δουν για ποιο πράγμα γίνεται λόγος. Τα περισσότερα παιδιά βασίζονται σε ότι βλέπουν για να καταλάβουν αυτό που ακούν.

Άλλος λόγος που τα παιδιά χωρίς όραση δυσκολεύονται να καταλάβουν τη σωστή χρήση των αντωνυμιών είναι ο τρόπος με

τον οποίο τους μιλούν.

Τι μπορώ να κάνω

Όταν το παιδί μαθαίνει να μιλά είναι απαραίτητο να ανταποκρίνεστε στις ιδέες του. Αυτό που προσπαθεί να πει είναι πιο απαραίτητο από το πώς προσπαθεί να το πει. Αν το παιδί σας λέει ότι είναι κουρασμένο στο τέλος μιας πολυάσχολης ημέρας μπορείτε να του πείτε: «Ναι, πράγματι είχαμε μια πολύ δύσκολη μέρα. Είμαι και εγώ πολύ κουρασμένη».

Τελικά, δεν είναι απαραίτητο για σας να διορθώσετε το λόγο του παιδιού σας. Ακόμα κι αν προσπαθείτε να το μάθετε πώς να χρησιμοποιεί τις αντωνυμίες σωστά, δεν θα έχετε επιτυχία.

(13)

«Κινητικό πρόβλημα τυφλών»

Τις τελευταίες δεκαετίες αναπτύχθηκε μια ολόκληρη φιλολογία γύρω από την κίνηση των τυφλών χωρίς συνοδό στους δρόμους των πόλεων.

Πολλές μέθοδοι και τεχνικές δοκιμάστηκαν, προκειμένου να διευκολυνθούν στο κυκλοφοριακό και να κάτσουν όσο το δυνατόν πιο ανεξάρτητοι. Χρησιμοποιούνται διάφορα είδη και μεγέθη λευκής ράβδου, καθώς και συγκεκριμένοι τρόποι μεταχείρισης της κινώντας την δεξιά και αριστερά την ώρα του βαδίσματος. Επίσης, θα πρέπει το χέρι να κρατά το μπαστούνι σ' ορισμένο ύψος και σ' ορισμένη θέση ώστε ν' αντιλαμβάνεται ο τυφλός περισσότερο, αλλά και ευκολότερα τα εμπόδια που θα τύχουν μπροστά του. Το μπαστούνι εφόσον χρησιμοποιείται σωστά αποτελεί την προέ-

κταση του χεριού και του σώματος.

Το γεγονός ότι περνώντας τα χρόνια οι τυφλοί όλο και λιγότερο κυκλοφορούν, δεν σημαίνει επ' ουδενί ότι απώλεσαν την έμφυτη ικανότητα προσανατολισμού. Απλώς βάρυναν οι συνθήκες κυκλοφορίας δυσκόλεψαν, καθώς τα εμπόδια στους δρόμους και τα πεζοδρόμια πολλαπλασιάστηκαν με την αταξία που επικρατεί στο παρκάρισμα οχημάτων, αυτοκίνητα και μηχανάκια παράνομα αφημένα σκουπιδοτενεκέδες και άλλα αντικείμενα παρατημένα οπουδήποτε, τους αναγκάζουν να αποφεύγουν τις ταλαιπωρίες με μετακινήσεις που δεν είναι απολύτως αναγκαίες.

Η έννοια της κινητικότητας εμπεριέχει δύο βασικά στοιχεία, πρώτον την διάσταση του χώρου και δεύτερον την διάσταση του χρόνου.

- 1) Η έννοια του «χώρου» περικλείει κάθε υλικό αντικείμενο που βρίσκεται στο περιβάλλον εντός του οποίου κινείται ο άνθρωπος, ζει και αναπνέει.
- 2) Η έννοια «χρόνος» είναι τα κλάσματα του δευτερολέπτου που μεσολαμβάν από τη στιγμή της εκπομπής ενός μηνύματος κάποιων ερεθισμάτων μιας των αισθήσεων μέχρι τη σύλληψή του από τον τελικό αποδέκτη τον εγκέφαλο.

Ο τρόπος που θα σταθεί κάποιος, το πώς θα συνομιλήσει με τον διπλανό του, στρέφοντας ή όχι το βλέμμα και το πρόσωπο του προς αυτόν, εάν οι κινήσεις του σώματος και των μελών είναι αρμονικές και κόσμιες, θα εξαρτηθούν πολύ από την ανάπτυξη της κινητικότητας σε ηλικία όσο το δυνατόν μικρότερη.

Αναφορικά με τους τυφλούς ο συνδυασμός της έμφυτης ατομικής κινητικής αντιλήψεως με την εκπαίδευση και την συνεχή άσκηση, αλλά και με την ορθή εκμάθηση των τεχνικών χρησιμοποίησεως του μπαστουνιού και την εξοικείωση με τους δρόμους, θα δώσει εξαιρετικά αποτελέσματα σε ό,τι αφορά στην άνετη μετακίνηση και ανεξαρτησία τους. Διότι θα έχουν αποκτήσει σωματική ευκινησία και ευλυγισία, θα έχουν εντατικοποιήσει την πνευματική τους προσοχή, θα έχουν οξύνει την ακουστική τους αντίληψη, και επομένως ευκολότερα θ' αντιλαμβάνονται τα εμπόδια, τις διασταυρώσεις των δρόμων και τους φωτεινούς ή ηχητικούς σηματοδότες, το ύψος των σκαλιών των μέσων συγκοινωνίας και θα μπορούν να τ' αντιμετωπίσουν όλα έγκαιρα και δίχως πολλές δυσάρεστες συνέπειες.

Ο κινητικός προσανατολισμός είναι σπουδαίο προσόν και αγαθό για τους τυφλούς στις σημερινές μάλιστα δυσκολότερες κυκλοφοριακές συνθήκες. Και δυστυχώς, είναι κοινή η θλιβερή διαπίστωση σε όλους ότι θα επιδεινώνονται όλο και περισσότερο. Οι λεωφόροι πλαταίνουν τα αυτοκίνητα δεν χωράνε πλέον και παρκάρουν όλο και πιο άτακτα και – κυρίως – ο θόρυβος γίνεται ανυπόφορος. Και ο τυφλός αδυνατεί στην κυριολεξία να περπατήσει μέσα σε θόρυβο, δίχως ν' ακούει τα βήματά του, το μπαστούνι του ή κάποια ηχητικά σήματα.

Έτσι λοιπόν καθίσταται ακόμη πιο επιτακτική η ανάγκη αναπτύξεως και βελτιώσεως της κινητικής αντιλήψεως του τυφλού με κάθε τρόπο και μέσο. Τα ειδικά σχολεία οφείλουν να δημιουργήσουν συνθήκες για την εκπαίδευση και άσκηση των τυφλών

παιδιών ν' αποκτήσουν χώρους κατάλληλους αλλά και ειδικευμένο προσωπικό. Μόνον έτσι θα τους δώσουν τα εφόδια να καταστούν ανεξάρτητα άτομα στη ζωή τους. ⁽⁸⁾

3.2 Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΤΥΦΛΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

A. Η ανάγκη για άμεση και έγκαιρη παρέμβαση από την οικογένεια.

Τα πρώτα χρόνια ζωής είναι κρίσιμα για το μέλλον ενός παιδιού. Η θεμελίωση της μετέπειτα γνώσης του βασίζεται στις πρώτες του εμπειρίες ως βρέφος. Το παιδί μαθαίνει τον κόσμο μέσω πληροφοριών που λαμβάνει με τις αισθήσεις του: όραση, ακοή, αφή, όσφρηση και γεύση. Η απώλεια όρασης έχει σοβαρή επίπτωση σε όλους τους τομείς της ανάπτυξης. Οι σπουδαιότεροι παράγοντες στην ανάπτυξη ενός παιδιού είναι το σπίτι και η οικογένεια. Το παιδί που δεν μπορεί να δει ποιος ή τι είναι κοντά του, εξαρτάται από την οικογένεια για να γνωριστεί μέσω της αφής, ακοής, όσφρησης και γεύσης με τα αντικείμενα και τους ανθρώπους του σπιτιού. Επειδή η αρχική σχέση εξαρτάται από την ορατή επικοινωνία και τις εκφράσεις του προσώπου, οι γονείς χρειάζεται να βρουν διαφορετικούς τρόπους να εκφράσουν τα συναισθήματά τους απέναντι στο παιδί τους και να κατανοήσουν τη συμπεριφορά αυτού. Ο ήχος και η αφή πρέπει να αντικαθιστούν την όραση. Όταν πλησιάζουμε τα παιδιά, τα παίρνουμε αγκαλιά και τα φροντίζουμε τότε τα βοηθάμε να χρησιμοποιήσουν και να κατανοήσουν σωστά τις αισθήσεις τους όπως π.χ. την αίσθηση της κίνησης.

Το παιδί χρειάζεται να διδαχθεί δεξιότητες και νοήματα τα οποία τα παιδιά που βλέπουν τα μαθαίνουν τυχαία ή μέσω του αισθητηρίου της όρασης. Η ανάπτυξη επιδεξιοτήτων βασίζεται κατά ένα μέρος στη μίμηση. Τα παιδιά που δεν μπορούν να παρακολουθήσουν και να μιμηθούν άλλους απαιτούν ευθεία χειρο-

πιαστή διδασκαλία για να γίνουν ανεξάρτητα. Η έλλειψη όρασης μπορεί να επιβραδύνει τον χρόνο μάθησης. Από την άλλη ένα παιδί με ελαττωματική όραση και χωρίς άλλες αναπηρίες έχει θαυμάσιες δυνατότητες για ανεξάρτητες λειτουργίες.

Τα παιδιά, με το παιχνίδι πειραματίζονται με τα στοιχεία του περιβάλλοντός τους. Τα τυφλά παιδιά μπορεί στην αρχή να χρειαστεί να μάθουν πώς να παίζουν, πώς να εξετάζουν αντικείμενα χρησιμοποιώντας και τα δύο χέρια. Τα παιχνίδια πρέπει να επιλέγονται έχοντας υπ'όψιν την ηλικία και την αναπηρία του παιδιού. Παιχνίδια τα οποία ενισχύουν την αίσθηση της αφής, δημιουργούν ιδιαίτερο θόρυβο ή έλκουν την αίσθηση της όσφρησης ή της γεύσης, προκαλούν ενδιαφέρον στο παιδί. Αντικείμενα από το σπίτι όπως κουζινικά σκεύη, κομμάτια υφάσματος, φυτζάνια ή από τη φύση όπως νερό, άμμος, μαλακό ξύλο, πέτρες, προσφέρουν πάντοτε ευκαιρίες για μάθηση.

Τομείς ανάπτυξης δεξιοτήτων για νεαρά παιδιά με ατελή όραση περιλαμβάνουν:

Λεπτές δεξιότητες: η χρήση των μικρών μυών του σώματος- τα δάχτυλα χέρια, μάτια, γλώσσα και χείλη. Οι μικροί μύες του σώματος βοηθούν στο ότι μέσω της εξερεύνησης συγκεντρώνουμε πληροφορίες, για το περιβάλλον μας. πιάνοντας τα αντικείμενα το παιδί ανακαλύπτει τις ιδιαίτερες λεπτομέρειες που το βοηθούν να καταλάβει τι ακριβώς χειρίζεται.

Μυϊκές ικανότητες: η χρήση των μεγάλων μυών του σώματος – χέρια, πόδια και κορμός σώματος. Η ανάπτυξη των μεγάλων μυών είναι απαραίτητη για να καθόμαστε να σερνόμαστε, να περπατάμε να τρέχουμε κλπ.

Γλωσσικές ικανότητες: οι ικανότητες που το παιδί χρειάζεται για να επικοινωνήσει, να καταλάβει τι λένε οι άλλοι και να εκφράσει ιδέες. Η προφορική επικοινωνία μεταξύ νεαρών παιδιών και ενηλίκων κατά ένα μέρος αντισταθμίζει την ανικανότητά του παιδιού να παρατηρήσει τους άλλους και να τους μιμηθεί.

Πνευματικές ικανότητες: η ικανότητα να χρησιμοποιούμε την λογική, να γενικεύουμε, να λύνουμε προβλήματα και να προσαρμοζόμαστε. Το να εκτίθεται στην πραγματικότητα του περιβάλλοντος και να αποκτά ευθέως εμπειρίες βοηθά το παιδί να σχηματίσει νοήματα και ιδέες για ανθρώπους, αντικείμενα και γεγονότα. Οι εμπειρίες που αποκτούν τα παιδιά εξαρτώνται από αυτούς που τα φροντίζουν. Αυτοί ενθαρρύνουν την περιέργεια, την εξερεύνηση και την ανεξαρτησία.

Ικανότητες ανεξαρτησίας: η ικανότητα να ανταποκρίνεται κάποιος ανεξάρτητα στις ανάγκες της καθημερινής ρουτίνας. Είναι απαραίτητο να διδάξουμε ευθέως τα παιδιά μας να περιποιούνται τον εαυτό τους και το περιβάλλον τους στο σπίτι.

Κοινωνικές και προσωπικές ικανότητες: η ικανότητα να αντιμετωπίζουμε τους άλλους στο περιβάλλον μας. Η πρώτη σπουδαία σχέση είναι ο συναισθηματικός δεσμός με τους γονείς. Αργότερα το παιδί πρέπει να μάθει να σχετίζεται με τους άλλους ενήλικες και με διαφορετικά παιδιά.

Ικανότητες αισθητικής: η ικανότητα να κατανοούμε, να ξεχωρίζουμε και να αναγνωρίζουμε τις πληροφορίες που παίρνουμε με τις αισθήσεις – οπτική, ακουστική, αφή – αίσθηση κίνησης, όσφρησης και γεύσης.

Ένα εντελώς τυφλό παιδί, πρέπει να μάθει να χρησιμοποιεί

τις υπόλοιπες αισθήσεις.

Ένα παιδί που έχει ελαττωματική όραση πρέπει να ενθαρρύνεται ώστε να μάθει να χρησιμοποιεί αυτήν.

Ικανότητες διακίνησης: οι μέθοδοι που χρησιμοποιεί ένα παιδί με ελαττωματική όραση να κινείται ανεξάρτητα. Τα παιδιά μπορούν να μάθουν να αντιλαμβάνονται αισθητικά ενδείξεις στο περιβάλλον, να βρίσκουν το δρόμο ακουμπώντας τοίχους ή φράχτες και να περπατούν με κάποιον οδηγό.

Συνοπτικά οι παρεμβάσεις αναφέρονται από τη γέννηση του τυφλού παιδιού μέχρι μια ηλικία που θα αποκτήσει αυτονομία και πλήρη μόρφωση και επαγγελματική αποκατάσταση. Οι παρεμβάσεις αφορούν:

- στην επαφή με τη μητέρα
- στην πρόκληση χαμόγελου
- στην φυσιολογική γαλουχία ή στην παροχή γάλακτος με άλλο τρόπο – όταν επιβάλλεται – η οποία (φυσιολογική γαλουχία είναι άριστος τρόπος ψυχοσωματικής επαφής του νεογνού με τη μητέρα, πράγμα απαραίτητο για τη συναισθηματική ισορροπία του βρέφους και ταυτόχρονα συμβάλλει στην κινητικότητα του βρέφους (αυτή τη μικρή κινητικότητα που μπορεί να πραγματώσει ένα βρέφος).
- Στην κινητικότητα (λεπτή, αδρή κινητικότητα)
- Στην ομιλία
- Στον έλεγχο των σφιγκτήρων
- Στην ανάπτυξη νοημοσύνης.

Γενικά οι παρεμβάσεις είναι τέτοιες που θα αποσκοπούν σε μια ολοκληρωμένη αγωγή σώματος, πνεύματος, ψυχής. ⁽¹¹⁾

Β. Εκπαίδευση των τυφλών σε:

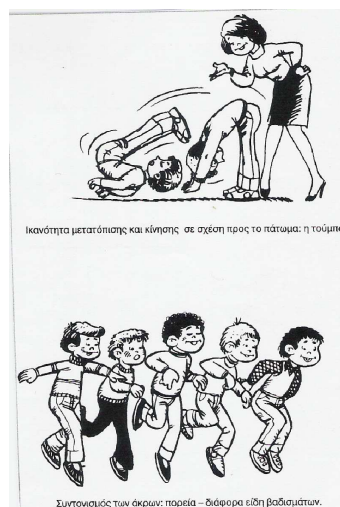
α) ασκήσεις σωματογνωσίας

Για να γνωρίσει το σώμα του το τυφλό παιδί παραθέτουμε μερικές εικόνες από το βιβλίο των Cerri , t.e.a.1986.

β) ασκήσεις προσανατολισμού στο χώρο (σχέσεις χώρου- ψυχοκινητική, κιναισθησία)

Παραθέτουμε εικόνες για ασκήσεις προσανατολισμού από το βιβλίο των Cerri, t.e.a. 1986.

γ) λεπτή κινητικότητα – αφή

Τα τυφλά παιδιά είναι ανάγκη – όπως και τα παιδιά που βλέπουν- να ασκηθούν πάρα πολύ στη λεπτή κινητικότητα. παραθέτουμε μερικές εικόνες από τις καρτέλες των Cerri, t.,e.a., 1986.

δ) καλλιέργεια αισθήσεων

Ακοή

Είναι απαραίτητο να εφαρμόσουμε αισθητηριακές ασκήσεις στα τυφλά παιδιά. Ιδιαίτερα είναι μεγάλης σημασίας η εφαρμογή ασκήσεων ακοής. Οι ασκήσεις που ακολουθούν είναι από τις καρτέλες του βιβλίου των Cerri, t.,e.a., 1986.

Όσφρηση

Είναι ανάγκη να πραγματοποιήσουμε ασκήσεις όσφρησης στα τυφλά παιδιά. Από πολύ νωρίς μπορούμε να πλησιάζουμε διάφορες οσμητικές ευχάριστες ουσίες ελαφράς οσμής. Αργότερα μπορούμε να τα ασκούμε και σε έντονες οσμές ευχάριστες αλλά τόσο έντονες ώστε να μην τα βλάψουμε

Θα τα ασκούμε σε φυσικές οσμές π.χ. πορτοκαλιού, μπανάνας, μανταρινιού, δηλαδή φρούτων.

Το ίδιο θα κάνουμε και με τα μπαχαρικά και τα λουλούδια καθώς και με τις τεχνικές οσμές όπως αρωμάτων. Παρακάτω βλέπουμε μια παραστατική άσκηση.

Ευκαιριακώς θα ασκούμε το τυφλό παιδί και σε δυσάρεστες οσμές που θα το προφυλάσσουν από κίνδυνο, π.χ. άσκηση, με ιδιαίτερη προσοχή σε οσμή υγραερίου, καλωδίου που καίγεται κλπ.

ε) ασκήσεις για την λήψη τροφής και ασκήσεις γεύσεως

είναι ανάγκη το τυφλό παιδί να αποκτήσει δεξιότητες στη λήψη τροφής. Το πιάτο θα πρέπει να είναι βαθύ και μικρό όταν το παιδί είναι μικρό και καλό είναι οι στερεές τροφές να τοποθετούνται στο ίδιο τμήμα του πιάτου. Το κρέας π.χ. να τοποθετείται στο σημείο, που αν υποθέσουμε ότι το πιάτο ήταν ρολόι που η πλάκα ωρών θα «κοίταζε» το ταβάνι, του 6. Οι πατάτες στο σημείο του 12 και η σαλάτα στο 9. Αργότερα, όταν μεγαλώσει το παιδί το συνηθίζουμε να τρώει με σερβίρισμα όπως και των βλεπόντων ατόμων. Φυσικά είναι απαραίτητο να ασκούμε το παιδί βαθμιαίως στο γλυκό, πικρό, αρμυρό, ξινό και σε όλες τις διαβαθμίσεις. Ασκήσεις απαιτούν τέτοιες ώστε να μπορεί το τυφλό παιδί να καταλαβαίνει από την οσμή και τη γεύση τι φρούτο ή άλλο φαγώσιμο έχει στη διάθεσή του.

στ) γραφή- ανάγνωση

Στα τυφλά παιδιά διδάσκουμε το σύστημα γραφής και ανάγνωσης Braille. Μπορούμε όμως να τα διδάξουμε και στην εγγράμματη κοινή γραφή με ειδική εκπαίδευση σε χαρτί με ανάγλυφες ρίγες. Το σύστημα Braille είναι σύστημα ανάγλυφων κουκίδων που σε μορφή εξάστιγμων συνδυασμών μας δίνουν τα διάφορα γράμματα. Είναι δυνατόν να μας δώσουν οι συνδυασμοί αυτοί 63 φόρμες από διάφορες γλώσσες του κόσμου. Τα εξάστιγμα αυτά ανάγλυφα έχουν πλάτος 3 χιλιοστά και μήκος 6 χιλιοστά και κάθε σελίδα σε γραφή Braille αντιστοιχεί με μισή κανονική τυπωμένη σελίδα.

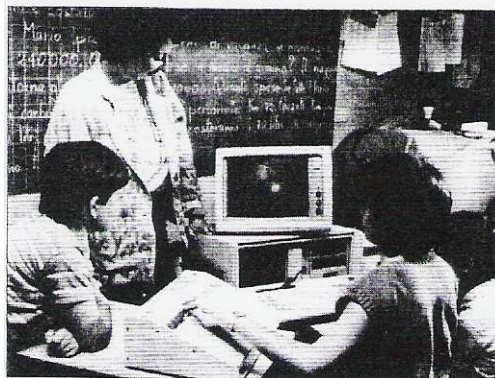
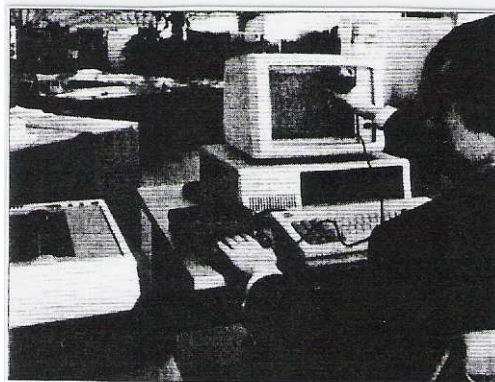
Για να φτάσει το παιδί να γράφει με την ειδική γραφομηχανή στο σύστημα Braille είναι ανάγκη να εκπαιδευτεί πρώτα να γράφει με το σύστημα Braille σε χαρτί ειδικό με «το σουβλί» μια ειδική, χωρίς αιχμηρή μύτη, βελόνα που έχει χειρολαβή. Μάλιστα προτού μάθει να γράφει είναι ανάγκη να κάνει ασκήσεις (κεντήματος) με ανάγλυφες κουκίδες. Αρχικά θα κάνει τυχαίες ανάγλυφες κουκίδες στο χαρτί και σιγά σιγά θα δίνει κάποιες μορφές.

ζ) σύγχρονες τεχνολογίες

Ένα θαυμάσιο όργανο νέας τεχνολογίας είναι το Optacon.

Είναι ένα όργανο όπου ο τυφλός με το δεξί του χέρι εφαρμόζει στην οθόνη του μια μικρή τηλεκάμερα η οποία μεταφέρει τους χαρακτήρες της οθόνης πάνω σε μια μήτρα όπου με το αριστερό χέρι «διαβάζει» τα γράμματα τα οποία πάλλονται δηλαδή προσδίδουν στα δάχτυλα του οπτικές δονήσεις. Υπάρχουν όμως δύο μεγάλα μειονεκτήματα. Το πρώτο είναι ότι η φωνή που παράγει ο Η/Υ είναι ο τεχνητός ήχος- ο φυσικός- και το δεύτερο ότι το κόστος παραγωγής αυτού του Η/Υ είναι τεράστιο. ⁽⁷⁾

Το Optacon

Ανάγνωση κειμένου στο σύστημα Braille με τη βοήθεια ηλεκτρονικού υπολογιστή

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΤΟ ΤΥΦΛΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

4.1 Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΥΦΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τα μερικώς βλέποντα παιδιά στη χώρα μας εκπαιδεύονται στο κανονικό σχολείο και οι επιδόσεις τους δεν φαίνονται να υπολείπονται από εκείνες των βλεπόντων.

Τα τυφλά παιδιά φοιτούν σε ειδικά δημοτικά σχολεία. Μετά την αποφοίτησή τους απ' αυτά φοιτούν στα κανονικά γυμνάσια και λύκεια γιατί δεν υπάρχουν στο τόπο μας ειδικά σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

Από πολλούς προτείνεται η κατάργηση των ειδικών σχολείων τυφλών και η απορρόφηση των παιδιών από τα κανονικά σχολεία. Στην περίπτωση αυτή το πρόγραμμα του κανονικού σχολείου πρέπει να είναι αρκετά ευέλικτο.

Τα δε ειδικά σχολεία να εξελιχθούν σε διαγνωστικά και υποστηρικτικά κέντρα.

Έργο ενός τέτοιου κέντρου θα είναι:

- 1) Να στηρίξει το δάσκαλο και το τυφλό παιδί με παροχή συμβούλων και ειδικό διδακτικό υλικό.
- 2) Να δίνει συμπληρωματική διδασκαλία στο τυφλό παιδί, στα μαθήματα που έχει ανάγκη.
- 3) Να διδάσκει μαθήματα που το παιδί αδυνατεί να παρακολουθήσει στην κανονική τάξη.
- 4) Να διδάσκει ειδικά μαθήματα που βρίσκονται έξω από το κανονικό πρόγραμμα.
- 5) Να παρέχει ατομική συμβουλευτική στήριξη στο παιδί και τους γονείς για οποιαδήποτε προβλήματα του απασχολούν.
- 6) Να βοηθήσει στην κατάλληλη προσαρμογή του προβλήματος της κανονικής τάξης, ώστε να αποκτήσουν τα τυφλά

παιδιά τις ίδιες εμπειρίες που αποκτούν τα βλέποντα παιδιά μέσω πιθανώς μιας άλλης οδού (αφής, ακοής).

Εμπειρίες που θα βοηθήσουν στην κοινωνική και επαγγελματική ένταξη των τυφλών ατόμων.

- δεξιότητες καθημερινής ζωής
- προσανατολισμός και κινητικότητα – εξοικείωση με το περιβάλλον
- δεξιότητες κοινωνικής προσαρμογής
- εκμετάλλευση του ελεύθερου χρόνου
- ρεαλιστική εκλογή επαγγέλματος.

4.2 ΒΑΣΙΚΑ ΟΦΕΛΗ ΠΟΥ ΠΡΟΚΥΠΤΟΥΝ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥ- ΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Σύμφωνα με την εκπαιδευτική, νομοθεσία των περισσότερων Ευρωπαϊκών χωρών, η συνεργασία μεταξύ γονέων και εκπαιδευτικών αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της σχολικής πρακτικής. Μια τέτοια συνεργασία κατά τον Armstrong προϋποθέτει αμοιβαίο σεβασμό και επιθυμία αμοτέρων των μερών να μάθουν ο ένας από τον άλλον. Κατά τους Qardig & Rossert και Heward, τα βασικά οφέλη που αποκομίζει ο εκπαιδευτικός από τη συνεργασία του με τους γονείς είναι τα εξής:

- Μεγαλύτερη κατανόηση των αναγκών του παιδιού, αλλά και των αναγκών και επιθυμιών των γονέων.
- Συλλογή πληροφοριών που βοηθούν στην καλύτερη προσαρμογή του προγράμματος στις ιδιαίτερες ανάγκες του μαθητή.
- Πρόσβαση σε μια ευρεία κλίμακα κοινωνικών ενισχυτών που παρέχονται από τους γονείς.
- Αύξηση των ευκαιριών· για ενίσχυση κατάλληλων συμπεριφορών του παιδιού -μέσα και έξω από το σχολείο.
- Στήριξη του εκπαιδευτικού έργου από τους ίδιους τους γονείς.

Πάνω απ' όλα, όμως, μια παραγωγική σχέση μεταξύ γονέων και εκπαιδευτικών παρέχει στο παιδί:

- Μεγαλύτερη συνέπεια και σταθερότητα στους δύο πιο σημαντικούς χώρους όπου ζει και κινείται, δηλαδή, στο σχολείο και στο σπίτι.

- Αυξημένες ευκαιρίες για μάθηση και εξέλιξη.
- Πρόσβαση σε περισσότερες πηγές και υπηρεσίες.

Όλα αυτά αποτελούν σημαντικούς παράγοντες για την ανάπτυξη μιας δημιουργικής σχέσης μεταξύ σχολείου και οικογένειας. Η δημιουργία όμως και η διατήρηση μιας τέτοιας σχέσης δεν είναι πάντοτε εύκολη. ⁽¹⁶⁾

4.3 ΕΜΠΟΔΙΑ ΣΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Γονείς και εκπαιδευτικοί δεν συνεργάζονται πάντοτε αποτελεσματικά τονίζουν οι Laesy, Hanco, Blamires et al, και πολλοί άλλοι ερευνητές του θέματος. Ορισμένες μάλιστα, φορές δίνουν την εντύπωση πως ανήκουν σε δύο αντιμαχόμενα στρατόπεδα, όπου μάχονται ο καθένας χωριστά για το καλό του παιδιού, Το παιδί όμως, δεν βγαίνει ποτέ κερδισμένο σε μια τέτοια μάχη διότι οι άνθρωποι που είναι υπεύθυνοι για τη ζωή του στο σχολείο και στο σπίτι, πρέπει να συνεργάζονται για να κάνουν τους χώρους αυτούς υποστηρικτικούς και δημιουργικούς για το παιδί.

Ορισμένοι εκπαιδευτικοί και γονείς έχουν σχηματίσει γνώμες ο ένας για τον άλλον κι έχουν υιοθετήσει -στάσεις -εντελώς ακατάλληλες κι αντιπαραγωγικές για την ανάπτυξη και διατήρηση της καλής συνεργασίας μεταξύ σχολείου και οικογένειας. Η διεθνής βιβλιογραφία περιγράφει, τις παρακάτω στάσεις και συμπεριφορές των εκπαιδευτικών που δημιουργούν σημαντικά εμπόδια στη σχέση τους με τους γονείς των μαθητών τους. ⁽¹⁶⁾

4.4 ΣΤΑΣΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Οι γονείς ως ευάλωτοι πελάτες: Οι εκπαιδευτικοί που βλέπουν τους γονείς μόνο ως αδύναμες ψυχές που χρειάζονται βοήθεια, σφάλουν υποστηρίζει ο Sonngnsehein (1981), Οι γονείς χρειάζονται τους εκπαιδευτικούς, όσο χρειάζονται και οι εκπαιδευτικοί τους γονείς.

Οι γονείς ως ασθενείς: Ορισμένοι εκπαιδευτικοί πιστεύουν ότι το να έχει κάποιος ένα παιδί με αναπηρία τον καθιστά αυτόματα, υποψήφιο για ψυχοθεραπεία ή φαρμακοθεραπεία. (Πολυχρονοπούλου, 1995).

Οι γονείς ως υπεύθυνοι για την κατάσταση του παιδιού τους: Υπάρχουν γονείς που νιώθουν υπεύθυνοι για το πρόβλημα του παιδιού τους, και με λίγη ενθάρρυνση από το εκπαιδευτικό, μπορεί να αισθανθούν εκατό τις εκατό ένοχοι.

Οι γονείς ως λιγότερο νοήμονες από τους εκπαιδευτικούς: Οι γονείς συχνά, θεωρούνται πως έχουν μια προκατάληψη ή ένα συναισθηματικό μπλοκάρισμα -παν τους εμποδίζει να κάνουν αντικειμενικές παρατηρήσεις για την κατάσταση του παιδιού τους. Οι πληροφορίες-- λοιπών που έχουν να- δώσουν,. συχνά- αγνοούνταν πράγμα που τους κάνει να νιώθουν λιγότερο νοήμονες και χρήσιμοι από τους ειδικούς

Οι γονείς ως αντίπαλοι: Ορισμένοι εκπαιδευτικοί «περιμένουν τα χειρότερα» από τη συνεργασία τους με τους γονείς παιδιών με ειδικές ανάγκες, επειδή, έχει συμβεί να βιώσουν άσχημες καταστάσεις με κάποιους «δύσκολους» γονείς. Ξεκινούν

έτσι αρνητικά κάθε καινούργια σχέση με την οικογένεια του μαθητή τους.

Η τάση για ετικετοποίηση των γονέων: Πολλοί εκπαιδευτικοί έχουν την τάση να ετικετοποιούν τους γονείς έτσι όπως ετικετοποιούν και τους μαθητές τους. Οι Blamires, Robertson και Blamires (1997) μας πληροφορούν οη τα τελευταία χρόνια έχει αναπτυχθεί μια καινούργια ψευδοκοινωνική-επιστήμη μεταξύ κάποιων ειδικών, που αφορά στη συνεργασία με γονείς. Ορισμένοι την ονομάζουν παρεντολογία (parentology) και την ορίζουν ως την κατηγοριοποίηση -γονέων παιδιών με ειδικές ανάγκες από εκπαιδευτικούς και άλλους ειδικούς επιστήμονες κι επαγγελματίες. Η ταξινόμηση όμως σε κατηγορίες δεν βοηθάει καθόλου την οποιαδήποτε συνεργασία. Ετικέτες όπως «αγχωτικός», «συναισθηματικά διαταραγμένος», «εχθρικός», «παράλογος», «ανασφαλής», «προβληματικός» κλπ. εμποδίζουν ή διαλύουν την καλή σχέση και επικοινωνία. ⁽¹⁶⁾

4.5 ΜΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Στη συνέχεια παραθέτουμε την έρευνα της Αναπληρώτριας Καθηγήτριας Ειδικής Αγωγής στο Παιδαγωγικό Τμήμα, στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, κυρίας Σταυρούλας Πολυχρονοπούλου.

Η παρούσα έρευνα υποστηρίζει την αναγκαιότητα ανάπτυξης αλλά και διατήρησης μιας δημιουργικής συνεργασίας μεταξύ σχολείου και οικογένειας παιδιών με διαταραχές όρασης.

Συγκεκριμένα επιλέχθηκε ένα τυχαίο δείγμα σαράντα γονέων από ένα κατάλογο τυφλών μαθητών και μαθητών με σοβαρά προβλήματα όρασης που φοιτούν σε γενικά γυμνάσια και λύκεια της Ελλάδος, ή που αποφοίτησαν από αυτά μέσα στα τελευταία πέντε χρόνια. Οι συνεντεύξεις διήρκεσαν από μισή ως δύο ώρες. Η μελέτη σχεδιάστηκε για ν' απαντήσει τα ακόλουθα γενικά ερωτήματα:

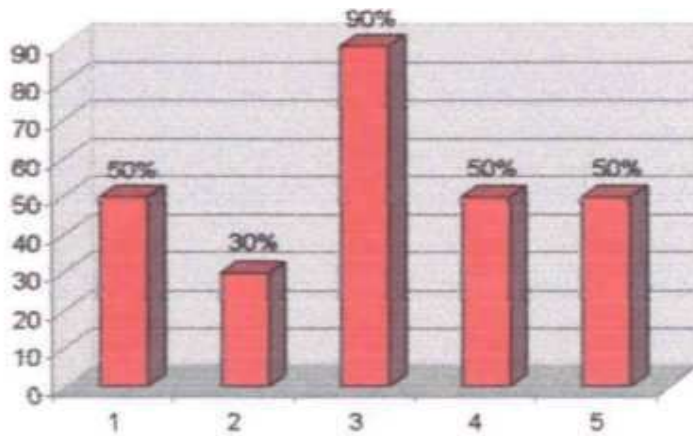
Τα βασικότερα από τα προβλήματα συνεργασίας που αναφέρουν οι γονείς εντοπίζονται στους παρακάτω τρεις τομείς:

(α) Στον τρόπο επικοινωνίας του σχολείου με την οικογένεια

(β) Στη στάση των εκπαιδευτικών

(γ) Στην έλλειψη καθοδήγησης και βοήθειας των γονέων για τη συμμετοχή τους στις μαθησιακές δραστηριότητες του σπιτιού.

Στο ιστόγραμμα Α παρουσιάζονται οι δυσκολίες συνεργασίας όπως ακριβώς τις βλέπουν οι γονείς.

- 1: Αραιές συναντήσεις και απρογραμμάτιστες
- 2: Ξερή πληροφόρηση για την πρόοδο του παιδιού
- 3: Μη παραγωγική πληροφόρηση
- 4: Ακατάλληλη στάση εκπαιδευτικών
- 5: Έλλειψη καθοδήγησης των γονέων για τη συμμετοχή τους σε μαθησιακές δραστηριότητες στο σπίτι

Γράφημα Α: Προβλήματα συνεργασίας σχολείου και οικογένειας

Πιο αναλυτικά όσον αφορά στην **επικοινωνία** διαπιστώθηκαν:

α. Αραιές συναντήσεις συχνά απρογραμμάτιστες,

Είκοσι από τους γονείς (50%) παραπονιούνται ότι βλέπουν τους εκπαιδευτικούς μόνο τις ημέρες που δίνεται ο έλεγχος των μαθητών κι ότι δεν τους είναι εύκολο να προσεγγίσουν το σχολείο για να συζητήσουν θέματα και προβλήματα που αφορούν στο ωράριο και στο χρόνο συνεργασίας, στις ακατάλληλες συνθήκες και χώρους συνάντησης, αλλά και στην έλλειψη προγραμματισμού εκ μέρους του σχολείου. Πιο συγκεκριμένα, οι μισοί από τους γονείς που συμμετείχαν στην έρευνα παραπονιούνται ότι:

Οι ώρες που το σχολείο ορίζει για συνεργασία, συχνά δεν διευκολύνουν τον εργαζόμενο γονέα.

Σπάνια πραγματοποιούνται απογευματινές συναντήσεις κι ακόμα πιο σπάνια ενημερώνεται ο γονιός έγκαιρα προκειμένου να τροποποιήσει ανάλογα το πρόγραμμα του.

Ο χώρος συνεργασίας είναι συνήθως ένας χώρος με με θό-

ρυβο από όπου απουσιάζει η νότα της προσωπικής επαφής και επικοινωνίας. «Κάθε φορά που πήγαινα σχολείο να συζητήσω το πρόβλημα του παιδιού μου με -το συγκεκριμένο καθηγητή μας είπε μια μητέρα, «μιλούσα ψιθυριστά για να μη με ακούν οι γύρω». «Δεν ήταν λίγες οι φορές που δεν υπήρχε κάθισμα για να καθίσω» σχολίασε μία άλλη μητέρα, ενώ ένας πατέρας μας βεβαίωσε ότι «Το σχολείο οργάνωσε μια απογευματινή συνάντηση σε συνεργασία με το σύλλογο γονέων όπου συζητήθηκαν για ώρες, πράγματα περί ανέμων και υδάτων. Φυσικά δεν διακινδύνευσα ξανά ένα τέτοιο χάσιμο χρόνου».

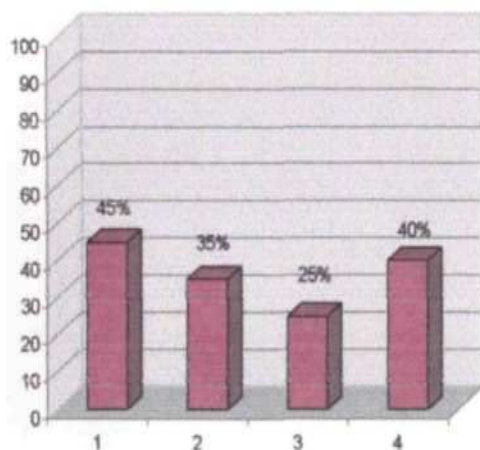
β. Ξερή πληροφόρηση για την πρόοδο του παιδιού

Στην ερώτηση «είστε ικανοποιημένοι από την πληροφόρηση που σας παρέχει το σχολείο για την πρόοδο του παιδιού σας,» δώδεκα από τους γονείς (30%) που συμμετείχαν στην έρευνα δήλωσαν πως δεν είναι ικανοποιημένοι, ενώ 28 (70%) φαίνεται πως συμβιβάζονται με την κάρτα ελέγχου και τα σύντομα σχόλια των καθηγητών.

γ. Μη παραγωγική πληροφόρηση σε σύγκριση με άλλα ευρωπαϊκά σχολικά συστήματα

Στην επόμενη όμως ερώτηση, ο γονιός ενημερώνεται για το είδος και τον τρόπο πληροφόρησης των γονέων σύμφωνα με άλλα ευρωπαϊκά σχολικά συστήματα πληροφόρησης που στην συνέχεια του ζητείται να σχολιάσει αν εξακολουθεί να τον ικανοποιεί το σύστημα, πληροφόρηση του σχολείου όπου φοιτά το παιδί του. Το ποσοστό των «ανικανοποίητων» ή «δυσανεστημένων γονέων αυξάνονται από 30% που ήταν στην προηγούμενη ερώτηση, σε 90%.

Όσον αφορά στη **στάση των εκπαιδευτικών** τα βασικότερα από τα προβλήματα που συνδέονται κατά τη γνώμη των γονέων με τη στάση των εκπαιδευτικών απέναντι τους περιλαμβάνουν τα εξής:

- 1: Επαγγελματική απόσταση
- 2: Απονομή ευθύνης στους γονείς
- 3: Αγνόηση αναγκών των γονέων
- 4: Αποθαρρυντική στάση

α. Επαγγελματική απόσταση: (Απόσταση ασφαλείας)

Ένα σημαντικό ποσοστό γονέων (45%) μας μιλάει για μια στάση αδιαφορίας και ψυχρότητας των εκπαιδευτικών. Από τα σχόλια τους συμπεραίνουμε πως έτσι αντιλαμβάνονται αυτό-που-ορισμένοι ονομάζουν «επαγγελματική απόσταση», ή «απόσταση ασφαλείας». Η επαγγελματική απόσταση διατηρείται συνήθως από τους εκπαιδευτικούς εκείνους που πιστεύουν ότι με τον τρόπο αυτό θα διατηρήσουν την αντικειμενικότητα και την αξιοπιστία των αποφάσεων και των ενεργειών τους. Αυτή, όμως η, επιφυλακτικότητα και ψυχρότητα όπως την αποκαλούν οι γονείς, έχει δώσει τέλος σε πολλές σχέσεις συνεργασίας μεταξύ γονέων και δασκάλων.

β. Απονομή ευθύνης στους γονείς για τις αποτυχίες του παιδιού τους

Πολλοί εκπαιδευτικοί, όπως υποστηρίζουν 14 γονείς, (35% των γονέων) δίνουν συχνά την εντύπωση ότι η οικογένεια είναι υπεύθυνη για τα λάθη του παιδιού ή για την κακή συμπεριφορά του, ενώ οι επιτυχίες του παιδιού οφείλονται πάντοτε στο έργο του σχολείου!

γ. Αγνόηση των αναγκών και των επιθυμιών των γονέων

Σύμφωνα με το 25% των γονέων, οι εκπαιδευτικοί συμπεριφέρονται συχνά ως ειδικοί που μόνο αυτοί γνωρίζουν τι είναι ή δεν είναι καλό για το παιδί. Οι αποφάσεις τους αγνοούν τις ανάγκες των γονέων, τις επιθυμίες και τις προτάσεις τους, αλλά και τις ανάγκες των παιδιών. «Τους εξήγησα» μας είπε ένας από αυτούς τους γονείς, πως η κόρη μου. δεν προσαρμόζεται εύκολα σε καινούργιο. περιβάλλον, ότι νιώθει ανασφάλεια γνωρίζοντας πως είναι η μοναδική τυφλή μαθήτρια στο τμήμα, δεν έρχεται με χαρά στο σχολείο κι ότι θα ένιωθε πολύ πιο άνετα αν ήταν μαζί με το τυφλό κοριτσάκι του τμήματος, που είναι άλλωστε και φίλη της. Οι καθηγητές όμως, γνώριζαν καλύτερα... .Πολύ σύντομα, ζήτησα μεταγραφή για άλλο σχολείο. Και η αντίδραση τους; Και να φύγεις, εδώ θ' αναγκαστείς να γυρίσεις!».

Αποθαρρυντική στάση

Ένα ποσοστό 40% των γονέων, παραπονέθηκαν πως η στάση των εκπαιδευτικών κάθε άλλο παρά τους ενθαρρύνει να συζητήσουν μαζί τους το πρόβλημα του παιδιού τους. Πολλοί γονείς, φοβούνται μήπως οι προτάσεις και τα σχόλια τους ερμηνευτούν ως κακή κριτική του σχολείου, μήπως συμβάλουν στο να

αντιμετωπιστεί δυσμενώς τα παιδί από το διδακτικό προσωπικό κι ακόμα, μήπως υποχρεωθούν ν' αλλάξουν σχολείο.

Όλα τα παραπάνω, είναι προβλήματα συνεργασίας σχολείου και οικογένειας, έτσι όπως τα αντιλαμβάνονται οι γονείς. Αυτό όμως δεν σημαίνει «ως οι εκπαιδευτικοί και το σχολείο δημιουργούν εσκεμμένα τέτοιου είδους δυσκολίες ή ακόμα, ότι έτσι ακριβώς έχουν πάντοτε τα πράγματα. Οι παράγοντες που ευθύνονται γι' αυτές τις καταστάσεις, δεν μπορούν να αποδοθούν μόνο στη στάση των εκπαιδευτικών, αλλά και στη συμπεριφορά ορισμένων γονέων. (Παρασκευόπουλος, 1985) Έχοντας υπόψη τη συναισθηματική εμπλοκή των γονέων στη ζωή του παιδιού τους, τα συναισθήματα που επηρεάζουν τη συμπεριφορά τους, αλλά και την έλλειψη υποστηρικτικών υπηρεσιών σε επίπεδο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και τις εκπαιδευτικές ανάγκες των ίδιων των εκπαιδευτικών, θα επιχειρήσουμε μετά την ολοκλήρωση των αποτελεσμάτων- να ερμηνεύσουμε εκτενέστερα τα ευρήματα και να δώσουμε προτάσεις για πρακτική λύση του προβλήματος.

Όσον αφορά στην **καθοδήγηση των γονέων από το σχολείο**, διαπιστώθηκε έλλειψη καθοδήγησης και βοήθειας στο σπίτι για την υποστήριξη των παιδιών με μαθησιακές δραστηριότητες.

Συζητώντας με τους γονείς την ερώτηση «αισθάνεστε πως το σχολείο σας ενθαρρύνει να παίξετε ενεργό ρόλο στην εκπαίδευση και στην καλύτερη κοινωνική προσαρμογή του παιδιού σας;» διαπιστώνουμε πως πολλοί γονείς δεν βοηθήθηκαν ποτέ - από -το σχολείο στο να βοηθήσουν -τον -τυφλό έφηβο με -την

«κατ' οίκον μελέτη, με την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου του και την προώθηση της μαθησιακής τους εξέλιξης γενικότερα. Αντίθετα, είναι φορές που ένιωσαν πως έπρεπε να δώσουν λύσεις σε προβλήματα που ήταν κυρίως ευθύνη του σχολείου, «Μου έλεγαν» με βεβαιώνει μια μητέρα «ότι η Μαρία παρά είναι ήσυχη και ότι δεν συμμετέχει στις συζητήσεις της τάξης. Στο σπίτι η Μαρία μου δεν παρουσίαζε τέτοια προβλήματα. Τι θα μπορούσα να κάνω εγώ αφού δεν ήμουν μέσα στην τάξη;»

Στην ερώτηση «Νιώθετε πως αποτελείτε μέρος του σχολείου όπου φοιτά το παιδί σας;», η πλειοψηφικά των γονέων απάντησε αρνητικά.

Οι προτάσεις των γονέων για τη βελτίωση της συνεργασίας τους με το σχολείο επικεντρώνονται κυρίως στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε θέματα τυφλότητας και σε καλύτερους κι αποτελεσματικότερους τρόπους επικοινωνίας του σχολείου με τους γονείς, τους οποίους τρόπους, δυσκολεύονται να συγκεκριμενοποιήσουν ή/ καινά διατυπώσουν προφορικά. ⁽¹⁶⁾

4.6 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΓΟΝΙΩΝ-ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Οι γονείς εκτιμούν και επαινούν τη συνεργασία τους με το σχολείο όταν:

- Το σχολείο ανταποκρίνεται αμέσως στα αιτήματα των γονέων.
- Οι γονείς λαμβάνουν σε τακτική βάση ένα ενημερωτικό δελτίο με τα νέα του σχολείου.
- Ένα μέλος ή μια, ομάδα του προσωπικού αναλαμβάνει την ευθύνη επικοινωνίας σχολείου και οικογένειας.
- Η πληροφόρηση για την πρόοδο- του παιδιού είναι σαφής και παρέχει την ευκαιρία για συνέχιση της ενημέρωσης των γονέων με συζήτηση.
- Εφαρμόζονται διάφοροι μέθοδοι επαφής με το σπίτι όπως είναι το τετράδιο επικοινωνίας με τους γονείς» και η τηλεφωνική επαφή,
- Ενθαρρύνεται και υποστηρίζεται η συμμετοχή των γονέων στην εκπαίδευση.. του παιδιού τους με δανειστικές βιβλιοθήκες, διαλέξεις, εργαστήρια κ.ά.

Συμπληρώνοντας τα παραπάνω προτείνουμε:

- Να ξεκινάει η σχολική χρονιά με μια συγκέντρωση γονέων και εκπαιδευτικών με στόχο την ενημέρωση των γονέων σε θέματα που αφορούν για παράδειγμα, την πολιτική και τα σχέδια του σχολείου για την προστασία της υγείας των μαθητών, τον τρόπο επικοινωνίας με τους γονείς, τις σχολικές εκδρομές και πολιτιστικές εκδηλώσεις, το σχολικό κανονι-

σμό που αφορά στις απουσίες των μαθητών κλπ.

- Να δίνεται στους γονείς γραπτώς το ημερολόγιο βασικών γεγονότων και εκδηλώσεων της σχολικής χρονιάς, μέσα σε μια σελίδα.
- Να αντικατασταθεί η κάρτα ελέγχου βαθμολογίας με φυλλάδιο του οποίου η κάθε σελίδα θα περιλαμβάνει την αξιολόγηση του μαθητή σε κάθε μάθημα χωριστά.
- Να παρέχεται στους γονείς πληροφόρηση σχετικά με τις υπάρχουσες πηγές και υπηρεσίες που μπορούν να βοηθήσουν τους ίδιους και το παιδί τους.
- Να δίνεται η ευκαιρία στους γονείς να συζητήσουν το πρόβλημα του παιδιού τους σε συναντήσεις, ξέχωρες, από τις προκαθορισμένες και να τους επιτρέπεται να φέρουν μαζί τους αν χρειαστεί, κάποιον άλλο γονέα ή φίλο, που μπορεί - κατά τη γνώμη τους- να υποστηρίξει τις απόψεις τους ή να εξηγήσει καλύτερα τους στόχους του σχολείου. Ένας τέτοιος «συνοδός» είναι γνωστός στις ΗΠΑ ως συνήγορος του παιδιού και του γονέα και στη Μ, Βρετανία ως "named person"^f και «διατίθεται» στο γονέα από την πολιτεία. (Από το Υπουργείο παιδείας ή το Γραφείο Εκπαίδευσης Τοπικής Αυτοδιοικήσεως κλπ).⁽¹⁶⁾

4.7 ΣΤΑΣΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Οι Bramires, Robertson και Blamires (1997) μας υπενθυμίζουν ότι οι γονείς δένονται με το παιδί τους με ένα ιδιαίτερα συναισθηματικό τρόπο, πράγμα που δεν ισχύει για τους εκπαιδευτικούς, όσο κι αν ενδιαφέρονται για το μαθητή τους. Αυτή είναι μια από τις μεγάλες διαφορές μεταξύ γονέων και καθηγητών, μια διαφορά που οφείλουν οι τελευταίοι να αναγνωρίσουν και να κρατήσουν στο μυαλό τους σ' όλη τη διάρκεια της συνεργασίας τους με την οικογένεια.

Οι εκπαιδευτικοί πρέπει επίσης να γνωρίζουν καλά την ψυχολογία και τις ιδιαίτερες ανάγκες των γονέων που έχουν παιδί με σοβαρό πρόβλημα όρασης. Οπωσδήποτε, οι γονείς αυτοί δεν ανήκουν σε μια ομάδα ατόμων με κοινά χαρακτηριστικά που χρειάζονται την ίδια αντιμετώπιση. (Παπάς 1994, Παρασκευόπουλος, 1985). Πολλοί όμως από αυτούς βιώνουν κατά τη διεθνή βιβλιογραφία και έρευνα, το σοκ, τη σύγχυση, την απογοήτευση, το θυμό και την απομόνωση για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Η θλίψη είναι ένα συναίσθημα που συνοδεύει πολλούς γονείς παιδιών με ειδικές ανάγκες σε όλη τους τη ζωή τονίζουν οι ερευνητές του θέματος Bruce and Schultz (2002) και Seligman et al (1989).

Για ορισμένους γονείς η επίσκεψη στα σχολείο μπορεί να δημιουργεί άγχος. Κάθε φορά που συζητούνται οι δυσκολίες του παιδιού, στο νου τους έρχεται η πρώτη φορά που συνειδητοποίησαν το μέγεθος του προβλήματός τους και η αγωνία για το μέλλον του παιδιού τους κατακλύζει. Άλλοι πάλι αποφεύγουν να ρωτήσουν αυτά που θέλουν επειδή φοβούνται μήπως καταρρεύσουν

ξεσπώντας σε κλάματα ή ακόμα και σε οργή. Οι γονείς που νιώθουν ενοχές μπορεί να ερμηνεύσουν τη στάση του εκπαιδευτικού ως αρνητική και τα σχόλια του ως κακή κριτική. Η ενοχή βασικές και επίμονες αντιδράσεις πολλών γονέων που έχουν παιδί με ειδικές ανάγκες. Η παραμικρή κριτική ή αρνητική παρατήρηση μπορεί να ερμηνευτεί ως κατηγορία στο πρόσωπο του γονέα. Παραδείγματα τέτοιων περιπτώσεων αναφέρονται από τους παραπάνω ερευνητές και δίνονται τροποποιημένα στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 1
Από την ενοχή στην έχθρα

Σχόλιο εκπαιδευτικό»	Ερμηνεία γονέα
Δεν εκτελεί τις εργασίες του.	Δεν τον βοηθά αρκετά με τη μελέτη στο σπίτι.
Δεν ζητάει βοήθεια όταν τη χρειάζεται	Τον έχω κάνει να είναι πολύ ανεξάρτητος
Του αρέσει πολύ ο Νταλάρας.	Τον αφήνω και ακούει πολύ μουσική.

Οι Blamires et al (1997) υποστηρίζουν ότι ο τρόπος με τον οποίο δηλώνει ο εκπαιδευτικός τις παρατηρήσεις του μπορεί να δημιουργήσει σύγχυση στο γονέα και να αποτρέψει μελλοντικές επισκέψεις του στο σχολείο. Διαβάζοντας τα παραδείγματα στον πίνακα 2, καταλαβαίνουμε ότι οι παρατηρήσεις και τα σχόλια του εκπαιδευτικού πρέπει να είναι ξεκάθαρα και σαφή και επί πλέον να οδηγούν σε διάλογο, αλλά και σε αναζήτηση πιθανών λύσεων του προβλήματος σε συνεργασία με τους γονείς.

Πίνακας 2

Συζητώντας με τους γονείς: Προτεινόμενες ερωτήσεις

Αντί να πεις	Πες	Διότι
Έχετε άδικο να ανησυχείτε αφού σίγουρα θα τα καταφέρει.	Μπορείτε να μου πείτε γιατί ανησυχείτε;	Αποφεύγεται η ακύρωση της άποψης του γονέα.
Έχετε την τάση να τεμπελιάζει.	Την ενθαρρύνω αρκετά στην τάξη. Εξηγήστε μου τι την ενδιαφέρει περισσότερο στο σπίτι	Αποφεύγεται η ετικέτα και αναζητούνται λύσεις σε συνεργασία με το γονέα.
Δεν είναι δυσλεξικός. Ούτε υπερκινητικός θα δούμε.	Για να δούμε τις δυσκολίες και τις δυνατότητες του: Τι έχετε παρατηρήσει εσείς;	Αποφεύγουμε την παγίδα της ετικέτας και επικεντρωνόμαστε στις πραγματικές ανάγκες του παιδιού.
Είναι αδιάφορος.	Θα ήθελα να δούμε τι μπορεί να τον κινητοποιήσει.	Είναι μια άλλη εκδοχή του «είναι τεμπέλης».

Οι εκπαιδευτικοί λοιπόν προτείνεται:

- Να προσπαθούν να καταλάβουν τις ανάγκες και τις επιθυμίες των γονέων. « Να τηρούν μια ειλικρινή και ανοικτή στάση απέναντι τους.
- Να συζητούν τις δυσκολίες του παιδιού αποφεύγοντας τις ετικέτες.
- Να τονίζουν όχι μόνο τις αδυναμίες, αλλά και τις δυνατότητες του μαθητή τους.

- Να προωθούν το διάλογο και
- Να ενθαρρύνουν τους γονείς να μοιράζονται μαζί τους τις πληροφορίες που αφορούν στα προβλήματα, τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες του παιδιού τους.

Οι εκπαιδευτικοί που υιοθετούν τις παραπάνω στάσεις αποδέχονται ότι η συνεργασία μεταξύ σχολείου και οικογένειας δεν έχει πληροφοριακό χαρακτήρα και μάλιστα μονόδρομης κατεύθυνσης, ότι δεν χρειάζεται να προστατέψουν τον επαγγελματισμό, τους διατηρώντας, μια απόσταση ασφαλείας κι ότι οι γονείς μπορούν να κάνουν ρεαλιστικές εκτιμήσεις για τα παιδιά τους και επί πλέον να συμβάλουν με τις πληροφορίες τους στην καλύτερη κατανόηση και αντιμετώπιση τους μέσα στο σχολείο. Μια τέτοια στάση των εκπαιδευτικών θα προωθήσει σίγουρα και τη γονεϊκή εμπλοκή στο χώρο του σχολείου. ⁽¹⁶⁾

4.8 ΚΑΘΟΔΗΓΗΣΗ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ

Έχει αποδειχθεί ότι η συμμετοχή των γονέων στη μαθησιακή διαδικασία του παιδιού στο σπίτι βοηθάει σημαντικά, στη σχολική του επίδοση. Είναι επίσης γνωστό ότι η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών επιθυμεί την εμπλοκή των γονέων σε μαθησιακές δραστηριότητες στο σπίτι. Σύμφωνα όμως με τις απόψεις των γονέων που συμμετείχαν στην παρούσα έρευνα, το γενικό γυμνάσιο και λύκειο δεν κάνει τίποτα για να την υποβοηθήσει. Τούτο μπορεί να οφείλεται στην αδυναμία των εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης να παράσχουν την κατάλληλη καθοδήγηση λόγω έλλειψης ειδικών γνώσεων. "Στην περίπτωση αυτή κρίνεται αναγκαία η επιμόρφωση τους σε θέματα προβλημάτων όρασης και ειδικής αγωγής γενικότερα. Ας σημειωθεί ότι μέχρι σήμερα δεν έχει σχεδιαστεί και υλοποιηθεί κανένα πρόγραμμα επιμόρφωσης ή εξειδίκευσης των εκπαιδευτικών σε θέματα τυφλότητας, ήπαρ ότι έχουν ολοκληρωθεί πολλά προγράμματα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών στα πλαίσια των κοινοτικών πλαισίων στήριξης.

Ένας άλλος, λόγος για την έλλειψη- καθοδήγησης και βοήθειας του γονέα, μπορεί να οφείλεται στην πεποίθηση των εκπαιδευτικών ότι κάτι τέτοιο δεν είναι αρμοδιότητα δική τους και του σχολείου γενικότερα. Παρ' ότι η υπόθεση αυτή χρειάζεται να διερευνηθεί για να επιβεβαιωθεί, μπορούμε να πούμε ότι ο ρόλος του σημερινού, σχολείου έχει αρχίσει, να διευρύνεται. Επηρεασμένο από τις αλλαγές που συντελούνται ταχύτατα, το σχολείο

αρχίσει ν' αναζητά μεγαλύτερη επικοινωνία με τα μικροσυστήματα που βρίσκονται γύρω του, το πιο σημαντικό από τα οποία είναι η οικογένεια. Τέτοιες σχέσεις προωθούν τη γονεϊκή εμπλοκή στην εκπαιδευτική διαδικασία του παιδιού έξω αλλά και μέσα στο σχολείο, κι έχουν αναπτυχθεί σημαντικά σε άλλες χώρες της Ευρώπης, στις ΗΠΑ και αλλού.

Στην Ελλάδα, το σχολείο μπορεί να ξεκινήσει τέτοιες σχέσεις σε συνεργασία με τα Κέντρα Διάγνωσης Αξιολόγησης και Υποστήριξης των εκπαιδευτικών, μαθητών και γονέων, καθώς και με άλλες υποστηρικτικές υπηρεσίες και να οργανώνει διαλέξεις κι εργαστηριακά σεμινάρια για γονείς, ξεκινώντας με εκείνους των οποίων τα παιδιά είναι ενταγμένα μέσα, στο γενικό σύστημα εκπαίδευσης.

Πιστεύεται ότι είναι καιρός για το ελληνικό γυμνάσιο και λύκειο να αναγνωρίσει εμπράκτως τον ουσιαστικό ρόλο των γονέων που έχουν παιδί με διδακτικές ανάγκες στη βελτίωση του κλίματος μάθησης που επικρατεί σε αυτό, και να βρει τρόπους και μεθόδους για μια πιο αποτελεσματική συνεργασία της οικογένειας με το σχολείο. ⁽¹⁶⁾

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΥΦΛΩΝ

5.1 ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΥΦΛΟΥ ΚΑΙ ΤΡΟ- ΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ

ΔΙΑΣΧΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΔΡΟΜΟ

Θάπρεπε να ισχύει ο κανόνας: Ρωτάμε πάντα ένα άτομο με προβλήματα όρασης, πριν προσφέρουμε τη βοήθειά μας. Πρέπει πάντα να σεβόμαστε την ελευθερία του.

Γι' αυτό ρωτήστε: «Μπορώ να σας βοηθήσω να περάσετε απέναντι;» Εάν η απάντησή είναι θετική τότε πείτε: «Παρακαλώ πιάστε τον αγκώνα μου και ας περάσουμε το δρόμο μαζί». Ενημερώστε πάντα το συνοδό σας όταν θα ανεβείτε ή θα κατεβείτε πεζοδρόμιο, πριν το κάνετε.

ΧΡΗΣΗ ΜΕΣΩΝ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Συχνά προσφέρεται βοήθεια στα άτομα με προβλήματα όρασης, όταν θέλουν να ανέβουν στο λεωφορείο, στο τραμ, ή στο τρένο. Μπορεί να συμβεί να σπρώχνεται ο τυφλός μαζί με τους βλέποντες από τη μια άκρη στην άλλη. Αυτό ευτυχώς συμβαίνει σπάνια.

Ένας επιβάτης τυφλός που ταξιδεύει μόνος του ξέρει να χρησιμοποιεί το τρένο ή το λεωφορείο. Αρκεί μόνο να τον συνοδέψετε μέχρι την πόρτα του λεωφορείου ή του αυτοκινήτου και να του δείξετε το κιγκλίδωμα. Τα πόδια του τυφλού είναι εντάξει και μπορεί να ανέβει και να κατέβει κανονικά, όπως κάθε άλλος επιβάτης.

Στο κατέβασμα δείξτε του επίσης τη χειρολαβή και αφήστε τον μόνον του να κατέβει. Εάν ανεβείτε ή κατεβείτε μαζί, να ξέρετε ότι πηγαίνει ο συνοδός πάντα μπροστά, δείχνει τη χειρολαβή

ή δίνει το χέρι του, ενώ επισημαίνει εάν οι βαθμίδες της σκάλας είναι ψηλές ή χαμηλές.

Για το ανέβασμα στο αυτοκίνητο, συνοδεύουμε το άτομο με προβλήματα όρασης μπροστά στην ανοιχτή πόρτα και τοποθετούμε το ένα χέρι του στο επάνω μέρος της πόρτας, ενώ το άλλο αγγίζει τη σκεπή του αυτοκινήτου, για να προσανατολιστεί πρώτα και μετά πιάνει το κάθισμα. Αυτή είναι η βοήθεια που περιμένει από μας.

ΠΩΣ ΣΥΝΟΔΕΥΟΥΜΕ ΚΑΛΥΤΕΡΑ

Προσφέρετε πάντα τον αγκώνα σας, μην πιάνετε εσείς τον τυφλό που συνοδεύετε. Δεν είναι ευνοϊκό να τον οδηγήσετε πιάνοντας τον εσείς, γιατί του λείπει το αίσθημα της ασφάλειας. Πρέπει πάντα επίσης να λέτε την κατεύθυνση: «Πηγαίνουμε αριστερά ή δεξιά». Το άτομο με προβλήματα όρασης αισθάνεται την κίνηση και προχωρά αυτόματα. Στο πέρασμά μιας πόρτας ή ενός στενέματος πηγαίνει ο συνοδός πάντα ένα βήμα μπροστά. Κρατά τον αγκώνα του βλέποντα συνοδού με γυρμένο λίγο προς τα πίσω. Ο τυφλός αισθάνεται πιο ασφαλής όταν ο βλέπων συνοδός του, που βαδίζει λίγο πιο μπροστά απ' αυτόν και παράλληλα κρατάει τον αγκώνα του συνοδού του.

ΤΟ ΑΝΕΒΑΣΜΑ Ή ΤΟ ΚΑΤΕΒΑΣΜΑ ΜΙΑΣ ΣΚΑΛΑΣ

Το ανέβασμα ή το κατέβασμα μιας σκάλας μπορεί να προκαλέσει άγχος. Στο ανέβασμα ή στο κατέβασμα μιας σκάλας αρκεί να πούμε ότι ανεβαίνουμε ή κατεβαίνουμε. Δεν είναι απαραίτητο να σταματάμε τον τυφλό για να του δείξουμε με το μπαστούνη την άκρη κάθε βαθμίδας της σκάλας.

Όταν ο συνοδός βαδίζει ένα σκαλοπάτι πιο μπροστά τότε μπορεί να βοηθήσει καλύτερα τον τυφλό.

Ο ΦΥΛΑΚΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ

Μερικοί κάνουν καλύτερα τον φύλακα άγγελο παραμονεύοντας πίσω του μήπως πέσει πάνω σε κανένα εμπόδιο, χωρίς όμως να κάνουν αισθητή την παρουσία τους. ειδικά αυτοί οι βοηθοί ξέρουν ότι δε θα τους αντιληφθεί ο τυφλός.

Ο τυφλός όμως επειδή ειδικά η αίσθηση της ακοής είναι ιδιαίτερα οξυμένη, διαπιστώνει εύκολα ότι έχει ένα φύλακα άγγελο πίσω του, αυτό τον ενοχλεί.

ΠΡΟΣΦΕΡΟΝΤΑΣ ΘΕΣΗ

Προσφέρετε θέση, αλλά αφήστε την στη διάθεση του τυφλού εάν θα τη χρησιμοποιήσει ή όχι. Τοποθετείστε το χέρι του τυφλού στο πίσω μέρος του καθίσματος και πείτε: «Εδώ είναι το κάθισμα, αυτή η πλάτη του καθίσματος» και ο τυφλός θα καταλάβει αμέσως που είναι το κάθισμα. Ή τοποθετείστε το χέρι του τυφλού στο μπράτσο του καθίσματος και μπορείτε να πείτε: «Η θέση βρίσκεται δεξιά από σας». Με το ψάξιμο θα καταλάβει που είναι το κάθισμα και θα καθίσει.

ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΤΟ «ΕΔΩ» ΚΑΙ ΠΟΥ ΤΟ «ΕΚΕΙ»

Πείτε καλύτερα: «Μπροστά σας είναι η πολυθρόνα ή ένα μικρό τραπέζι βρίσκεται πίσω σας ή σε δέκα μέτρα περίπου από αριστερά βρίσκεται ένα ποδήλατο». Στο τραπέζι μπορείτε να πείτε: «Το ποτήρι βρίσκεται αριστερά από σας. Η σταχτοθήκη βρίσκεται δίπλα από το δεξί σας χέρι». Μπορείτε επίσης να πιάσετε το ζητούμενο αντικείμενο, να το χτυπήσετε λίγο, ούτως ώστε ο τυφλός να το βρει με το άκουσμα του χτυπήματος. Εάν προσφέρετε ένα ποτήρι στο χέρι ενός τυφλού, πείτε του μετά που να το τοποθετήσει, π.χ. «Αριστερά, δίπλα στην πολυθρόνα σας βρίσκεται ένα τραπεζάκι». Σημείο προσανατολισμού είναι πάντα ο τυφλός.

ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΠΑΛΤΟ ΜΟΥ

Αφήνουμε μόνο του τον τυφλό να τοποθετεί τα πράγματά του. Εάν θέλετε να βοηθήσετε πείτε: «Το παλτό σας βρίσκεται στο πρώτο καρφί δίπλα στην πόρτα ή οι αποσκευές σας είναι ακριβώς επάνω σας, στο ντουλάπι».

ΚΑΝΕΝΑ ΤΑΜΠΟΥ

Μπορείτε χωρίς ενδοιασμούς να πείτε σ' ένα τυφλό: «Θέλετε να το δείτε», ενώ του δίνετε το αντικείμενο στο χέρι π.χ. ένα μπουκάλι, ένα φόρεμα ή οτιδήποτε άλλο. Χρησιμοποιείτε χωρίς φόβο και ταμπού τις έξεις τυφλός και τυφλότητα εάν συζητάτε για τέτοια θέματα. Αλλά είναι ντροπή να ρωτάτε: «Μα δεν βλέπετε καθόλου;», «είστε τυφλός;», «τελείως τυφλός; Ω! μα αυτό είναι τρομερό, γεννηθήκατε έτσι από ατύχημα ή εκ γενετής....;»

ΑΙΝΙΓΜΑΤΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Στο δρόμο, στο τρένο, σε μια συγκέντρωση μπορεί να συμβεί κάποιος να χτυπήσει τον τυφλό στον ώμο λέγοντας: «Γεια σας κ.Χ., τι κάνετε;» ή ακόμη χειρότερα «μαντέψτε ποιος είμαι;».

Εάν δεν είστε κάποιος συγγενής ή γνωστός μπορείτε να πείτε: «Γειά σας κ.Χ. είμαι ο τάδε». Έχετε αρκετό καιρό να συναντηθείτε με ένα τυφλό άτομο και έχετε ξεχάσει το όνομά του, δώστε του μια μικρή εξήγηση όπως: «Θυμάστε σίγουρα έχουμε συναντηθεί σ' εκείνο το μέρος». Δεν έχει κανένα νόημα να χαιρετάτε ένα τυφλό, όπως ένα βλέποντα π.χ. με το κούνημα του κεφαλιού, ή με το να του βγάζετε το καπέλο, ή με μια χειρονομία.

ΟΙ ΤΥΦΛΟΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΝΗΛΙΚΟΙ

Εάν θέλετε να προσφέρετε κάτι, σε ένα άτομο με προβλήματα όρασης αναφέρετε το όνομά του, εάν το ξέρετε. Εάν δεν το ξέρετε ακουμπήστε τον για να καταλάβει ότι απευθύνετε τον λόγο σ' αυτόν. Συχνά μιλάμε με το συνοδό του τυφλού και όχι κατευθείαν με τον ίδιο τον τυφλό.

ΟΤΑΝ ΦΕΥΓΟΥΜΕ

Ενημερώστε πάντα τον συνοδό σας όταν φεύγετε ή επιστρέφετε. Στη συζήτηση πρέπει να απαντάτε πάντα με λόγια και όχι με το κούνημα του κεφαλιού ή με το χαμόγελο. Μπορεί να συμβεί σε ένα τυφλό να συνομιλεί με μια άδεια καρέκλα.

ΠΟΤΕ ΚΑΙ ΠΟΥ ΠΕΡΙΓΡΑΦΟΥΜΕ ΚΑΤΙ

Συμπεριφερθείτε σε μια συζήτηση κανονικά και φυσιολογικά όπως και με ένα βλέποντα συνομιλητή σας. Για την περιγραφή του περιβάλλοντος που δεν μπορεί να αντιληφθεί ο τυφλός, θα καταλάβετε γρήγορα από τον ίδιο εάν πρέπει να γίνεται με λεπτομέρειες ή επιφανειακά.

Το αντίθετο μπορεί να γίνει με κάτι το καινούργιο που έχει συμβεί. π.χ. να είναι χαλασμένη η ηλεκτρική σκάλα, ή δίπλα στην γωνία να έχει ανοίξει ένα καινούργιο κατάστημα. Τέτοιες πληροφορίες μπορεί να είναι χρήσιμες στα άτομα με προβλήματα όρασης.

ΓΙΑ ΨΩΝΙΑ

Εάν συνοδέψετε έναν τυφλό που θα πάει σε ένα μαγαζί να ψωνίσει, συνοδέψτε το μέχρι τον αρμόδιο υπάλληλο η οποία θα τον εξυπηρετήσει στα ψώνια. Δείξτε του τα διαφορετικά είδη για να μπορέσει να τα πιάσει. Περιγράψτε τα χρώματα, το σχέδιο κλπ. Διστάστε να πείτε « Μου επιτρέπετε να σας πω ότι αυτό το χρώμα δεν σας ταιριάζει καθόλου».

ΣΤΗΝ ΤΟΥΑΛΕΤΑ

Εάν ζητήσει τη βοήθειά σας μη διστάσετε να του τη προσφέρετε. Εάν είστε του ίδιου φύλου πηγαίνετε μαζί μέσα, ή ζητήστε τη βοήθεια του προσωπικού.

Περιγράψτε του τα είδη της τουαλέτας, εάν υπάρχουν διαφορετικά και αφήστε τον ίδιο να αποφασίσει ποια θα χρησιμοποιήσει. Πριν χρησιμοποιήσει την τουαλέτα ελέγχετε εάν είναι

καθαρή, δείξτε του που υπάρχει το χαρτί και η λεκάνη. Εάν έχετε καιρό να περιμένετε έξω, δείξτε του το νιπτήρα, το σαπούνι, τη πετσέτα, ή τον στεγνωτήρα.

Η ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Πολύ δυσάρεστη είναι η εξάρτηση αυτή όταν πρόκειται για προσωπικά γράμματα, ή περιουσιακά στοιχεία. Στην ανάγνωση τέτοιων κειμένων είναι απαραίτητη η εχεμύθεια. Διαβάζετε πάντα αργά και καθαρά. Πριν ανοίξετε τον φάκελο που σας έχουν δώσει να διαβάσετε, κοιτάξτε πρώτα τον αποστολέα και αφήστε στην διάθεση του τυφλού ανάλογα, εάν θα πρέπει εσείς να του διαβάσετε το γράμμα, ή κάποιος άλλος. Μην ανοίξετε ποτέ ένα γράμμα χωρίς την άδεια του. Εάν ο αποστολέας δεν είναι κατανοητός από τον φάκελο και ανοίξετε το γράμμα μην ξεκινήσετε το διάβασμα πριν πείτε από που είναι. Σ'ένα προσωπικό γράμμα αναφέρετε πάντα τον αποστολέα.

ΤΑΞΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑ

Κάθε πράγμα έχει τη συγκεκριμένη θέση του και πρέπει όταν ζητηθεί να βρίσκεται στη θέση αυτή. Γι' αυτό τοποθετείστε ότι έχετε πάρει, εκεί που το βρήκατε. Εάν δεν ξέρετε πλέον τη θέση ρωτήστε, ή αφήστε τον ίδιο το άτομο να το τοποθετήσει μόνος του.

Η ακρίβεια και η συνέπεια σε ραντεβού και επισκέψεις είναι επίσης σημαντική. Μπορεί τα λεπτά της ώρας να γίνονται ατελείωτα όταν δε βλέπει κάποιος και δεν μπορεί να απασχοληθεί ενώ περιμένει. Προκαλεί νευρικότητα και ένταση. ⁽¹²⁾

5.2 ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕ- ΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥΣ

Επειδή ένα μεγάλο μέρος πληροφοριών στα περισσότερα προγράμματα σπουδών παρουσιάζεται με τη χρήση οπτικών μέσων, ο φοιτητής με διαταραχές της όρασης έχει από ακαδημαϊκή άποψη σημαντικό μειονέκτημα σε σχέση με τους υπόλοιπους φοιτητές.

Οι δυσκολίες μπορεί να σχετίζονται με:

- Την πρόσβαση των φοιτητών στο εκπαιδευτικό υλικό- διαφάνειες, έντυπο υλικό, διαγράμματα, πρακτική παρατήρηση, υλικό που βρίσκεται στο διαδίκτυο, κλπ
 - Τη χρήση της βιβλιοθήκης - εύρεση, συλλογή και επιστροφή βιβλίων.
 - Τη σύνταξη σημειώσεων από τις διαλέξεις.
 - Την πρακτική ή εργαστηριακή άσκηση και τις εκπαιδευτικές επισκέψεις
- καταγραφή παρατηρήσεων.
- Τη μετακίνηση προς, από και εντός του πανεπιστημίου.
 - Επίσης χρειάζεται υλική και τεχνολογική υποστήριξη:

Μεγάλοι χαρακτήρες γραμμάτων είναι αυτοί που έχουν μέγεθος τουλάχιστον 14 στιγμές κα! αποτελούν έναν από τους πιο απλούς τρόπους υποστήριξης της δυνατότητας πρόσβασης των σπουδαστών με διαταραχές της όρασης στις πληροφορίες. Μια έρευνα που διεξήχθη από το Βασιλικό Εθνικό Ινστιτούτο για

τους τυφλούς στη Μεγάλη Βρετανία έδειξε ότι το 36% των τυφλών και το 75% των μερικώς τυφλών ατόμων είναι σε θέση να διαβάσουν άνετα κείμενα με το παραπάνω μέγεθος χαρακτήρων.

Η γραφή Braille. (Αναπτύσσεται παραπάνω λεπτομερώς).

Λογισμικό μεγέθυνσης. Η πλειονότητα των υπολογιστών που κυκλοφορούν σήμερα έχουν κάποιο είδος λογισμικού μεγέθυνσης, ίο οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί προκειμένου να δει κάποιος κάθε πληροφορία στην οθόνη στο επιθυμητό μέγεθος. Στην έκδοση Microsoft Office 2000, ακολουθήστε τις ενδείξεις: Programs, Accessories - Accessibility - Magnifier, Στην έκδοση Windows 95 υπάρχουν επίσης επιλογές πρόσβασης με τις οποίες μπορείς να αλλάξεις την παράγραφο, το χρώμα και το μέγεθος του κείμενου-. Κυκλοφορούν επίσης και άλλα πιο εξειδικευμένα μέσα μεγέθυνσης

Οι κάμερες CCTV μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν για να αυξηθεί το μέγεθος του εκτυπωμένου κειμένου στις περιπτώσεις που δεν είναι διαθέσιμο πρόγραμμα μεγέθυνσης. Οι CCTV κάμερες μπορούν να μεγεθύνουν χάρτες βιβλίων, εφημερίδων κλπ., δίχως να χρειάζεται να σαρωθούν στον υπολογιστή. Είναι επίσης χρήσιμες για τη μεγέθυνση βιβλιογραφικών αναφορών από έντυπα που δεν επιτρέπεται να βγουν από τη βιβλιοθήκη.

Εξειδικευμένο λογισμικό. Λογισμικό που ενεργοποιείται με αναγνώριση φωνής χρησιμοποιείται από μερικούς σπουδαστές με διαταραχές της όρασης επιτρέποντας τους με αυτόν τον τρόπο να υπαγορεύσουν τις πληροφορίες στον υπολογιστή ,ο έπειτα να τις αναπαράγουν στο επιθυμητό μέσο. Μπορεί επίσης να χρησι-

μποποιηθεί λογισμικό που να διαβάζει αυτό που ο σπουδαστής έχει ήδη γράψει

Κασέτες Ήχου. Οι διαλέξεις και τα σεμινάρια μπορούν να εγγραφούν σε κασέτες ήχου για να χρησιμοποιηθούν αργότερα ή για να μεταγραφούν σε κάποιο άλλο μέσο.

Πρόσβαση στις βιβλιοθήκες. Στους σπουδαστές με διαταραχές της όρασης χρειάζεται τα βιβλία να δανείζονται για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα και να τους δίνονται δωρεάν φωτοτυπίες.

Αναγνώστες μπορεί να μεταφέρουν το υλικό των γραπτών κειμένων σε κασέτα ήχου προκειμένου να τα ακούσουν οι σπουδαστές με διαταραχές της όρασης.

Άτομα που κρατούν σημειώσεις. Ορισμένα άτομα με διαταραχές της όρασης μπορεί να χρειαστούν ένα άτομο να κρατά σημειώσεις στις διαλέξεις. Αυτό επιτρέπει στο σπουδαστή να συγκεντρώνεται στις πληροφορίες που παρουσιάζονται προφορικά κατά την παράδοση.

Καθ' υπαγόρευση γραφείς. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί ένας/μία σπουδαστής/άστρια ως γραφέας κατά τη διάρκεια των εξετάσεων. Συνήθως είναι ένας προπτυχιακός φοιτητής που προέρχεται από το αντίστοιχο τμήμα, εξοικειωμένος με το αντικείμενο σπουδών και τους όρους που χρησιμοποιούνται. Ο/η γραφέας απλά καταγράφει όσα λέει ο σπουδαστής με διαταραχές της όρασης χωρίς να τον βοηθά ή να τον συμβουλεύει.

Προγράμματα κινητικότητας. Το Συμβουλευτικό Κέντρο του Ιδρύματος μπορεί να οργανώσει προγράμματα κινητικότητας για τυφλούς σπουδαστές. Ένα ειδικά καταρτισμένο μέλος του

Κέντρου καθοδηγεί τον σπουδαστή μέσα στον πανεπιστημιακό χώρο και στη γύρω περιοχή έτσι ώστε αυτός/ή να εξοικειωθεί με το χώρο. Επιπλέον, οι σπουδαστές μπορούν να διδαχθούν διαδρομές (τόσο με τα πόδια όσα και με μέσα μαζικής μεταφοράς) από το χώρο διαμονής τους προς το Πανεπιστήμιο, καθώς και άλλες διαδρομές που είναι χρήσιμες για τις σπουδές τους.

Μη ιατρικοί βολβοί. Αυτοί στρατολογούνται με σκοπό να υποστηρίξουν το σπουδαστή με διάφορους τρόπους. Για παράδειγμα, μπορεί να συγκεντρώνουν και να επιστρέφουν βιβλία από τη βιβλιοθήκη για λογαριασμό του σπουδαστή, να εκτελούν διάφορες πρακτικές ασχολίες καθ' υπόδειξη του, και γενικά να εκτελούν πρακτικές εργασίες που ο σπουδαστής δυσκολεύεται να φέρει σε πέρας εξαιτίας των προβλημάτων όρασης που αντιμετωπίζει. ⁽¹⁵⁾

5.3 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ – ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ

Οι οδηγίες που ακολουθούν έχουν ως στόχο να καταστήσουν το υλικό και τις μεθόδους διδασκαλίας περισσότερο σε σπουδαστές με προβλήματα όρασης, θυμηθείτε ότι η βελτίωση των συνθηκών εκπαίδευσης σπουδαστών με διαταραχές της όρασης ενδέχεται επίσης να ωφελήσει και άλλους / σπουδαστές, ειδικά αυτούς με δυσλεξία.

Έντυπο Υλικό:

- Συχνά είναι πολύ δύσκολο για τους σπουδαστές με προβλήματα όρασης να κατανοήσουν το γραφικό χαρακτήρα του διδάσκοντα. Σε περίπτωση διόρθωσης γραπτών χρησιμοποιείτε μαρκαδόρο του οποίου οι άκρες είναι από συμπιεσμένες ίνες μαύρου χρώματος και γράψτε καθαρά.

- Μοιράστε έντυπο υλικό στο προτιμώμενο από τους σπουδαστές μέγεθος και σχήμα, για παράδειγμα στη γραφή Braille ή με μεγάλους χαρακτήρες.

- Χρησιμοποιήστε δακτυλογραφημένες διαφάνειες αντί για χειρόγραφες,

- Χρησιμοποιήστε ευκρινείς γραμματοσειρές, όπως Arial και Comic Sans.

- Χρησιμοποιήστε γραφικούς χαρακτήρες μεγέθους 16 σημείων ή και μεγαλύτερο.

- Διατηρήστε το περίγραμμα καθαρό και απλό.

- Αποφύγετε κείμενα με σχήματα στο υπόβαθρο,

- Η εκτύπωση σε έγχρωμο χαρτί μπορεί να βοηθήσει τα άτομα με διαταραχές της όρασης να διαβάσουν πιο εύκολα. Κείμε-

να με μαύρους χαρακτήρες σε κίτρινο φόντο προσφέρουν τη μέγιστη αντίθεση.

- Αποφύγετε τη γραφή με κόκκινο και πράσινο μελάνι.

Διαλέξεις:

- Μοιράστε τις σημειώσεις πριν από την έναρξη των διαλέξεων.

- Οι σημειώσεις σε κάποιες περιπτώσεις χρε. 'άζετα.¹ να είναι γραμμένες με τη γραφή Braille, ενώ τα διαγράμματα και οι πίνακες μπορεί να χρειαστεί να είναι σε αττική μορφή. Αυτό χρειάζεται χρόνο για να γίνει και συνεπώς το κείμενο πρέπει να γραφεί στη γραφή Braille αρκετό καιρό πριν από τη διάλεξη.

- Αναλύστε οτιδήποτε καταγράφετε. Περιγράψτε τυχόν εικόνες και διαγράμματα.

- Τα άτομα με διαταραχές της όρασης είναι προτιμότερο να κάθονται στις πρώτες σειρές των εδράνων.

- Χρησιμοποιήστε δακτυλογραφημένες διαφάνειες αντί για χειρόγραφες.

- Μιλήστε καθαρά - ο σπουδαστής ενδεχομένως να έχει ελάχιστες οπτικές ενδείξεις του υλικού που παρουσιάζετε. Συλλαβίστε κάθε νέα ή δύσκολη λέξη ή τα ονόματα.

- Επιτρέψτε στους σπουδαστές να ηχογραφήσουν το μάθημα, εάν το επιθυμούν.

- Δώστε τη βιβλιογραφία εκ των προτέρων, καθώς μερικοί από τους σπουδαστές μπορεί να έχουν δυσκολία πρόσβασης στη βιβλιοθήκη και να διαβάζουν με πιο αργούς ρυθμούς. Ο σχολιασμός των καταλόγων βιβλίων μπορεί να αποδειχθεί εξαιρετικά

χρήσιμος στους σπουδαστές με προβλήματα όρασης, για παράδειγμα, σε περίπτωση που μόνο μερικά από τα κεφάλαια των προτεινόμενων βιβλίων είναι σημαντικά.

- Δώστε στους σπουδαστές υλικό, όπως βιβλιογραφία σε ηλεκτρονική μορφή αντί για αντίγραφο με τη βιβλιογραφία προκειμένου να το προσαρμόσουν στις δικές τους ανάγκες.

Οργάνωση των Εξετάσεων:

- Αν ο σπουδαστής επιθυμεί να γίνουν κάποιες αλλαγές στον τρόπο εξέτασης, αυτές θα πρέπει να τίθενται υπόψη του διδάσκοντα εκ των προτέρων. Οι εναλλακτικές μέθοδοι της εξέτασης του μπορεί να χρησιμοποιηθούν περιλαμβάνουν επιπλέον χρόνο, χρήση αναγνώστη ή γραφέα, κείμενα με μεγάλους χαρακτήρες ή με γραφή Braille, χρήση επεξεργαστή κειμένου, Αυτές οι εναλλακτικές διευθετήσεις, ή ρυθμίσεις δε ,θα πρέπει να δίνουν ένα πλεονέκτημα στο συγκεκριμένο σπουδαστή που θα λειτουργήσει εις βάρος των υπολοίπων συμφοιτητών του, ενώ δε θα πρέπει επίσης να θέτουν σε αμφισβήτηση την εγκυρότητα της εξεταστικής διαδικασίας.

Πρακτική Εργασία και Εκπαιδευτικές Επισκέψεις:

- Ορισμένοι σπουδαστές με διαταραχές της όρασης μπορεί να χρειαστεί να χρησιμοποιήσουν έναν βοηθό για να τους βοηθήσει να διεκπεραιώσουν την πρακτική τους εργασία, εξηγώντας, για παράδειγμα τα διαγράμματα που δεν μπορούν να δουν .

- Μπορεί να χρειαστεί να γίνουν κάποιες τροποποιήσεις σχετικά με την πρακτική εργασία. Ένας σπουδαστής που τα κα-

ταφέρνει καλά σε μια διάλεξη ή σε ένα σεμινάριο ενδεχομένως να δυσκολευτεί να δουλέψει εκτός πανεπιστημίου ή σε μια βιομηχανία. Συζητήστε εναλλακτικές λύσεις με το σπουδαστή και με το Γραφείο Υποστήριξης και Καθοδήγησης πριν από την πρακτική άσκηση ή μια εκπαιδευτική επίσκεψη.

- Δώστε γραπτές πληροφορίες στο σπουδαστή πριν από την εκπαιδευτική επίσκεψη. Η ύπαρξη αναλυτικού χρονοδιαγράμματος και οδηγιών θα μπορούσε να αποδειχθεί χρήσιμη.

- Πρέπει να εξεταστούν ζητήματα ασφαλείας—σκεφθείτε πιθανές επικίνδυνες καταστάσεις καθώς και εναλλακτικές επιλογές.

Δουλεύοντας με άτομα με διαταραχές της όρασης:

- Πάντα να συστήνετε τον εαυτό σας, διότι ο σπουδαστής με διαταραχές της όρασης μπορεί να μην αναγνωρίσει τη φωνή σας.

- Πείτε στον σπουδαστή πότε πρόκειται να βγείτε από την αίθουσα.

- Ενημερώστε το σπουδαστή αν έχουν γίνει αλλαγές στη διαρρύθμιση του αμφιθέατρου-αίθουσας

- Μην αφήνετε εμπόδια σε σημεία που μπορεί να δυσχεράνουν την μετακίνηση των ατόμων με προβλήματα όρασης.

- Βεβαιωθείτε ότι ο σπουδαστής ενημερώνεται εγκαίρως για τυχόν αλλαγές στην αίθουσα κάπου θα γίνει η διάλεξη. Είναι δύσκολο γι' αυτόν να βρει την τελευταία στιγμή ένα χώρο τον οποίο δεν είναι γνωρίζει.

- Μην ανησυχείτε αν χρησιμοποιήσετε φράσεις όπως π.χ.

«θα σε δω αργότερα», καθώς τα περισσότερα άτομα που αντιμετωπίζουν διαταραχές της όρασης δεν προσβάλλονται από τέτοιου είδους εκφράσεις.

- Μην δίνετε τροφή στους σκύλους-οδηγούς όταν φορούν περιλαίμιο πρόκειται για ζώα που βρίσκονται εν υπηρεσία.

- Όταν δουλεύετε με μια ομάδα σπουδαστών στην οποία υπάρχει ένας σπουδαστής με διαταραχές της όρασης, ζητήστε από όλα τα μέλη να συστηθούν, έτσι ώστε να γνωρίζει ο εν λόγω σπουδαστής ποιοι ακριβώς βρίσκονται στο δωμάτιο.

Υλικά που χρησιμοποιούνται κατά τη διδασκαλία:

- Μαγνητόφωνα, δίσκοι, κασέτες.
- Ανάγλυφοι υδρόγειοι σφαίρες.
- Προβολείς που μεγεθύνουν γραφικές παραστάσεις, γράμματα κτλ
- Ομιλούντα βιβλία (κασέτες με περιεχόμενο βιβλίων).
- Γραφομηχανή.
- Ηλεκτρονικοί υπολογιστές προσαρμοσμένοι στο σύστημα Braille.
- Ανάγλυφοι γεωγραφικοί χάρτες.
- Λογαριθμικοί κανόνες, ρολόγια, πυξίδες, χάρακες, υποδεκάμετρα κτλ. προσαρμοσμένα για τυφλούς. ⁽¹⁵⁾

5.4 ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Το κύριο βάρος της εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης ανέλαβε ο ιδιωτικός τομέας συνεπικουρούμενος ασφαλώς από το κράτος. Τη μεταπολιτευτική περίοδο, το κράτος προχώρησε σε ορισμένες νομοθετικές ρυθμίσεις που αφορούσαν τη σύσταση και λειτουργία ιδρυμάτων για τα τυφλά άτομα, την οικονομική τους ενίσχυση καθώς και τον προγραμματισμό της επαγγελματικής τους αποκατάστασης, στα πλαίσια μιας γενικότερης πολιτικής για τον πληθυσμό των σωματικώς αναπήρων της χώρας μας.

Συγκεκριμένα με ΠΔ προβλεπόταν η σύσταση στην Αθήνα δημόσιου φορέα, με την επωνυμία «Κέντρον Εκπαίδευσης και Αποκαταστάσεως Τυφλών» καθώς και η έγκριση του Οργανισμού αυτού. Σκοπός του ιδρύματος ήταν και είναι ακόμη: α) Κάλυψη και αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών επαγγελματικών και πνευματικών αναγκών των τυφλών από τη βρεφική ηλικία μέχρι πήρους αποκαταστάσεως μέσα από την ένταξή τους στην κοινωνία ως ανεξάρτητα και παραγωγικά της μέλη

β) Η εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων και προγραμμάτων εκπαίδευσης και φυσικής και κοινωνικής προσαρμογής, καθώς και η χορήγηση ειδικών μέσων και οργάνων της σύγχρονης τεχνολογικής επιστήμης που αποβλέπει αφενός στη μείωση και εξάλειψη των δυσκολιών που απορρέουν από την τύφλωση και αφετέρου στην πλήρη αξιοποίηση των δυνατοτήτων των τυφλών.

γ) Η έρευνα για την βελτίωση μεθόδων αποκαταστάσεως των τυφλών και η επιστημονική αντιμετώπιση των επιπτώσεων της τυφλότητας στην οικογένεια και το κοινωνικό σύνολο γενικό-

τερα.

δ) Η κατάλληλη διαφώτιση και ενημέρωση της κοινωνίας γενικά, και ειδικότερα των εργοδοτών για τις πραγματικές ικανότητες των τυφλών, η καταπολέμηση των προκαταλήψεων και η/προς αυτούς κατάργησις κοινωνικών και νομικών κωλυμάτων επί σκοπώ της εις αυτούς αναγνώρισης ίσων ευκαιριών και δραστηριοτήτων προς πλήρη και ενεργό συμμετοχή των εις κάθε δραστηριότητα της ζωής

Με σχετικό επίσης νόμο προβλεπόταν η Κρατική παροχή περίθαλψης προς τους τυφλούς που είχε τη μορφή χρηματικού βοηθήματος, εφόσον βέβαια στερούνταν βασικών αναγκών (όπως ιατρική περίθαλψη και καθημερινή φροντίδα). Με ΠΔ αναγνωριζόταν ως ισότιμα των ειδικών σχολών τυφλών τα χορηγούμενα απολυτήρια από τα πρώτα δημοτικά σχολεία τυφλών που ιδρύθηκαν στη χώρα μας. ^(2,8)

5.5 ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΥΦΛΩΝ

Μια υπουργική πράξη καταργεί ουσιαστικά τον σκληρό νόμο περί αρτιμελείας, την απαγόρευση δηλαδή διορισμού των αναπήρων στο δημόσιο τομέα, κατά τρόπο μάλιστα πολύ ευφυή καθώς προβλέπει ότι τυφλοί πτυχιούχοι, δύνανται να διορισθούν στο δημόσιο, εφόσον κρίνεται ότι είναι ικανοί για την εργασία. Η δυνατότητα διορισμού στο δημόσιο επεκτάθηκε και σε άλλες κατηγορίες πέρα από την ιδιότητα του τηλεφωνητή. Επακολούθησαν και άλλες διατάξεις που βελτίωσαν σημαντικά την κοινωνική θέση των τυφλών αλλά και των άλλων αναπήρων. Έτσι εκτός από τους μαζικούς διορισμούς σε ΔΕΗ, ΟΤΕ, Τράπεζες κλπ, το 1970 καθιερώθηκε δια νόμου η ελεύθερη διακίνηση των αναπήρων στις αστικές συγκοινωνίες και με μισό εισιτήριο στις υπεραστικές. Πολλές ακόμη ρυθμίσεις, σχετικές με την δικαιοπρακτική ικανότητα των τυφλών, θεσπίστηκαν όπως, το δικαίωμα υπογραφής συμβολαίων και άλλων δικογράφων τόσο ως πολίτες όσο και σαν επαγγελματίες δικηγόροι.

Ένας ακόμη νόμος που ψηφίστηκε προς το τέλος της δεκαετίας του '70 είναι αυτός περί «προστατευμένου ατόμου». σύμφωνα με το νόμο αυτό προστατευόμενα θεωρούνται τα άτομα ηλικίας 15 χρονών και άνω που λόγω οποιασδήποτε χρόνιας σωματικής ή πνευματικής παθήσεως, ή βλάβης, έχουν περιορισμένες δυνατότητες για επαγγελματική απασχόληση. Τα άτομα αυτά, πέρα από τις προβλεπόμενες παροχές και τα θεσπισμένα ευεργετικά μέτρα «απολαμβάνουν» της προστασίας του κράτους για επαγγελματική αποκατάσταση. Συγκεκριμένα, την επαγγελματική εκπαίδευση και την τοποθέτησή τους σε θέση εργασίας ανάλογη

με την εξειδίκευση και το απόθεμα των δυνατοτήτων τους. Παράλληλα λαμβάνεται πρόνοια για τη στοιχειώδη εργονομική διευθέτηση των θέσεων εργασίας και την επιχορήγηση των εργοδοτών που απασχολούν «προστατευόμενα άτομα». Η εργοδοσία μάλιστα μεριμνά και για την ανάπτυξη της προσωπικότητας των ατόμων αυτών. Ο νόμος προβλέπει τέλος τη σύσταση ανάλογα και με τις κατά τόπους ανάγκες ειδικών ιδρυμάτων και εργαστηρίων για ταχύρρυθμη προσαρμογή και απασχόληση των ατόμων που παρουσιάζουν σοβαρές αναπηρίες και ταυτόχρονα δεν μπορούν προσωρινά ή χρόνια να ασκήσουν κάποια επαγγελματική δραστηριότητα κάτω από τις συνήθεις συνθήκες της αγοράς εργασίας.

Επίσης, κρίνεται σκόπιμο να τονιστεί ότι ο άνθρωπος που θα κληθεί να υπηρετήσει το χώρο αυτό και να εφαρμόσει τη σχετική νομοθεσία οφείλει να λάβει υπόψη ότι υπηρετεί μια ομάδα ανθρώπων με πολλαπλά μεν προβλήματα και δυσκολίες και με άπειρες δυνατότητες ψυχικές και πνευματικές. Οφείλεται να καταβάλει προσπάθεια να εφαρμόζεται η κάθε διάταξη πνεύμα, ευρύ πνεύμα δικαιοσύνης και αγαθές προθέσεις. Υπάρχουν νόμοι που άλλοτε αδικούν και άλλοτε ευνοούν δημιουργώντας έτσι ανισότητες μεταξύ των αναπήρων. ^(2,8)

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Θεωρούμε αναγκαίο τελειώνοντας να επισημάνουμε και το δικό μας ρόλο ως νοσηλευτές. Εκφράζοντας τα συμπεράσματα μας σε θέματα πρόληψης, νοσηλείας/θεραπείας των ανθρώπων αυτών. Ο νοσηλευτής πρέπει να ελαφρύνει τις δυσκολίες που προέρχονται από την αναπηρία. Να βρει τρόπους να κάνει το άτομο να αισθάνεται το βάρος της αναπηρίας του όσο το δυνατό λιγότερο. Ο νοσηλευτής ομιλεί και μεταχειρίζεται τον τυφλό εντελώς φυσικά και ευγενικά. Δεν αφήνει τη συμπάθεια του να γίνει αισθητή, ιδίως από άλλους ασθενείς για να μην προκληθούν αισθήματα αντιζηλίας μεταξύ τους. Ο νοσηλευτής συχνά αποτελεί τη μόνιμη συντροφιά ενός τυφλού ασθενή (ειδικά ενός ηλικιωμένου ή και χρόνιου πάσχοντα), μετά τους οικείους του. Είναι κοντά του σε κάθε εξέταση, τον κάνει να νιώθει άνετα και του εξηγεί την όλη ιατρική/νοσηλευτική διαδικασία. Κάθε εργασία του νοσηλευτή γίνεται χωρίς προκατάληψη ή οίκτο αλλά από πραγματικό ενδιαφέρον και αγάπη προς το συνάνθρωπο του.

Τέλος, αναφέρουμε ότι για να κατανοήσουμε καλύτερα τα άτομα αυτά πήραμε συνέντευξη από τρία άτομα διαφορετικού φύλου και ηλικίας όπου όμως όλα τυφλώθηκαν στην πορεία της ζωής τους. Τα άτομα αυτά ονομάζονται, Δημήτρης, Σπύρος, Νατάσσα. Ο Δημήτρης είναι 42 ετών, παντρεμένος και η γυναίκα του έχει την όραση της. Τυφλώθηκε στην παιδική ηλικία παίζοντας με μια χειροβομβίδα και ζει με τη σύνταξη πολέμου και το επίδομα αναπηρίας. Ο Σπύρος 24 ετών, σπουδάζει στη Νομική

Σχολή, ζει με την οικογένεια του, έχασε το φως του στη βρεφική ηλικία από την παραμονή του στη θερμοκοιτίδα, ελπίζει να κάνει οικογένεια και να εργαστεί στο μέλλον. Η Νατάσσα είναι 38 ετών, τυφλώθηκε από νεανικό γλαύκωμα σε ηλικία 34 ετών, ζει μόνη όπως και πριν την ασθένεια, εργάζεται τηλεφωνήτρια στο Ιπποκράτειο Νοσοκομείο και σπουδάζει στη Σχολή Νηπιαγωγών. Ήταν πρόθυμοι να μας βοηθήσουν και να μιλήσουν ανοιχτά για το πρόβλημα τους.

Αυτό που μας έκανε εντύπωση είναι ότι δραστηριοποιούνται σε πολλούς τομείς όπως είναι: ο αθλητισμός, η μουσική, το θέατρο, η τεχνολογία και τα ταξίδια ξεπερνώντας τις δυσκολίες με θέληση και επιμονή.

«Η οπτική μειονεξία δεν εμποδίζει το άτομο να ζήσει μια ζωή γεμάτη χαρά, δυναμισμό και διάφορες δραστηριότητες. Οι τυφλοί δεν δέχονται τον οίκτο μας, ούτε τη φιλανθρωπία, αλλά κάποια διακριτική αλληλεγγύη.

Το πλαίσιο της πρακτικής ζωής, που μπορούμε να τους οργανώσουμε, τους βοηθεί να πλησιάσουν την πληρότητα της κοινωνικής τους ζωής και της δημιουργικότητας».

R. LAFON

BIBΛIOΓΡΑΦΙΑ

1. Αθηνά Ιωνίου-Σιδερά, **Οι ανάπηροι και η εκπαίδευση τους, Μια ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση της ένταξης**. Βιβλιοθήκη Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1996.
2. Ευτυχία Σ.Νανάκου, **Πρόνοια για «Το ειδικό παιδί- άτομο»**.Βιβλιοθήκη Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης, Εκδόσεις Τιμής Ένεκεν, Θεσσαλονίκη 1978.
3. Πέτρου Α. Σταθόπουλου, Προλογίζει ο καθηγητής Βασίλης Φιλιά , Δεύτερη Έκδοση, **Κοινωνική Πρόνοια μια γενική θεώρηση**. Εκδόσεις «Έλληνα».
4. Βασιλείου Τ. Γιούλτση, **Γενική Κοινωνιολογία**. Πέμπτη Έκδοση, Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακή αμέ.
5. Ιωάννη Β. Κογκούλη, **Εισαγωγή στην Παιδαγωγική**. Έκδοση Ε΄ , Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακή αμέ.
6. Χίλαρυ Διαμαντοπούλου – Drummond και Θανάσης Διαμαντόπουλος, **Κοινωνία και οπτικά βοηθήματα** (Μια ιστορία 3000 ετών). Ιατρική Εταιρεία Αθηνών 1995.
7. Κυπριωτάκης Α, **Τα ειδικά παιδιά και η αγωγή τους**. Ηράκλειο 1985.
8. Ποντίκης Ιωάννης, **Α. Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη παιδιών και εφήβων τυφλών Β. Νομοθετικό πλαίσιο στην Ελλάδα για την προστασία των τυφλών**. Αθήνα 2000.
9. Ποντίκης Ιωάννης,**και εγένετο φως**. Εκδόσεις Θουκυδίδης.
10. Γεώργιος Σ. Κρουσταλάκη, **Παιδιά με ιδιαίτερες ανάγκες**. Εκδόσεις Ψυχοπαιδαγωγική Παρέμβαση. Αθήνα 2005.
11. Έντυπο Σχολής Τυφλών, **Έγκαιρη παρέμβαση σε νέα παιδιά με προβλήματα όρασης Οδηγίες προς τους γονείς**. Θεσσαλονίκη Ιούνιος 1989.
12. Έντυπο Σχολής Τυφλών, **Ένας εύκολος τρόπος να βοηθήσεις ένα τυφλό παιδί στην τάξη σου Οδηγίες προς τους δασκάλους και τους καθηγητές**. Θεσσαλονίκη, Μάιος 1989.

13. Έντυπο Σχολής Τυφλών, « **Μίλα μου** » Οδηγίες προς τους γονείς. Θεσσαλονίκη, Ιούνιος 1989.
14. Έντυπο Σχολής Τυφλών, **Εκπαίδευση και προοτικές στα άτομα με ειδικές ανάγκες Οι τυφλοί Στοιχειοθέτηση του προβλήματος.** Θεσσαλονίκη Μάιος 1989.
15. Ηλεκτρονική βιβλιογραφία,
http://gr.scips.eu/subjects_and_challengew/psychology_visual_gr.html, **Ψυχολογία και Δυσκολίες Όρασης.**
16. Ηλεκτρονική βιβλιογραφία,
<http://www.specialeducation.gr/files/polyxronopoulou.doc>, **Συνεργασία μεταξύ σχολείου και οικογένειας παιδιών με διαταραχές όρασης: Προβλήματα και μέθοδοι αντιμετώπιση τους.**

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ ΓΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Έλεγχος προόδου Τριμήνου

Όνομα σχολείου:	Ημερομηνία:
Όνομα μαθητή:	Τάξη:
Μάθημα:	Καθηγητής:
Στόχος. Μαθήματος:	
Βαθμός τριμήνου:	
Παρατηρήσεις:	
Σχόλια – Προτάσεις	

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Αξιολόγηση μαθητή

Αξιολόγηση στο μάθημα της Αισθητικής Αγωγής		
Κλίμακα: Άριστα: 1_____ Πτωχά: 5		
Καθηγητής;		
Συμμετοχή στο μάθημα: 3.	Συμπεριφορά μέσα στην τάξη: 2	Έγκαιρη. παράδοση εργασιών: 2
Μεθοδολογία/ οργάνωση: 3	Αντίληψη του χώρου: 5	Πλαστική σκέψη: 4
Έκφραση: 4	Γνωστική επάρκεια: 4.	Οπτικοκινητικές δεξιότητες: 5
Συνθετική ικανότητα: 4	Οπτική αντίληψη: .5	Προσπάθεια βελτίωσης: 3
Παρατηρήσεις σχόλια, προτάσεις:		

«Το ωραιότερο δεν μπορούμε να το δούμε με τα μάτια,
Αλλά μόνο με την καρδιά. (Α.ντε Σαιντ Εξυπερί)

ΘΕΛΩ ΝΑ ΒΟΗΘΗΣΩ ΑΛΛΑ ΠΩΣ;

Μπορείς να με βοηθήσεις, αν θυμηθείς τα παρακάτω:

- Μου αρέσει να με ρωτάνε, αν και πώς χρειάζομαι βοήθεια για κάτι. Είμαι ένας φυσιολογικός άνθρωπος, αλλά δεν βλέπω.

- Μπορώ ευκολότερα να περπατήσω μαζί σου παρά με το μπαστούνι. Άσε με να πιάσω το δικό σου αγκώνα και να σου πω ο ίδιος τον τρόπο που θέλω να με συνοδεύεις.

- Αν με βοηθήσεις να πάρω ταξί δείξε μου την πόρτα, μπορώ να μπω μέσα σ'αυτό. Αν θέλω να ανέβω στο λεωφορείο βοηθήσετε να βρω το πρώτο σκαλί και την χειρολαβή.

- Μην ξεχνάς να μου υποδείξεις, αν πρόκειται να κατέβω ή να ανέβω πεζοδρόμιο ή σκαλοπάτια.

- Νομίζεις πως πρέπει να με προστατεύσεις, να με προφυλάξεις, να γίνεις ο καλός μου φύλακας άγγελος. Θα 'θελα όμως να σου πω, ότι εξακολουθώ να είμαι, όπως όλοι από σας που βλέπετε, αυτόνομος και ανεξάρτητος.

- Δεν θέλω τον οίκτο σου αλλά τη φιλία σου. Να θυμάσαι πάντοτε πως δεν με ευχαριστούν ούτε ο οίκτος σου, ούτε ο υπερβολικός θαυμασμός σου.

- Οδήγησε το χέρι μου σε μια καρέκλα για να καθίσω. Ενημέρωσε με, αν υπάρχουν πράγματα ή εμπόδια στο πάτωμα και στο ύψος του κεφαλιού μου που είναι επικίνδυνα, θέλω να γνωρίζω ποιος είναι στο δωμάτιο μαζί μου.

- Οι λέξεις που έχουν σχέση με την όραση δεν είναι ταμπού. Τις μεταχειρίζομαι και εγώ. Βλέπω σημαίνει αισθάνομαι, καταλαβαίνω, αγγίζω.

- Αν δεν συναντιόμαστε συχνά, μόλις με πλησιάσεις πες μου ποιος είσαι. Σαν θα φύγεις πες μου το. Θα μου είναι πολύ δυσάρεστο, ξαφνικά να διαπιστώσω πως μιλώ μόνος μου.

- Μη ρωτάς το συνοδό μου, για κάτι που αφορά εμένα. Δεν είμαι ανήλικος.

- Βοήθησε με διακριτικά στο τραπέζι και πες μου για το φαγητό που έχω στο πιάτο μου. Πες μου χρησιμοποιώντας το πιάτο μου σαν "ρολόι" που βρίσκεται το κάθε είδος του φαγητού μου.

- Όπως όλοι οι άνθρωποι, έχω τις προτιμήσεις μου σ'όλες τις εκδηλώσεις της ζωής; Μου αρέσει το θέατρο, ο κινηματογράφος, οι εκδρομές, τα πάρτυ, η παρέα, οι συζητήσεις. Οι πληροφορίες σου είναι για μένα η χαμένη μου όραση.

- Μην θεωρήσετε, ότι σας προσβάλλει η άρνηση του τυφλού να δεχτεί τη βοήθεια σας. Ίσως τη χρειαστεί μια άλλη φορά.

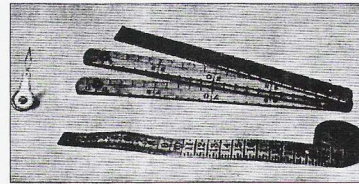
ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΤΟΣ ΑΝΑΠΗΡΩΝ Κ.Ε.Α.Τ. 1981

Πρώτες ασκήσεις στην αριθμητική

Ασκήσεις αριθμητικής

Μέτρο και μεζούρα για τυφλούς με ανάγλυφους αριθμούς και ανάγλυφα λοιπά στοιχεία (γραμμές εκατοστών κ.λπ.).

Μάθημα γεωγραφίας.

Ασκήσεις μουσικής σε πιάνο.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΦΑΡΟΥ ΤΥΦΛΩΝ

Ο ΦΑΡΟΣ ΤΥΦΛΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ είναι Σωματείο Ιδιωτικού Δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.) και λειτουργεί με τη νομική μορφή του **Ειδικά Αναγνωρισμένου ΜΗ κερδοσκοπικού**.

Λειτουργεί από το 1946, Διοικείται από **11μελές Διοικητικό Συμβούλιο** (όλα τα μέλη καθώς και η Διευθύντρια είναι **εθελοντές- αιρετά** - εκλέγονται από την Γενική Συνέλευση) και ε-ποπτεύεται από το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας.

**Κύριος σκοπός του ΦΑΡΟΥ ΤΥΦΛΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ εί-
ναι**

- Η κοινωνική προσαρμογή ατόμων με προβλήματα όρασης (Τυφλοί - Μερικώς Βλέποντες - Νεοτυφλωθέντες)
- Η μείωση των συνεπειών της τύφλωσης
- Η ανάπτυξη των λοιπών ικανοτήτων τους στον ανώτατο Βαθμό, με στόχο την επαγγελματική τους αποκατάσταση και ένταξη τους στην κοινωνία
- Η παροχή κοινωνικών υπηρεσιών στα άτομα με προβλήματα όρασης ΚΑΘΕ ηλικίας, κυρίως δε σε Νεοτυφλωθέντα άτομα και στις Οικογένειες τους. Δημιουργία ευκαιριών και μέσων προαγωγής του πνευματικού και μορφωτικού επιπέδου των τυφλών
- Διαφώτιση και ενημέρωση του Κοινού για τις ικανότητες αλλά και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στην καθημερινή τους ζωή τα άτομα με προβλήματα όρασης
- Μελέτη και έρευνα των προβλημάτων της τύφλωσης

Ο ΦΑΡΟΣ ΤΥΦΛΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ εξυπηρετεί το Σύνολο των τυφλών ατόμων Πανελλαδικά καθώς και τους τυφλούς της Κύπρου και την Ομογένεια στην Ευρώπη Αμερική και Αυστραλία. Ειδικότερα εξυπηρετεί κατ' έτος 3.000 ως 4.000 περιπτώσεις τυφλών και μερικώς βλεπόντων.

Έτσι λοιπόν, το άρχισε στην Ελλάδα το πρώτο τυπογραφείο ειδικής γραφής BRAILLE με στόχο να καλύψει τις ανάγκες σε βιβλία σχολικά, επιμορφωτικά και την έκδοση ενός μηνιαίου περιοδικού για την ενημέρωση των τυφλών γύρω από τα θέματα τους και την εν' γένει μόρφωση τους.

Μεταφράστηκαν στη γραφή τυφλών χιλιάδες τόμοι βυζαντινής μουσικής που εξυπηρέτησαν και εξακολουθούν να **βοηθούν** πολλούς τυφλούς στα καθήκοντα τους ως ιεροψαλτών στις εκκλησίες μας.

Ταυτόχρονα δημιουργήθηκαν τα Εργαστήρια Σκουπών και Βουρτσών στα οποία βρήκαν εργασία και αποκαταστάθηκαν μέχρι σήμερα εκατοντάδες τυφλοί κερδίζοντας έτσι και την ανθρωπινή αξιοπρέπεια που τους βοήθησε να καταξιωθούν κοινωνικά και να αποκτήσουν οικογένειες σαν όλους τους άλλους.

Το 1995 λειτούργησε η τηλεφωνική σχολή, την οποία το Κράτος αναγνώρισε ως την επαγγελματική εκπαίδευση των τυφλών ανοίγοντας με αυτόν τον τρόπο στους απόφοιτους να εργαστούν σε δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς, γεγονός που άλλαξε.